

Slutrapport

Ekonomiskt stöd till utvärdering av lokalt brottsförebyggande arbete

Det sker mycket brottsförebyggande arbete runtom i landet, både som projekt och i den löpande verksamheten. Några av dessa insatser har utvärderats med hjälp av ekonomiskt stöd från Brottsförebyggande rådet (Brå).

Brå publicerar ett urval av slutrapporterna på myndighetens webbplats för att sprida kunskap om goda exempel och hjälpa andra aktörer i deras brottsförebyggande arbete. Det här är en sådan rapport.

För sakuppgifter och slutsatser i dessa rapporter står respektive författare eller organisation.

Fler rapporter finns att ladda ner på www.bra.se/ekostod

Utvärderad med stöd från:

Broprojektet

En genomlysning och kvalitativ utvärdering
av trygghetsarbetet i Mölndals innerstad

Slutrapport till BRÅ

2022

Johan Lindwall

Förord

I denna rapport har många varit inblandade, och att rapporten nu är klar är ett resultat av att flera personer har lagt ner ett stort arbete, på olika sätt och i olika delar av processen. Särskilt viktigt är Susanne Liljeholm Hanssons arbete innan undertecknad fick förtroendet att fortsätta, liksom Helena Söderbergs, Signe Johanssons, Mikaela Elffors, Elin Wallners, Petra Lindroos-Jonassons och Lisa Järners insatser inom ramen för projektets arbetsgrupp. Stort tack också till alla som har bidragit med tid och kunskap i de fokusgrupper och intervjuer som genomförts under projektets gång.

Johan Lindvall

Göteborg 2022-08-29

Innehållsförteckning

Sammanfattning	9
Inledning och bakgrund	15
<i>Rapportens bakgrund</i>	16
<i>Uppdraget</i>	17
<i>Studiens syfte och specifika frågeställningar</i>	18
Övergripande disposition.....	19
Centrala begrepp och hur de används	20
<i>Trygghet och otrygghet</i>	20
<i>Främja, förebygga eller motverka?</i>	22
<i>Intressenter</i>	23
<i>Inkludering och exkludering</i>	24
Genomförande	25
<i>Samverkan</i>	25
<i>Material</i>	26
<i>Bearbetning och analys</i>	27
Programteori.....	27
Om rapportens fortsatta upplägg.....	29
Utgångspunkter för trygghetsarbetet i Mölndals innerstad	31
<i>Initiala problembeskrivningar</i>	33
Alkoholkonsumtion och narkotikaförsäljning.....	33
Ungdomsgång.....	34
Eftersatt fysisk miljö.....	35
Sammanfattning.....	36
Trygghetsarbetet	38
<i>Centrala komponenter i den trygghetsfrämjande modell som har utvecklats i Mölndals innerstad</i>	38
Centrala utförare.....	39
<i>Trygghetsvärdar</i>	40
Trygghetsvärdarnas uppdrag.....	41
Utförande.....	42
Intressenter i trygghetsvärdarnas arbete.....	45
Särskiljande gränsdragningar.....	47
Målsättningar.....	48
En programteoretisk rekonstruktion.....	50

Trygghetsvårdarna om värdet av sitt arbete samt om sina upplevda möjligheter att verka för måluppfyllelse ..	52
Andras röster om trygghetsvårdarna	56
Sammanfattning.....	56
Ordningsvakter och trygghetsarbete	57
Ordningsvakternas uppdrag	58
Utförande	59
Särskiljande gränsdragningar	61
Urskiljbara intressenter.....	63
Förväntade effekter.....	64
En programteoretisk rekonstruktion.....	65
Ordningsvaktsamordnarna om värdet av ordningsvakternas arbete samt möjligheter att verka för måluppfyllelse	66
Andras röster om ordningsvakterna som trygghetsarbetare.....	70
Sammanfattning.....	71
Fältgruppen och trygghetsarbete.....	72
Uppdrag	72
Utförande	73
Särskiljande gränsdragningar	77
Urskiljbara intressenter.....	79
Förväntade effekter.....	81
En programteoretisk rekonstruktion.....	83
Fältsekreterarna om värdet av sitt arbete samt om sina möjligheter att verka för måluppfyllelse	83
Andras röster om fältgruppen som trygghetsarbetare.....	85
Sammanfattning.....	86
Mölnads stads samverkansråd med Mölnads innerstadsföreningar	87
Samverkansrådets uppdrag.....	87
Samverkansform och utförande.....	88
Målbild och förväntade effekter.....	89
Urskiljbara intressenter.....	89
En programteoretisk rekonstruktion.....	91
Representanters uppfattning om samverkansrådets värde samt om möjlighet att verka för måluppfyllelse.....	92
Andras röster om arbetet med platsutveckling och den fysiska miljön i Mölnads innerstad	93
Sammanfattning.....	96
Trygghetsarbetet i sammanfattning	97
Trygghetsläget.....	99
Röster om trygghetsläget i Mölnads innerstad	99
Mölnads innerstad uppfattas som relativt trygg som helhet.....	100
Trygghetsläget upplevs ha förbättrats på flera platser. . .	101
...men det finns en kvarvarande upplevelse av otrygghet.....	105
Trygghetsläget i sammanfattning.....	116
En framåtblickande diskussion	118
Trygghet genom inkludering eller exkludering?	118

Trygghet för eller trygghet med?.....	121
Citerade arbeten	124
Bilaga 1	127

Figurer

Figur 1: Generellt formulerad programteori, s. 28

Tabeller

Tabell 1: Observerad otrygghet och orsaksantaganden, s. 37

Tabell 2: Trygghetsvärdar, en programteoretisk rekonstruktion, s. 51

Tabell 3: Ordningsvakter som trygghetsarbetare, en programteoretisk rekonstruktion, s. 66

Tabell 4: Fältsekreterare och trygghetsarbete, en programteoretisk rekonstruktion, s. 83

Tabell 5: Mölndals stads samverkansråd med Mölndals innerstadsföreningar, en programteoretisk rekonstruktion, s. 91

Sammanfattning

Denna rapport handlar om trygghet och trygghetsarbete i en innerstadsmiljö, närmare bestämt i Mölndals stads innerstad. Trygghet och trygghetsfrågor har kommit att få ett allt större utrymme i den offentliga diskussionen, och har också kommit att bli en allt viktigare fråga för Sveriges kommuner. 2019 beviljades Mölndal stad ekonomiskt stöd av BRÅ till *Broprojektet*, som handlar om att – tillsammans med en forskare – kvalitativt utvärdera och öka kunskapen om det trygghetsarbete som utförs av Mölndals stad i innerstaden. Bakgrunden var att Mölndals stad 2018 gjorde en trygghetssatsning kring Mölndals resecentrum och Mölndals bro, men också i andra delar av innerstaden, framför allt genom att tillsätta trygghetsvårdare som komplement till de ordningsvakter och stadens fältgrupp som redan tillskrevs trygghetsskapande funktioner. Ett skäl till satsningen var att Mölndals stad under en längre period uppfattat att delar av innerstaden upplevdes som problematiska ur ett trygghetsperspektiv. Det handlade om en eftersatt fysisk miljö och dålig belysning, om narkotikaförsäljning, men också om alkoholkonsumtion i vissa offentliga miljöer samt att personer som uppfattades som påverkade och ungdomsgång menades ta över delar av innerstaden. De trygghetsskapande insatser som projektet särskilt fokuserar på är stadens *trygghetsvårdare*, *ordningsvakter*, *fältgrupp* samt stadens *samverkansråd* med Mölndals innerstadsföreningar.

Syfte, frågeställningar och material

Syftet med studien är att få en ökad kunskap om ovan nämnda insatser och samverkansråd liksom om hur dessa kan påverka förutsättningarna för trygghet för de som bor, arbetar eller vistas i Mölndals innerstad. Syftet är också att få en fördjupad kunskap om hur dessa insatser bör utformas för att stämma överens med önskemål och behov hos de som bor, arbetar eller vistas i innerstaden, liksom med Mölndals stads uppsatta mål. Därtill är ambitionen att, med hjälp av studien, identifiera centrala teman i det trygghetsskapande arbetet som kan fungera som indikatorer för framtida trygghetsuppföljningar. Studiens frågeställningar är:

- Hur kan det trygghetsskapande arbetet i Mölndals centrum beskrivas som helhet och vilka delar ingår som centrala komponenter?
- Vilka intressenter finns i samarbetet, såväl i utförar- som i mottagarledet? Finns olika intressen, och hur hanteras i så fall dessa?
- Vad betraktar olika intressenter som det övergripande syftet med insatserna? Finns olika uppfattningar?
- Hur beskrivs och hanteras gränsdragningar mellan olika grupper av insatsutförare?
- Hur sker utförandet? Vilka kunskapskällor och brister hänvisas till i utförandet av insatserna?

sina möjligheter att arbeta för måluppfyllelse (arbetsprocessen) men också på hur andra intressenter uppfattar det arbete som de utför.

Trygghetsvärdarnas uppdrag och aktiviteter sammanfattas i begreppet *värds-kapsnärvaro*, vilket innefattar att närvara i miljöer som kan uppfattas som otrygga med en betoning på att kommunicera, ge service och erbjuda sällskap och stöd – men också på att i egenskap av Mölndalsbo representera sin stad. Värds-kapsnärvaron innefattar en ”mjuk” och trygghetsfrämjande karaktär som främst är orienterad mot de vars trygghet ska främjas, det vill säga trygghetsarbetets målgrupp, snarare är mot att motverka det, den eller de som antas vara orsaker till otrygghet. Trygghetsvärdarnas målgrupp förefaller vara ”alla” som vistas i innerstaden, men huruvida grupper som ofta anses bidra till andras otrygghet inkluderas i detta är något som diskuteras bland trygghetsvärdarna. Värds-kapsnärvaron förefaller också i hög grad vara situationellt orienterad mot ”här-och-nu”, det vill säga inte långsiktigt relationsskapande eller socialt förebyggande. Centrala mål i trygghetsvärdarnas arbete är att öka den upplevda tryggheten och psykiska hälsan bland de som bor, arbetar och vistas i innerstaden, att öka tryggheten specifikt i och kring ungdomssamlingar, att färre ungdomar utsätter sig för otrygga/skadliga miljöer/aktiveter, att känslan av rörelsefrihet ökar, att färre brott begås och att rädslan för brott minskar, att den fysiska miljön uppfattas som tryggare, att konsekvenser av brott mildras samt att en känsla av tillhörighet ökar. När trygghetsvärdarnas arbetsprocess utvärderas förefaller sådant som samverkan och samordning med andra aktörer vara något som kan förbättra trygghetsvärdarnas möjligheter att nå måluppfyllelse. Annat som framkommer som skulle öka möjligheten till måluppfyllelse är en högre grad av bemanning, att allmänheten har mer kunskap och större kännedom om trygghetsvärdarna samt att trygghetsvärdarnas förhållningssätt och uppdrag förtydligades. Vad andra aktörer lyfter i relation till trygghetsvärdarna är sammanfattningsvis att deras närvaro uppfattas som positiv och trygghetsskapande, samtidigt som endast ett fåtal av studiens deltagare har sett eller stött på trygghetsvärdar ute. I relation till att kännedom förefaller vara något som ökar möjligheten till måluppfyllelse, så väcker detta frågor kring hur ofta och vid vilka tidpunkter trygghetsvärdarna bör vandra i innerstaden, vilket relaterar till frågan om bemanning.

Ordningstvakternas uppdrag och aktiviteter sammanfattas i begreppet *patrullerande närvaro*. Även om detta sätt att närvara överlappar såväl trygghetsvärdarnas som fältgruppens, så särskiljer den sig genom en betoning på ordningshållande som karaktäriseras av en orientering mot ”de ordningsstörande”, det vill säga det, den eller de som antas orsaka andras otrygghet. Därför karaktäriseras den patrullerande närvaron som situationell med en mer repressiv betoning där det blir centralt att motverka och häva skeenden som uppfattas som otrygga. Centrala aktiviteter är, utöver att ha en lugnande och stävande effekt genom den patrullerande närvaron, att tala till rätta, avvisa, avlägsna och omhänderta. Centrala mål i ordningstvakternas arbete är att tryggheten ökar bland de som bor, arbetar eller vistas i Mölndals innerstad, att upplevelsen av rörelsefrihet ökar, att antalet ordningsstörningar minskar, att rädslan för brott minskar samt att fler människor med legitima skäl att vistas i innerstaden rör sig och finns i omlopp. När ordningstvakternas arbets-

process utvärderas förefaller för lite tid och låg grad av kontinuitet vara sådant som försvårar för dem att verka för måluppfyllelse. Brist i tid och kontinuitet leder också till en lägre grad av kännedom om ordningsvakterna bland allmänheten, vilket i sin tur riskerar att leda till att vissa kan tolka deras närvaro som ett tecken på att platsen i fråga är otrygg. Även brister i samverkan med andra aktörer framstår som ett hinder. Vad andra intressenter lyfter i relation till ordningsvakternas arbete är att kännedom, hög grad av närvaro och kontinuitet upplevs öka kvaliteten i deras arbete, men också att kännedomen ibland brister. Att veta mer om ordningsvakterna, vilka de är, vad de gör, varför de är där de är, vad man kan förvänta sig och hur man kan kontakta dem, är sådant som uppfattas öka kvaliteten. Detta relaterar till vad ordningsvakterna själva säger, det vill säga att tid och kontinuitet är av vikt. Andra lyfter också att det finns erfarenheter bland vissa grupper av att uppleva sig ifrågasatt av ordningsvakternas närvaro.

Fältgruppens trygghetsskapande uppdrag och aktiviteter sammanfattas i begreppet *vuxennärvaro*, vilket också signalerar vilka som är den huvudsakliga målgruppen – ungdomar. Fältgruppen har ett betydligt större uppdrag än att skapa trygghet i innerstaden. Utöver att närvara och genom detta främja trygghet situationellt som ”trygga vuxna” där unga vistas inkluderar vuxennärvaron ett relationsskapande och förebyggande arbete som också har de ungas utveckling och framtid i åtanke. Detta innebär att vuxennärvaron inkluderar ett socialpreventivt framtidsperspektiv, vilket särskiljer dem markant från såväl trygghetsvårdare som ordningsvakter. Arbetet innefattar också att verka för att unga väljer platser och aktiviteter som uppfattas som tryggare än att vistas i innerstaden, vilket inkluderar att motivera ungdomar till andra aktiviteter. En annan sida av detta är att också verka för att innerstaden ska uppfattas som trygg av andra. Eftersom ungdomsgång kan uppfattas som otrygghetsgenererande, samtidigt som det främst är de ungas egna trygghet som ska gynnas, finns det ett spänningsfält inbyggt i deras arbete. Mål i fältgruppens trygghetsarbete förefaller vara att ungdomar i Mölndals innerstad ska relatera till fältsekreterarna som trygga och pålitliga vuxna, att fler ungdomar vistas på platser som uppfattas som trygga framför platser som uppfattas som otrygga, att ungdomars röster påverkar beslut kopplade till trygghet i Mölndals innerstad i olika samverkansforum samt att brister i den fysiska miljön åtgärdas snabbare. När fältgruppens arbetsprocess utvärderas förefaller deras låga bemanningsgrad vara något som tydligt påverkar deras möjligheter att verka för måluppfyllelse i relation till trygghetsarbetet negativt. Därtill framstår kontinuitet i bemanningen vara en känslighet, även om det inte verkar vara ett problem just nu. Vad det handlar om är att om personer byts ut så påverkar detta kvaliteten i arbetet. Detta kan kopplas till deras relationsskapande arbetsätt. Tydlighet i uppdraget förefaller vara något som till viss del kan kompensera för brister i kontinuitet. Vad andra intressenter lyfter i relation till fältgruppens arbete, som potentiellt skulle kunna öka kvaliteten på deras trygghetsskapande insatser, så är det som tydligast framträder att de inte förmår vara så synliga i innerstaden. Detta bekräftar vad fältgruppen själva säger, det vill säga att deras låga bemanningsgrad är ett problem ur detta perspektiv.

Mölndals stads samverkansråd med Mölndals innerstadsföreningar träffas minst fyra gånger per år och diskuterar frågor som rör utvecklingen av Mölndals innerstadsområde. Representanterna lyfter

problem och eftersträvar gemensamma lösningar. Mål med samverkansrådets arbete är att Mölndals innerstad ska utvecklas till ett samlande stadsrum för fler Mölndalsbor och besökare, att fler ska vistas i innerstaden, att innerstaden ska präglas av ett levande näringsliv, att innerstadsmiljöerna ska uppfattas som attraktiva, välplanerade och trygga samt att stadsbilden ska präglas av en heterogenitet vad gäller utbud och besökare. När rådets värden och möjligheter att verka för måluppfyllelse utvärderas framkommer det att ett värde är att rådet bidrar till att skapa gemensamma och uppdaterade lägesbilder av innerstaden samt att brister i miljön som faller under någon parts ansvarsområde kan påtalas och åtgärdas. Övergripande uppfattas det dock som svårt att verka progressivt för platsutveckling, särskilt när frågor inte tydligt faller under någon parts ansvarsområde liksom när det inte är tydligt under vilken parts ansvar en fråga faller. Gemensam budget liksom tydligare mandat och ansvar för att agera för att förverkliga det som rådet kommer fram till förefaller vara något som kan utveckla rådets arbete. Därtill lyfts att rådets sammansättning kan behöva se annorlunda ut så att fler röster kommer fram. När andra intressenter i Mölndals innerstad värderar platsutvecklingsarbetet framkommer det att en tydligare och högre grad av kommunikation från Mölndals stads sida efterfrågas. Det handlar om vad som görs och vad som planeras i innerstaden. Även en önskan om att enklare kunna kommunicera idéer om, liksom brister i, den fysiska miljön och dess utformning kommer till uttryck. Vidare uttrycks önskemål om bättre återkoppling efter exempelvis trygghetsvandringar och trygghetsmöten gällande hur det som framkommer tas om hand och vad som planeras att göras. Vad gäller upplevd delaktighet i och inflytande över hur den fysiska miljön utformas med avseende på trygghet, så förefaller särskilt unga och socialt utsatta personer ha svårt att få sina röster hörda. Dessa gruppers behov och intressen förefaller också tillgodoses i relativt låg grad i innerstaden.

När blicken i rapporten vänds mot *det aktuella trygghetsläget*, det vill säga mot hur tryggheten i Mölndals innerstad har utvecklats sedan trygghetsåtgångarna sattes, så förefaller utvecklingen i vissa avseenden och på vissa platser röra sig i en riktning som är i linje med trygghetsarbetets målsättningar (även om denna utveckling inte på ett enkelt och direkt sätt kan tolkas som en effekt just av trygghetsarbetet) medan den i andra avseenden och på andra platser inte förändrats på samma sätt. Sammanfattningsvis uppfattas dock Mölndals innerstad generellt som en relativt trygg plats, även om det finns problem kopplade till trygghet. Trygghetsläget menas av de flesta av studiens deltagare ha förbättrats, framför allt gäller detta platsen där Mölndals galleria nu står vilket kopplas till ljussättning och gallerians utformning, men också till att det finns en blandning av människor som är i rörelse i gallerian under dess öppettider samt ordningsvakter. Även resecentrum menas av flera ha genomgått en positiv förändring, även om denna är mer blygsam. Den positiva förändringen kopplas i hög grad till förekomsten av trygghetsvärdar, ordningsvakter och fältsekreterare. Men även om flertalet i studien menar att resecentrum har förändrats något, så är det fortfarande en plats många kopplar till otrygghet. Stadshusparken lyfts också som förbättrad ur ett trygghetsperspektiv. Vad som då nämns är parkens utformning, med en lekplats, caféverksamhet och annat, liksom att platsen kommit att bli en plats där olika grupper kan mötas och finnas samtidigt. Även närvaron av ordningsvakter nämns. Området kring Mölndals torg, med

bland annat Brogatan och Bergmansgatan, uppfattas också som förbättrat. Även här lyfts att platsen präglas av liv och rörelse samt en heterogent sammansatt grupp av besökare. Detta kopplas i sin tur till förekomsten av butiker, verksamheter och uteserveringar.

Samtidigt uppfattas det finnas en kvarvarande upplevelse av otrygghet i Mölndals innerstad som särskilt kopplas till vissa platser. Trots nämnd förbättring kring resecentrum så uppfattas området kring Mölndals bro som fortsatt otryggt. Framför allt lyfts ”underlandet” och området kring bron östra sida. Den fysiska miljön är något som lyfts som problematisk, särskilt lyfts mörker och dålig belysning, men också dålig överblickbarhet och undanskymda ytor. Att det byggs i området lyfts som otrygghetsgenererande i sig, då detta skapar otrygga miljöer. Kring resecentrum upplevs väntytter, rulltrappor och perronger som ödsliga och otrygga, bland annat genom att skapa känslor av instängdhet och utsatthet, men också genom att inte strukturera flödet av människor på ett bra sätt. Utöver den fysiska miljön är personer som dricker alkohol eller uppfattas vara påverkade, liksom ungdomsgång som ”hänger” kring bron och i underlandet, något som lyfts fram. De tidigare förefaller ha styrts bort från vissa miljöer för att nu framför allt ha hamnat i ”underlandet” och till viss del vid resecentrum. Vissa menar också att det finns problem kopplade till trygghet i såväl Mölndals galleria som området kring Mölndals torg. I gallerian nämns framför allt ungdomsgång. När det gäller området kring Mölndals torg är det framför allt skyltning och trafiksituationen i området, i hög grad på Bergmansgatan, som lyfts. Även drogförsäljning nämns kopplat till platsen liksom till Mölndals bro, då framför allt under bron på den östra sidan.

I rapportens sista del sammanfattas och diskuteras teman som framträtt som centrala utmaningar i trygghetsarbetet i Mölndals innerstad. En central utmaning i arbetet tycks vara hur arbetet ska kunna utformas för att tillgodose behov och önskemål hos alla grupper som *faktiskt* vistas i innerstaden, vilket inkluderar grupper som ibland kan uppfattas generera otrygghet hos andra. Trygghetsarbetet i Mölndals innerstad förefaller delvis bygga på en tanke om att hålla isär olika grupper, där vissa grupper styrs bort från innerstaden medan andra grupper ska attraheras. Samtidigt är innerstaden attraktiv och lockande för alla grupper, och attraktiva alternativ tycks också vara få för exempelvis ungdomar, men också för personer med en alkohol- eller narkotikaproblematik. Frågor som väcks och diskuteras är hur ett trygghetsarbete ska kunna utvecklas för att möta flera olika gruppers behov och önsknings så att innerstaden faktiskt blir en plats för alla, liksom vilka sociala kunskaper och kompetenser som då blir nödvändiga.

Inledning och bakgrund

Denna rapport handlar om trygghet och trygghetsarbete i offentliga miljöer. Trygghet, och frågor kopplade till trygghet, har kommit att få en allt större plats, både på en nationell och kommunal nivå. Många kommuner har sedan ett antal år tillbaka kommit att utveckla olika initiativ och insatser för att på olika sätt främja trygghet och motverka otrygghet. Ofta är dessa sammanvävda med brottsförebyggande arbete och åtgärder samt kopplade till särskilda platser. Sveriges kommuners brottsförebyggande arbete är idag inte reglerat i lag, men i ett aktuellt betänkande från en statlig utredning (SOU, 2021:49) föreslås det att kommunens ansvar lagstadgas. Lagen i fråga föreslås träda i kraft första juli 2023. Ett syfte är att öka den upplevda tryggheten. När brottsförebyggande arbete kopplas till trygghetsfrågor handlar det oftast om platser som inte uppfattas som trygga eller säkra på grund av olika former av faktiskt eller förväntad kriminalitet. Trygghetsskapande insatser kan också sjasättas på platser som uppfattas som nedgångna och slitna eller präglade av dålig belysning, klotter och skadegörelse. Inte sällan handlar det också om platser som befolkas av personer eller grupper som uppfattas som ordningsstörande på ett eller annat sätt. Trygghet har också ett värde. Kommuner – men också bostadsbolag, bostadsrättsföreningar, näringsidkare och andra organisationer – investerar allt oftare i trygghet för att öka en plats eller ett områdes attraktivitet (Sahlin, 2010). Trygghet framstår då som ett argument för att människor ska vilja besöka, shoppa, bo eller arbeta på platsen eller i området i fråga. Trygghet blir särskilt viktigt när platser och områden i olika sammanhang framställs som otrygga.

I denna rapport är det trygghet och trygghetsarbete i Mölndals stads innerstad som är i fokus. Det hör inte till vanligheterna att mindre eller mellanstora kommuners innerstadskärnor står i fokus när trygghet och otrygghet i offentliga miljöer diskuteras. Oftare är det socioekonomiskt utsatta bostadsområdet i eller kring större städer, associerade med segregation och social exkludering som uppmärksamheten riktas mot (se t.ex. Polismyndigheten, 2015). Mölndals stad är en medelstor kommun med ca 70 000 invånare. En hög andel av befolkningen har en eftergymnasial utbildning och god inkomst, även om det också finns segregation och socioekonomiskt utsatta områden. Mölndals stadskärna genomgår sedan en tid tillbaka en upprustning och modernisering. En modern galleria har nyligen byggts, och området består av ett torg och ett antal gator som präglas av butiker, caféer, restauranger och nybyggda bostäder. I anslutning till stadskärnan finns också en park. Den nämnda upprustningen och moderniseringen av stadskärnan sker i etapper, och det har därför länge funnits delar av innerstaden som är byggarbetsplatser. Mölndals innerstad präglas också av ett resecentrum som utgör Västsveriges näst största knutpunkt för tåg-, buss- och spårvagnshållplatser. Mölndal gränsar till Göteborg, och det tar knappt 10 minuter med pendeltåget att färdas mellan kommunernas respektive stadskärnor. Resecentrum är placerat på och kring Mölndals bro, som går över E6:an som i sin tur klyver Mölndals innerstad i två delar, vilket ger stadskärnan en speciell prägel.

Rapportens bakgrund

Denna rapport är ett resultat av att Mölndals stad 2019 beviljades ekonomiskt stöd till *Broprojektet*. Broprojektet handlar om att utvärdera och öka kunskapen om det trygghetsarbete som utförs i Mölndals innerstad i syfte att utveckla arbetet. Bakgrunden till Broprojektet var att Mölndal 2018 gjorde en trygghetsatsning i Mölndals innerstad, framför allt i området kring Mölndals resecentrum och Mölndals bro, men också i Stadhusparken. En viktig del av denna trygghetsatsning var att trygghetsvärdar rekryterades och började vandra i innerstaden som ett komplement till redan befintliga upphandlade ordningsvakter. Även Mölndals stads fältgrupp, bestående av tre fältsekreterare, tillskrevs inom ramen för satsningen en viktig trygghetsskapande funktion, även om de har hela Mölndal som område och främst vänder sig till ungdomar. Satsningen var en följd av att Mölndals stad under en längre tid uppfattat området kring resecentrum och Mölndals bro som problematiskt ur ett trygghetsperspektiv, och att man hade noterat ett ökat antal rapporter om olika incidenter kring området. Det handlade såväl om tillgreppsbrott som våldsbrott och narkotikabrott. Enligt polisens statistik noterades på en treårsperiod (sommaren 2016 – sommaren 2019) 1160 brott, varav 146 var våldsbrott, 382 var tillgreppsbrott och 139 var narkotikabrott, kring Mölndals bro. I samband med detta togs en samlad lägesbild fram av det lokala brottsförebyggande rådet. I denna lägesbild identifierades bland annat problem i form av alkoholkonsumtion, narkotikahandling och andra ordningsstörningar på platsen.

Inför Mölndals stads ansökan om medel för Broprojektet 2019 hade en ny lägesbild tagits fram i samverkan med polis, fältsekreterare, SSPF¹, socialtjänst och trygghetsvärdar. Åter framkom en bild av innerstaden som otrygg på flera sätt.² De problem som identifierades kopplades bland annat till resecentrum och det faktum att Mölndals bro är en stor knutpunkt för tåg-, buss- och spårvagnstrafik, något som menades kunna skapa problem genom att inbjuda till ”häng” och möten mellan olika individer och grupper som inte bara bor i Mölndal, vilka uppfattades som ordningsstörande och källor till otrygghet. Även närheten till Göteborg var något som lyftes fram. Därtill lyftes ombyggnationen och moderniseringen av Mölndals innerstad fram som problemalstrande i sig, genom att skarpa kontraster skapades mellan nybyggda och upprustade delar och de delar som ännu inte moderniserats och som det därför inte heller satsades på. Särskilt östra sidan av Mölndals bro lyftes fram.

För att få en fördjupad bild av hur de satsningar i form av trygghetsskapande insatser som gjorts i Mölndals innerstad fungerar, hur de kan utvecklas, liksom hur tryggheten utvecklas i stadskärnan och runt Mölndals bro, ansökte Mölndals stad om och beviljades medel för att tillsammans med en forskare genomföra en kvalitativ utvärdering.

---

¹ SSPF (Samverkan skola, socialtjänst, polis och fritid) är en arbetsmodell som syftar till att myndighetsgemensamt tidigt motverka att ungdomar hamnar i skadligt bruk av alkohol och droger och/eller i kriminalitet.

² Jag redogör i detalj för vad denna otrygghet ansågs bestå i längre fram.

Uppdraget

Som forskare kopplad till Broprojektet har uppdraget varit att – tillsammans med en arbetsgrupp inom Mölndals stad, bestående av kommunens brottsförebyggande samordnare, näringslivsutvecklare, en representant från Mölndals stads fältgrupp samt en projektledare från enheten folkhälsa och områdesarbete – ”genom en kvalitativ undersökning utvärdera trygghetsskapande insatser utifrån olika perspektiv för att kunna få ut mer kunskap om hur de fungerat och hur de kan utvecklas för att skapa förutsättningar till bästa möjliga trygghetsläge” (Mölndals stad, 2019). I uppdraget ingår det också att, tillsammans med arbetsgruppen, analysera nulägesbilden för att bena ut behov i trygghetsarbetet i centrumområdet.

Att det är en kvalitativ undersökning av hur trygghetsläget uppfattas och av hur trygghetsfrämjande insatser utförs innebär att fokus inte ligger på att mäta objektiva effekter eller resultat av de trygghetsfrämjande insatserna, utan mer på att förstå arbetet och dess konsekvenser. Med andra ord har det inte ingått att göra en kvantitativt orienterad effektutvärdering – en sådan effektstudie skulle kräva ett annat upplägg, där interventioner och åtgärder avgränsas och definieras tydligt och där operationaliserade trygghetsmått bestäms, och där forskaren sedan samlar in en större mängd kvantifierbara data från definierade målgrupper som sedan sätts i relation till någon form av kontrolldata (Lindgren, 2014). I stället handlar det om att klargöra och förstå det trygghetsarbete som utförs och att sätta det i relation till syftet med och målen för arbetet, men också att problematisera och peka på olika möjligheter och vägval för det fortsatta arbetet. Det handlar också om att förstå vilka värden som olika intressenter ser av arbetet, vad de menar skulle kunna öka värdet och kvaliteten på de insatser som görs, samt att identifiera problem, hinder och utmaningar i arbetet.

Genom att få en tydligare bild av vad trygghetsarbete är och består i, vad dess målsättningar förefaller vara, vad det betyder för olika intressenter, vad man uppfattar att det finns för värden och problem med olika insatser, så kan man lägga en grund som kan användas för att utveckla sätt att följa upp trygghetsarbetet på ett mer förankrat och finjusterat sätt. Detta är kopplat till ytterligare en del av uppdragen, nämligen att med hjälp av studiens resultat identifiera centrala teman i det trygghetsfrämjande arbetet som kan fungera som indikatorer på arbetets värde. Dessa teman är tänkta att sin tur användas för att utveckla frågor som kan användas för att kontinuerligt kunna följa upp trygghetsarbetet i Mölndals innerstad.

De konkreta insatser som det enligt uppdraget ingår att utvärdera är *trygghetsvårdar*, *ordningsvakter* samt stadens *fältgrupp*. Fokus ligger på deras trygghetsskapande uppdrag. Därtill ingår det att öka kännedomen om hur Mölndals stads *samverkansråd med Mölndals innerstadsföreningar* uppfattas fungera och bidra till trygghet i innerstaden. De konkreta insatserna samt samverkansrådet kommer att beskrivas utförligt längre fram i rapporten.

Det huvudsakliga bidraget med denna studie är utökad kunskap om hur trygghetsskapande insatser i innerstadsmiljöer av Mölndals karaktär kan utformas för att påverka trygghetsupplevelsen i en

positiv riktning hos de människor som bor, arbetar eller vistas där vid olika tider på dygnet. Detta inkluderar att trygghetsarbetet problematiseras, att eventuella problem och brister identifieras samt att eventuella negativa konsekvenser av trygghetsarbetet synliggörs. Genom detta kan också olika vägval i det framtida trygghetsarbetet pekas ut. Trygghetsfrågor är aktuella i många av landets kommuner, och därmed finns det också ett behov av att, utifrån olika geografiska och socioekonomiska förutsättningar, öka kunskapen om hur trygghetsarbete utformas. En utökad kunskap om hur insatser formuleras, utformas och utförs, vad som är framgångsrikt respektive problematiskt i detta arbete, kan utgöra ett värdefullt kunskapsbidrag till städer av Mölndals karaktär. Det är här också värt att återkoppla till vad som nämndes i rapportens inledning, nämligen att trygghetsfrågor, liksom det många gånger sammanlänkade brottsförebyggande arbetet, alltmer har hamnat på svenska kommuners agenda och även kan komma att bli ett lagstadgat ansvarsområde (SOU, 2021:49).

Det nyvaknade intresset för trygghet är på ett sätt förvånande. Att främja kommuninvånarens trygghet och motverka otrygghet kan ur ett visst perspektiv sägas ha varit en uppgift för Sveriges kommuner genom socialtjänstens verksamheter sedan länge, men då har arbetet formulerats på ett annat sätt och delvis haft en annan karaktär. I stället för det aktuella trygghetsarbetets koppling till särskilda platser, liksom dess strävan efter att skapa en upplevelse av trygghet hos de som besöker eller vistas på dessa platser, har det i stället handlat om att främja (ofta unga) kommuninvånarens sociala utveckling och genom detta motverka utvecklingsbanor som både leder till otrygga samhällspositioner och riskerar att skapa otrygghet hos andra. Detta arbete har då dock formulerats som sedvanligt eller traditionellt socialt arbete och har bedrivits av exempelvis fältsekreterare, skolkuratorer och socialekreterare. Ett sätt att begreppsliggöra detta förhållande är med begreppen *situationell* respektive *social prevention* (Johansson, 2014) och vad som skett de senaste åren är att kommuner, vid sidan av det socialpreventiva arbetet, även börjar ägna sig åt en situationell prevention som tidigare varit mer förbunden med Polisens arbete och uppdrag. Det finns en risk för att den situationella preventionen inte tar hänsyn till den komplexitet som ofta finns i sociala frågor, och det finns studier som indikerar att polisen ofta har tolkningsföreträde och att kommunala socialekreterare har svårt att få gehör för ett mer socialt synsätt i frågor som rör trygghet i offentliga miljöer (Persson, 2014). Ett bidrag med denna studie kan därför också vara att beröra den större frågan om vad en social position i trygghetsarbete kan vara och hur ett socialt synsätt kan begreppsliggöras och utvecklas inom ramen för kommuners trygghetsarbete.

Studiens syfte och specifika frågeställningar

Utvärderingen syftar till att få ökad kännedom om insatserna trygghetsvårdar, ordningsvakter och fältgrupp samt därtill Mölndals stads samverkansråd med Mölndals innerstadsföreningar, och hur dessa kan påverka förutsättningarna för trygghet hos de som bor, arbetar eller vistas i Mölndals centrala delar. Syftet är också att få en fördjupad kunskap om hur dessa insatser bör utformas för

att stämma överens med besökarnas önskemål, behov och Mölndals stads uppsatta mål. Ambitionen är därtill att med hjälp av studien kunna identifiera centrala teman i det trygghets-
skapande arbetet, som kan fungera som indikatorer för framtida trygghetsuppföljningar.

För att uppnå studiens syfte har följande frågor formulerats:

- Hur kan det trygghetsskapande arbetet i Mölndals centrum beskrivas som helhet och vilka delar ingår som centrala komponenter?
- Vilka intressenter finns i samarbetet, såväl i utförar- som i mottagarledet? Finns olika intressen, och hur hanteras i så fall dessa?
- Vad betraktar olika intressenter som det övergripande syftet med insatserna? Finns olika uppfattningar?
- Hur beskrivs och hanteras gränsdragningar mellan olika grupper av insatsutförare?
- Hur sker utförandet? Vilka kunskapskällor och brister hänvisas till i utförandet av insatserna?
- Hur bedömer de olika intressenterna värdet av insatserna, och i vilken grad uppfattas de ha lett till måluppfyllelse? Vilka andra utfall har förekommit? Vad uppfattas som fördelarna respektive nackdelarna med utförandet såsom det har sett ut hittills? Vad kan behöva göras annorlunda?

Övergripande disposition

Ovan har rapportens bakgrund, syfte och styrande frågeställningar redovisats. I nästa del presenteras ett antal centrala begrepp som används i rapporten för att stärka dess teoretiska förankring. Därefter redogör jag det för studiens genomförande och material liksom för hur det insamlade materialet har hanterats och bearbetats. När detta är gjort följer studiens resultatdel. Inledningsvis presenteras i resultatdelen Mölndals stads trygghetsarbets utgångspunkter formulerade som de *observationer* som gjordes i och som sågs som ett problem i behov av åtgärder, samt de *orsaker* som man antog låg bakom de observerade problemen. Efter detta beskrivs, diskuteras och problematiseras trygghetsarbetet i Mölndals innerstad. Därefter lämnar vi trygghetsarbetet som sådant och fäster i stället fokus på trygghetsarbetets resultat, det vill säga vad trygghetsarbetet åstadkommer i Mölndals innerstad i termer av trygghet. Här redogörs för hur olika intressenter uppfattar det aktuella trygghetsläget i Mölndals innerstad idag, liksom för hur trygghetsläget har utvecklats de senaste åren. I rapportens sista del sker en framåtblickande diskussion där vissa nyckelfrågor och teman diskuteras i relation till hur det framtida trygghetsarbetet i Mölndals innerstad kan utvecklas för att möta så många Mölndalsbors behov och intressen som möjligt.

Centrala begrepp och hur de används

För att ge studien en starkare teorianknytning diskuteras i detta avsnitt några centrala begrepp liksom deras inbördes relationer. Först förs ett resonemang kring begreppen *trygghet* och *otrygghet*. Därefter diskuteras jag de återkommande begreppen *främja*, *förebygga* och *motverka* liksom deras relation till begreppet *prevention*. Jag reder sedan i det många gånger oklara begreppet *intressenter*, som också är återkommande i rapporten. Följt av detta diskuteras begreppen *inkludering* och *exkludering*, som är av vikt för att förstå såväl trygghetsarbetet som arbetets konsekvenser. Att bena ut och tydliggöra innebörden av dessa begrepp och deras inbördes relationer blir viktigt för att kunna förstå, beskriva och analysera trygghetsarbetets olika dimensioner.

Trygghet och otrygghet

Vilka begrepp som används för att benämna och beskriva det som står i centrum för rapporten är av betydelse. Trygghet som begrepp har många konnotationer och används inte sällan tillsammans med ord som säkerhet och risk. Även om vi till vardags använder ord som trygg, säker och riskfri närmast synonymt, och begreppen delvis kan överlappa varandra innebördsmässigt, finns det skäl att skilja dem åt och diskutera trygghetsbegreppet i detalj. Som exempelvis Sahlin (2010) skriver så framhålls ofta trygghet i vårt senmoderna samhälle som en inre upplevelse som inte behöver hänga ihop med en objektiv risk för att utsättas för brott eller råka ut för en olycka. Vad som är trygghet blir då i hög grad subjektivt. Detta synsätt exemplifieras tydligt i utdraget nedan från en fokusgrupp som genomförts inom ramen för denna studie:

IP05: Jag tänker verkligen att det är en subjektiv upplevelse. Och att det är väldigt svårt att svara på, för att vi alla kan uppleva trygghet väldigt olika beroende på, tänker jag, erfarenheter och så där. Vad vi har med oss sen tidigare. Så tänker jag spontant. Det är bara att koppla till att vara mörkrädd eller ej. Vissa upplever ju mörkret som en- som något otryggt och andra känner en väldig trygghet i mörker.

IP06: Ja det är intressant det här med mörkrädsla eller så [...] man kan känna sig jättetrygg mitt i natten på Avenyn för att det är jättemycket poliser och jättemycket folk, men det är också- där begås det jättemycket brott varje liksom fredag och lördag kväll, medan man är jätteotrygg när man går i ett mörkt industriområde där det inte händer någonting, för det är ingen där om vi säger så. Så det är verkligen som du säger, det är väldigt subjektivt.

Vad som beskrivs kan relateras till vad som ibland kallas för ”trygghetsparadoxen” som handlar om att människor tycks bli alltmer otrygga, trots att risken för faktiska brott inte ökar eller kanske till och med minskar. Synsättet att trygghet är en subjektiv upplevelse är något som förs fram av det överväldigande flertalet av denna studies deltagare, oavsett om de är utförare av ett trygghetsarbete eller någon vars trygghet ska främjas. Detta är inte oviktigt, då det får konsekvenser för vad trygghetsfrämjande arbete ytterst syftar till. För om trygghet är en subjektiv upplevelse så

är trygghetsarbete ytterst ett arbete som syftar till att producera psykologiska tillstånd som betecknas som ”trygga”, vilket inte är samma sak som att exempelvis förebygga eller förhindra att brott eller olyckor sker. Sandstig (2010) betonar i detta sammanhang vikten av att skilja på en *emotiv* respektive *kognitiv* dimension. Likt Sahlin (2010) menar hon att trygghet oftast används för att beteckna en upplevelse. Därför används trygghet främst som ett emotivt begrepp. Säkerhet och risk, å andra sidan, används oftare som kognitiva begrepp. Det betyder att säkerhet och risk mer kopplas till något kalkylerbart, något faktiskt som man med hjälp av kunskap och sitt omdöme – eller med hjälp av statistik om sådan finns tillgänglig – kan bedöma, ibland även beräkna och mäta, och utifrån detta förhålla sig till. Denna distinktion diskuteras även i betänkandet *Kommuner mot brott* (SOU, 2021:49):

Åtgärder inom den situationella brottspreventionen har många beröringspunkter med det som brukar kallas trygghetsskapande eller trygghetsfrämjande arbete. Med trygghet avses i detta sammanhang oftast en individs upplevelse av risken att drabbas av brott emedan begreppet säkerhet avser den faktiska risken att drabbas. [...] Brottsförebyggande åtgärder handlar då om att höja säkerheten, det vill säga minska risken för att brott ska begås emedan trygghetskapande arbete handlar om att öka människors upplevelse av trygghet.

Sålunda är det inte nödvändigtvis samma sak att vara trygg som att vara säker, ej heller som att befinna sig i en riskfri miljö eller situation. Däremot kan den kognitiva bedömningen av en situation eller miljö ge upphov till en emotiv upplevelse av trygghet eller otrygghet, och som vi ska se längre fram i rapporten så består trygghetsfrämjande arbetet många gånger av ett arbete med (eller mot) vad som antas *orsaka* upplevelsen av otrygghet, snarare än med upplevelsen i sig, varför trygghetsarbete och brottsförebyggande arbete i praktiken kan vara överlappande. Man kan därför säga att trygghetsarbetets *specifika* mål, eller *överordnade* mål, är att skapa upplevelsen av trygghet, men för att nå detta överordnade mål kan arbetet ibland inrikta sig mot att förebygga brott eller andra orsaker till otrygghet. Dessa kan ibland också formuleras som mål som då kan ses som underordnade det specifika och överordnade trygghetsmålet.

En annan konsekvens av att betrakta trygghet som en inre upplevelse är att *talet om* platser och fenomen, men också om olika kategorier av människor, i sig blir något som kan alstra såväl trygghet som otrygghet. Genom detta får trygghet en politisk sprängkraft. Om vissa platser, fenomen eller kategorier av människor ständigt omtalas på ett sätt som flertalet kopplar till otrygghet kommer dessa också att behandlas som otrygga (men även det omvända kan gälla). Detta gäller såväl civila grupper som poliser och ordningsvakter som vistas i det offentliga rummet. Hur platser, fenomen eller kategorier av människor omtalas påverkar hur vi beter oss, och kan därför ha både en attraherande och bortstötande effekt på olika sociala grupper.³ Därigenom blir också medias rapportering av vikt. Detta pekar på en annan dimension i trygghetsbegreppet som Sandstig (ibid.) lyfter fram, nämligen dess *föreställningsdimension* som behöver särskiljas från dess upplevelse-

---

³ Sandstig (2010) benämner detta som trygghetens *beteendedimension*, vilket handlar om att vi beter oss och agerar i relation till hur vi uppfattar vår omgivning i termer av trygghet och otrygghet.

dimension. Våra föreställningar om platser, fenomen och kategorier av människor handlar om hur vi förstår och begripliggör dem, och här är vi inte opåverkade av hur de omtalas. Däremot är våra föreställningar inte samma sak som våra upplevelser av trygghet eller otrygghet, men de bidrar till att forma våra upplevelser i dessa avseenden. Samtidigt är individers upplevelser av trygghet inte frikopplade från faktiska yttre omständigheter. Som exempelvis Young (1999) säger så är vår eventuella vetskap om faktiska brott också en viktig orsak till otrygghet, även om dessa brott inte nödvändigtvis är sannolika att begås på den plats där vi för tillfället vistas.

Främja, förebygga eller motverka?

Begreppen främja, förebygga och motverka förekommer frekvent i litteraturen om såväl brottsförebyggande som trygghetsfrämjande arbete, så också i denna rapport. Många gånger används begreppen relativt oreflekterat och utan att precisera vad som ska främjas, förebyggas eller motverkas. Detta är problematiskt, då det tenderar att dölja begreppens politiska dimensioner (Askheim, 1994; se även Sahlin, 2000). Begreppet prevention betyder främst att förebygga eller motverka, men har också kommit att inkludera att främja (Sahlin, 2000). Både förebygga och motverka handlar om att försvåra eller förhindra att något negativt sker, men begreppet förebygga har en tidsdimension som begreppet motverka inte nödvändigtvis behöver ha. När man pratar om att förebygga så handlar det om att planera eller verka för att något negativt inte ska ske i framtiden, medan att motverka kan inkludera att man agerar för att något som skulle kunna ske – eller faktiskt är pågående – här och nu inte sker. I sin mest tydliga här-och-nu-form handlar detta om att häva ett pågående skeende. I rapporten kommer jag använda *förebygga* för att referera till aktiviteter som syftar till att minska risken för att något negativt ska ske i framtiden. *Motverka* används för att referera till aktiviteter som syftar till att minska risken för att något negativt sker här-och-nu. *Häva* används för att beteckna aktiviteter som syftar till att avbryta pågående skeenden som uppfattas som negativa.

Begreppet *främja* har till skillnad från förebygga, motverka och häva positiva konnotationer och handlar om att öka sannolikheten för att något som uppfattas som positivt sker. Det går att betrakta begreppet främja som den andra sidan av förebyggande, motverkande och hävande arbete, eftersom en önskad effekt av att exempelvis motverka otrygghet är att främja trygghet. Att då skilja ut begreppet främja från övriga begrepp kan framstå som en lingvistisk övning. Men om vi intresserar oss för frågan utifrån vad eller vem som är *objektet* för en preventiv respektive främjande aktivitet så kan vi se att det ändå är meningsfullt att särskilja begreppen, eftersom en främjande aktivitet har den/de vars trygghet ska främjas som målobjekt medan föremålet för en motverkande aktivitet oftast är det/den/de som antas orsaka otrygghet.

Ovanstående resonemang kan kopplas till begreppen *situationell* och *social prevention* (Johansson, 2014). Situationell prevention är starkt knuten till platser och handlar traditionellt om att motverka och förebygga att brott, ordningsstörningar och andra otrygghetsskapande händelser sker, för att

på så sätt främja upplevelsen av trygghet på platsen i fråga. Den situationella preventionen är historiskt kopplad till Polisens verksamhet, förekomsten av ordningsvakter och övervakningskameror. Sådan *repressiv* situationell prevention kan dock finnas parallellt med ”mjukare” situationella insatser och åtgärder som syftar till att göra platser trivsamma och trygga, exempelvis genom en viss typ av rumslig utformning, belysning eller ljudsättning av miljön. Social prevention, å andra sidan, handlar mer om att genom olika sociala insatser förebygga att individer och grupper (oftast unga) inte utvecklar livsstilar som uppfattas som negativa, liksom om att främja livsstilar som uppfattas som positiva. Den sociala preventionen har traditionellt kopplats till kommunens och socialtjänstens område, så som fält- och socialsekreterares arbeten men också exempelvis familjebehandling och utbildning.

Intressenter

Intressenter är ett annat begrepp som förekommer frekvent i litteratur om trygghets- och brottsförebyggande arbete. En övergripande och central distinktion som behöver göras är den mellan *aktörer* och *objekt* (Sahlin, 2000). Med aktörer avses i detta sammanhang de huvudmän och utförare som på ett eller annat sätt agerar för att påverka andras trygghet i en positiv mening, medan objekt syftar på de individer och grupper – men också fysiska platser – som träffas eller berörs av detta arbete. Denna gränsdragning är viktig att göra, men ska ses som främst analytisk. Som vi ska se längre fram i rapporten så är gränsen mellan aktörer och objekt ibland både flytande och överlappande. Det är vidare meningsfullt att nyansera begreppet objekt genom att analytiskt dela upp det i *föremål*, *målgrupp* och *de som gynnas* (ibid.). Med föremål avses det, den eller de som en insats eller åtgärd riktar sig mot, som en aktör ”gör” något med. Målgrupp avser i stället den eller de som på något sätt ska förändras genom insatsen. När det handlar om arbete vars yttersta syfte är att förebygga brott, så avses ofta den presumtive brottslingen, då det är dennes beteende, tanke-mönster eller möjligheter att begå brott som på något sätt ska förändras. Att förebygga brott kan vara ett sätt att arbeta trygghetsfrämjande, men det trygghetsfrämjande arbetets specifika syfte är att skapa eller främja upplevelsen av trygghet. Med andra ord är målgruppen för trygghetsarbete *de vars trygghet en insats eller åtgärd syftar till att värna eller öka*. Med de som gynnas avses de som förväntas dra nytta av insatsen, antingen direkt eller i förlängningen. Sålunda kan dessa sammanfalla med målgruppen, men det kan också vara en tredje part som gynnas av att målgruppen blir trygg. I fall där trygghetsarbetet riktar sig mot samma person vars trygghet ska främjas så sammanfaller föremålet för insatsen med dess målgrupp och vem som gynnas (även om tredje part också kan gynnas), men vi kommer längre fram i rapporten se att föremål, målgrupp och vem som gynnas långt ifrån alltid sammanfaller.

Inkludering och exkludering

Ett sista relevant begreppspar i trygghetsarbete är *inkludering* och *exkludering*. Dessa begrepp förekommer frekvent i socialpolitisk diskurs, men används inte sällan på ettoreflekterat sätt (Petersson & Davidsson, 2016). Ofta tas en specifik grupp som utgångspunkt, som då pekats ut som ”exkluderade”, och den påföljande diskussionen handlar då om hur dessa ska ”inkluderas” genom olika program, stöd eller – lika ofta – genom att nekats bidrag och/eller stöd. Dock preciseras sällan vad dessa menas vara exkluderande från, inte heller vad de mer exakt ska inkluderas i (utöver mer svepande beskrivningar, exempelvis ”samhället” eller ännu oftare ”arbetsmarknaden”) (Davidsson & Petersson, 2018). Detta är bekymmersamt då det tenderar att dölja en politisk dimension, liksom att inkludering i ett visst sammanhang kan betyda exkludering ur ett annat. Ett annat bekymmer med att ta ”de exkluderade” som utgångspunkt är att blicken riktas bort från frågor om hur exkluderingen går till. Att vara ”exkluderad” är ingen statisk position som vissa bara befinner sig i, utan är följden av processer där aktörer *exkluderar*. Det är därför nödvändigt att klargöra *vem* det är som exkluderas respektive inkluderas, *vad* denna eller dessa exkluderas från respektive inkluderas i, *hur* exkluderingen/inkluderingen går till, *vem/vad* den exkluderande/inkluderande aktören är, samt vilka motiven bakom detta kan tänkas vara (ibid.).

I trygghetsarbete är inkludering och exkludering viktiga begrepp, och ovan presenterat perspektiv öppnar upp för att undersöka vilka som inkluderas respektive exkluderas ur trygghetsarbetet, det vill säga vem/vilka som är trygghetsarbetets målgrupp. Begreppen och perspektivet låter oss också undersöka trygghetsarbetets utförande, det vill säga i vilken mån trygghetsarbetet bygger på att inkludera respektive exkludera individer och grupper från platser, resurser och sammanhang.

Genomförande

Broprojektet planerades under 2019 och sjuösattes med forskaren Susanne Liljeholm Hansson i januari 2020 som en samverkansstudie byggd på insamlade dokument, observationer, fokusgrupper och individuella intervjuer. Studien planerades att pågå till den 31 december 2021. Med pandemins ankomst påverkades detta initiala upplägg på flera sätt. Utöver flera längre sjukskrivningar samt att nyckelpersoner i olika led och sammanhang byttes ut, påverkade också restriktionerna flera centrala aktörers möjlighet att utföra sina arbetsuppgifter på sedvanligt sätt. Periodvis har för studien centrala aktörer även tilldelats andra arbetsuppgifter för att täcka upp behov inom staden, och planerade intervjuer och möten har ibland fått ställas in på grund av sjukdom och/eller låg uppslutning. Därför förlängdes projekttiden till 31 augusti 2022. Pandemin påverkade också forskarens möjligheter att delta i verksamheten, både på grund av pandemirelaterade förändringar i verksamheternas utförande, men också av att restriktionerna i samband med pandemin förde med sig ett krav på minskade antal sociala kontakter. Därför har merparten av materialet samlats in genom digitala möten, fokusgrupper och individuella intervjuer, även om observationer och fysiska möten också har ägt rum. Rapportens författare tog vid arbetet relativt sent i processen, under hösten 2021.

Samverkan

Broprojektet planerades som en samverkansstudie. Samverkansforskning kan beskrivas som ett alternativ till traditionell forskning inom vilken forskning och praktik ofta ses som två separata processer. I samverkansforskning är i stället syftet att forskare tillsammans med berörda praktiker och/eller brukare, utöver att bidra med kunskap och tillfortsatt forskning, genererar ”handlingsbar kunskap” som är till nytta i den praktiska verksamheten (Nilsson & Sorbring, 2018). Även om pandemin har påverkat studiens upplägg och utförande i alla delar så har samverkan mellan forskaren och Broprojektets arbetsgrupp varit central. Arbetsgruppen har bestått av representanter från Mölndals stad: stadens brottsförebyggande samordnare, näringslivsutvecklare, en representant från stadens fältgrupp samt en projektledare för enheten för folkhälsa och områdesarbete. Arbetsgruppen har under Broprojektets gång inte heller varit förskonad från pandemins verkningar vilket har påverkat genomförandet.

Inledningsvis skedde samverkan genom att planera studien, därefter genom diskussioner och avstämningar. Arbetsgruppen har varit delaktig genom hela processen i beslut rörande exempelvis vilket material som är nödvändigt att samla in och vilka aktörer som är nödvändiga att intervjua. Forskarens möten med arbetsgruppen har också i sig genererat viktigt material samt varit ett forum för att validera information. Denna typ av möten och avstämningar har skett kontinuerligt under hela processen. Arbetsgruppen har också varit delaktig i att samla in material; dels genom att bistå

med relevanta dokument, men också i samband med att fokusgrupper har genomförts under projektets gång.

I projektets sista fas har forskaren haft återkommande möten med arbetsgruppen för att diskutera resultat och analyser. Dessa möten bestod först av muntliga ”dragningar” från forskarens sida som sedan har diskuterats i relation till uppdraget, rapportens syfte, dess utformning och huvudsakliga fokus. I slutfasen bestod mötena av diskussioner av tidiga utkast av rapportens delar.

Material

Studien bygger på material som har samlats in i form av olika dokument, deltagande observationer, fokusgruppintervjuer samt individuella intervjuer. Exempel på dokument som samlats in är tjänsteskrivelser och interna analyser av trygghetsläget i Mölndals innerstad, förslag om att tillsätta Trygghetsvärdar, samverkansavtal, uppdragsbeskrivningar, deltagarlistor, prioritets- och målbeskrivningar samt tidigare utvärderingar. Pandemin försvårade, som tidigare nämnts, möjligheten att genomföra observationer under materialinsamlingsfasen, men vissa observationer har genomförts, exempelvis observationer av innerstadsmiljön samt deltagande observation tillsammans med Mölndals stads fältgrupp. Tyngden i materialet ligger dock på material som samlats in genom fokusgrupper och individuella intervjuer. Fokusgrupper och individuella intervjuer har skett med såväl utförare som andra nyckelpersoner inom Mölndals stad, men också med externa aktörer och andra som är delaktiga i och påverkas av trygghetsarbetet som utförs.

Totalt har 14 fokusgrupper genomförts, vilka har dokumenterats genom att efter samtycke spelas in. Utöver fokusgrupper med trygghetsvärdar, fältgruppen, och representanter från Mölndals stads samverkansråd med Mölndals innerstadföreningar, har fokusgrupper genomförts med Broprojektets initiativtagare (stadens brottsförebyggande samordnare samt projektledare för enheten för samhällsarbete), enhetschefer inom Mölndals stadsförvaltning, områdesarbetare i Mölndals stad och med unga kommunutvecklare (unga i gymnasieåldern som i rapporten också representerar Mölndalsbor med ett yngre perspektiv). Därtill har fokusgrupper genomförts där andra nyckelpersoner inom Mölndals stad har deltagit, så som förvaltningschefer inom olika förvaltningar, stadsbiblioteket, ungdomskonsulenter, rektorer, fritidslotsar och kuratorer. Även kommunpolis och säkerhetssamordnare har representerats i fokusgrupperna. För att få andras synpunkter och tankar om trygghetsläget och det trygghetsarbete som utförs har fokusgrupper också genomförts med representanter från näringslivet, Mölndals stads Galleria, Mölndals företagarförening och fastighetsförening, bostadsrättsföreningar och trafikbolag. Därtill har representanter för idéburna organisationer representerats i de fokusgrupper som genomförts. Utöver dessa fokusgrupper har individuella intervjuer genomförts med operativt ansvariga samordnare för ordningsvakter i Mölndals innerstad från två olika bevakningsbolag, med trygghetssamordnare inom Västtrafik, med områdesarbetare i Mölndals stad samt med en representant från Hyresgästföreningen i Mölndal.

Deltagarna har fått såväl skriftlig som muntlig information om studien – om den övergripande planen, vad syftet är, vilka metoder som används, vad ett deltagande innebär, hur materialet dokumenteras, kommer att hanteras och användas, att ett deltagande är frivilligt och kan avbrytas när som helst – i god tid innan intervjutillfället samt i samband med intervjutillfället. Samtliga har lämnat ett dokumenterat samtycke. Alla deltagare är över 15 år. För att minska risken att deltagares identiteter röjs har samtliga namn tagits bort i samband med transkribering. Alla deltagare har tilldelats en kod, som också används i rapporten när empiri presenteras. I rapporten är det ibland nödvändigt att skriva om en deltagares roll eller funktion – exempelvis som trygghetsvärd. För att minska risken för identifikation av enskilda deltagare har jag därför ibland ändrat kod i den empiriska presentationen, detta för att det inte ska vara möjligt att följa en enskild deltagares utsagor genom flera empiriska utdrag. Av samma skäl har jag också valt att inte precisera deltagares funktioner och roller närmare än vad som är nödvändigt för den specifika empirin som presenteras liksom syftet med att presentera den.

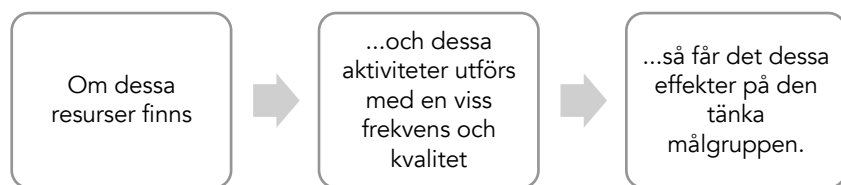
Bearbetning och analys

Det insamlade materialet har transkriberats i sin helhet, därefter sorterats med avseende på vem det är som talar. Därefter har en tematisk analys genomförts. I denna del har jag följt Braun och Clarkes (2022) rekommendationer. Dessa inkluderar att först bekanta sig med materialet genom ett flertal genomläsningar. Därefter skapas initiala relevanta koder. Denna initiala kodning är relativt öppen, även om studiens syfte och frågor naturligtvis påverkar den kodning som sker. Dessa initiala koder kategoriserades sedan till mer abstrakta analytiska teman i relation till studiens syfte och frågeställningar. Denna del krävde flera bearbetningar, där varje bearbetning förde med sig vissa omtematiseringar för att bättre svara mot studiens syfte och frågor. Därefter skedde en läsning av materialet där de begrepp som presenterats tidigare i rapporten aktiverades. Genom detta kunde fler dimensioner i trygghetsarbetet synliggöras.

Programteori

En särskild ingång i materialet har varit den programteoretiska. Programteori är, trots namnet, inte en vetenskaplig teori, utan handlar om att formulera den underliggande teori som beskriver hur ett program (en åtgärd/verksamhet/insats) ”är tänkt att fungera i förhållande till det problem eller den uppgift som är grunden för dess existens” (Lindgren, 2014, s. 63). Denna ”teori” kan vara uttalad och vetenskapligt grundad, men är lika ofta outtalad och underförstådd. Att tydliggöra programmets teori är viktigt av flera skäl. Dels tydliggörs programmets komponenter och antaganden, dels kan logiska luckor identifieras i relationerna mellan hur problem, lösningar och målsättningar formuleras. Inte minst kan ett tydliggörande av programmets teori innebära att målsättningarna formuleras på ett sätt som kan utvärderas och följas upp. En verksamhets

programteori utgår ofta från *observationer* av ett förhållande eller problem som behöver åtgärdas eller förändras. Dessa observationer kan vara noggrant formulerade och kontrollerade, men kan också bygga på mindre välgrundade rapporter från olika aktörer. Vidare görs det då antaganden om problemets *orsaker*. Även i detta led kan dessa antaganden spänna från att vara välgrundade och tydligt formulerade till att vara mindre välgrundade och mer svepande. Den verksamhet eller insats som skapas eller tillsätts är sedan tänkt att svara mot dessa observationer och orsaker. Ett programteoretiskt sätt att formulera en verksamhets eller en insats teori är som ett system som kopplar ihop verksamhetens resurser, aktiviteter, prestationer och effekter till en kedja formulerad som *hypoteser* (Lindgren, 2014). *Resurser* avser det som ”går in” i en verksamheten (exempelvis personal m.m.), *aktiviteter* är det som görs i relation till det identifierade problemet, *prestationer* avser aktiviteternas omfattning, kvalitet och produktivitet medan *effekter* är den skillnad som sker i den tänka målgruppen. Formulerat i termer av hypoteser kan detta exempelvis se ut på följande sätt:

Figur 1: Generellt formulerad programteori, omarbetad efter Lindgren (2014).

Programteori kan användas på flera olika sätt och i flera olika syften, och behöver hanteras på ett sätt som passar den enskilda studiens ambitioner. Som tidigare nämnts ingår det inte i uppdraget att inom ramen för denna studie genomföra en effektstudie där en faktisk måluppfyllelse mäts och kvantifieras, utan istället att kvalitativt undersöka olika intressenters uppfattningar om trygghetsarbetets värde i relation till dess målsättningar. Dock ingår det att identifiera *tänkta* mål och resultat med verksamheten, samt att formulera *indikationer* på måluppfyllelse som kan användas för att följa upp och utvärdera trygghetsarbetet i Mölndals innerstad fortlöpande längre fram. Här är programteorin ett viktigt arbetsverktyg.

Mål inom offentlig förvaltning definieras ofta som en beskrivning av hur något objekt ska se ut och vara vid en framtida tidpunkt (Nilstun, 1985). Ofta är dock mål i offentlig förvaltning vaga och vittomfattande. Inte sällan är de många, motsägelsefulla och på flera nivåer, men ibland också otydliga eller till och med outtalade. Som Lindgren (2014) säger så är sådant som kallas mål ibland egentligen dessutom något annat, exempelvis beskrivningar av vilken kvalitet en viss aktivitet eller prestation ska ha. Detta handlar om att man ofta blandar ihop mål på struktur-, process- och resultatnivå. Därför är det nödvändigt att analysera och tolka målbeskrivningar. Mål på strukturnivå kan handla om att rekrytera ett visst antal anställda, medan mål på processnivå kan handla om att utföra ett visst antal aktiviteter under en viss tidsperiod eller att aktiviteterna ska vara av en viss kvalitet. När vi pratar om *resultatmål* så handlar det om just *de effekter eller resultat* som förväntas som en följd av att vissa resurser, aktiviteter och prestationer sätts samman. Resultatmålen kan vara

hierarkiskt organiserade och rikta in sig mot ett slutgiltigt mål, men också formulerade som underordnade mål som antas behöva inträffa för att det slutgiltiga målet ska uppnås. Ett problem med resultatmätning i många offentliga verksamheter är att verksamheterna är *komplexa*. Verksamheter och insatser är inte sjösatta i ett kontrollerbart vacuum, utan verksamhetens objekt är utsatta för en oändlig mängd faktorer som kan påverka resultatet. Det innebär att det är svårt – för att inte säga omöjligt – att koppla orsaker till verkan. Med andra ord är det ytterst sällan det går att säga att ett resultatmål uppnås som en direkt följd av en viss insats. Detta gäller i högsta grad trygghetsarbete i stadsmiljöer. McDavid, Huse och Hawthorn (2013) kallar detta för *low-probability program technology*, och som Newcomer (1997) säger är det viktigt att minnas att resultaten då mer är en beskrivning av *vad* som händer snarare än *varför*.

Om rapportens fortsatta upplägg

Resterande del av rapporten utgörs av dess resultatdel. Inledningsvis presenteras Mölndals stads trygghetsarbets utgångspunkter formulerade som de *observationer* som gjordes och som sågs som ett problem i behov av åtgärder, samt de *orsaker* som man antog låg bakom de observerade problemen. Efter detta beskrivs, analyseras, diskuteras och problematiseras trygghetsarbetet i Mölndals innerstad. Först i denna del tecknas en övergripande bild av trygghetsarbetet som helhet, varpå trygghetsvärdarnas, ordningsvakternas, fältgruppens trygghetsskapande verksamheter – liksom Mölndals stads samverkansråd med Mölndals innerstadsföreningar – analyseras, diskuteras och problematiseras mer i detalj. I denna del av rapporten beskrivs och analyseras de uppdrag som ligger till grund för insatserna och verksamheterna, hur uppdragen utförs liksom vilka målsättningarna för de olika verksamheterna förefaller vara. Här karaktäriseras det specifika med respektive verksamhet i syfte att tydliggöra verksamheternas respektive kärnor. Centrala gränsdragningar blottläggs liksom vilka intressenter som berörs samt hur de berörs. Utöver att trygghetsarbetet analyseras och problematiseras ur olika perspektiv så kan de ovan beskrivna delarna av rapportens resultatdel sägas beskriva (1) vilka problem kopplade till trygghet som ligger till grund för Mölndals stads trygghetsåtgärder, (2) vad som inom ramen för den trygghetsmodell som utvecklats i Mölndals stad antas vara orsaker till trygghetsproblemen, (3) hur man rent konkret arbetar med att komma till rätta med problemen, samt (4) vad man förväntar sig uppnå genom det arbete som utförs. Delen kan således sägas synliggöra den ”teori”, eller den tänkta kunskapsgrund, som ligger bakom trygghetsåtgärder. Genom detta synliggörs insatsernas interna logik liksom hur olika delar relaterar till varandra. Även hur olika intressenter uppfattar värdet av de insatser som utförs, liksom hur utförarna själva uppfattar värdet och sina möjligheter att nå måluppfyllelse, beskrivs innan trygghetsarbetet sammanfattas som en helhet.

I rapportens påföljande del lämnar vi trygghetsarbetet som sådant, och fäster i stället fokus på hur tryggheten i Mölndals innerstad uppfattas ha påverkats av Mölndals trygghetsåtgärder. Här redogörs för hur olika intressenter uppfattar det aktuella trygghetsläget i Mölndals innerstad idag, liksom för hur trygghetsläget uppfattas ha utvecklats de senaste åren. Här är det viktigt att påpeka

att denna del inte kan ses som en kvantitativ effektutvärdering av de utförda insatserna. Även om man kan anta att trygghetsarbetet påverkar trygghetsläget i innerstaden så är sambanden allt för komplexa och utsträckta i tid för att man orsaksmässigt ska kunna koppla en insats till en viss effekt på ett säkert sätt. I denna typ av komplexa verksamheter finns det alltid en närmast oändlig mängd externa faktorer som är omöjliga att kontrollera, men som påverkar den upplevda tryggheten. Det är inte heller möjligt att identifiera en tydlig målgrupp för arbetet, bestående av konkreta individer vars trygghet kan ”mätas” över tid. Inte desto mindre är det av intresse att veta hur olika intressenter uppfattar det aktuella trygghetsläget liksom hur detta har förändrats med Mölndals stads trygghetsåtgärder, eftersom detta ändå säger något om trygghetsarbetet som helhet. I rapportens sista del plockas vissa centrala teman upp som framträtt i rapportens andra delar. Det handlar om nyckelfrågor och vägval som diskuteras i relation till hur det framtida trygghetsarbetet i Mölndals innerstad kan utvecklas för att möta så många Mölndalsbors behov och intressen som möjligt.

Utgångspunkter för trygghetsarbetet i Mölndals innerstad

Som nämnts genomgår Mölndals innerstad en modernisering och upprustning. I detta ingår ett utvecklingsarbete på flera nivåer där flera förvaltningar är inblandade. I Mölndals vision för 2022⁴ har kommunfullmäktige fastställt ett antal mål som är av betydelse för trygghetsåtgärder. Ett sådant har direkt koppling till trygghet och lyder: ”Andelen Mölndalsbor som upplever trygghet och god hälsa ska öka”. Två andra mål som kan kopplas till trygghet, om än på ett mer indirekt sätt, lyder: ”De som besöker stadskärnan ska i ökad grad uppleva den som sammanhållen, karaktäristiskt och modern” samt ”Företagare ska uppleva Mölndal som en alltmer attraktiv näringslivskommun”. Även om ordet trygghet inte används i de två senare målen så är trygghet en underliggande förutsättning för dessa mål. Detta framgår tydligt i följande utdrag ur tjänsteskrivningen ”Knutpunkten – Analys av dåtid, nutid och framtid” från 2018 (Mölndals stad, 2018), i vilken den dåvarande trygghetssituationen i Mölndals innerstad analyserades:

För att framöver fortsätta värna om varumärket Mölndals innerstad behöver ett organiserat och långsiktigt arbete genomföras. Det finns flera anledningar att strukturera upp arbetet med ökad trygghet på Knutpunkten, inte bara ur ett trygghetsperspektiv. Dels vill staden minska brottsligheten och öka tryggheten, trivseln och viljan att vistas där. Även näringslivsperspektivet bör beaktas då staden genomför en transformering till en attraktiv och modern innerstad. Många besökare kommer att anlända till Knutpunkten som kommer vara det första intrycket av Mölndal.

Som nämnts har trygghet ett värde, och i utdraget ovan är det tydligt hur trygghet länkas till Mölndals innerstad som varumärke och till innerstadens näringsliv. Utöver de trygghetsmål som kommunfullmäktige har formulerat för 2022 har även den lokala samverkansöverenskommelsen (LÖK) mellan Mölndals stad och Lokalpolisområde Storgöteborg Syd satt upp trygghetsmål: ”De som bor och vistas i Mölndals kommun ska uppleva närmiljön som trygg och trivsam” samt ”De som bor och vistas i Mölndals kommun ska kunna röra sig fritt och känna sig trygga i det offentliga rummet”.

Som framgår ovan finns det flera skäl till varför Mölndals innerstad ska uppfattas som trygg bland de som bor, arbetar och vistas där. Men trygghetsmålen i ovan nämnd analys från 2018 (Mölndals stad, 2018) uppfattades vid den aktuella tidpunkten stå i skarp kontrast till en observerad otrygghet. I analysen beskrevs hur Mölndals innerstad, framför allt området kring resecentrum och Mölndals bro, hade uppmärksammats som problematiskt av de olika aktörerna i det lokala BRÅ sedan rådet inrättades 2003. Trots att flera insatser hade gjorts de föregående åren, så som olika samverkans-

---

⁴ Det finns i skrivande stund reviderad vision som sträcker sig fram till 2040. I den nya visionen framställs god livskvalitet som en övergripande strävan, vilken ska genomsyra allt från stadsplanering till utbildning och omsorg. Idrott och ett tillgängligt kulturliv ska vara tillgängligt för alla. (Mölndals stad, 2022)

försök mellan bolag, förvaltningar och näringsliv, men också olika projekt, uppfattades området fortsatt som otryggt, otrivsamt och smutsigt. Dessa observationer byggde på rapporter från såväl medborgare som människor som arbetar i Mölndal. I analysen nämndes också att området, enligt Polisens bedömning, var mer otryggt 2018 än tidigare. I Mölndals stads ansökan till BRÅ om ekonomiskt stöd för Broprojektet (Mölndals stad, 2019) beskrevs hur denna otrygghet kom till uttryck:

Vid medborgardialoger framkom att platsen var otrygg och bekymmersam då bland annat föräldrar hellre körde sina barn till aktiviteter än att låta dem åka kommunalt. Äldre damer valde aktiviteter utifrån när de vågade vistas på platsen.

I en intervju med en av Broprojektets initiativtagare framkommer liknande bilder:

IP01: Vi fick in rapporter exempelvis om att pensionärer skapade bilpooler för att inte hamna i Mölndals centrum på grund av den rådande situationen kring centrumläget och i "underlandet", för att kunna åka till andra platser och handla sin mat och så vidare.

Det gjordes alltså avgörande observationer om en upplevd otrygghet i Mölndals innerstad. Förutom att vissa som bor och vistas i Mölndal kände sig otrygga på vissa platser menades den upplevda otryggheten få som följd att vissa begränsade sin livsföring i tid och rum, men också att näringsidkares verksamheter och Mölndals stads varumärke hotades. Detta stod i skarp kontrast till såväl kommunfullmäktiges mål för 2022 som de lokala överenskommelser som gjorts inom ramen för den lokala samverkansöverenskommelsen (LÖK) mellan Mölndals stad och Lokalpolisområde Storgöteborg Syd.

Det är här värt att påpeka att vad som hittills lyfts fram som det problem som trygghetsåtgärningarna ytterst syftar till att åtgärda är rapporter och observationer om *upplevd otrygghet*, liksom uttryck för en sådan. Jag har ännu inte berört vad som uppfattades vara *orsaker* till denna upplevda otrygghet. I såväl de dokument som intervjuer som empiriskt ligger till grund för denna rapport finns det ibland en tendens att inte skilja på den upplevda otryggheten och på de fenomen eller förhållanden som antas vara dess orsak. Inte sällan benämns både otryggheten och dess antagna orsaker som "problemet". Detta är problematiskt av flera skäl. Av trygghetsbegreppets definition som en inre och subjektiv psykologisk upplevelse följer att det inte behöver finnas någon direkt, självklar och naturlig koppling mellan upplevd otrygghet och yttre fenomen eller förhållanden. Att sålunda förutsätta att de yttre fenomen eller förhållanden som antas bidra till en otrygghetsupplevelse alltid utgör det faktiska *problemet* blir missvisande. Möjligen kan detta påpekande uppfattas som lingvistiskt hårklyveri, men om vi inte skiljer på den upplevda otryggheten och det som antas orsaka den, så riskerar vi att bli enkelspåriga i våra sätt att ta oss an problemet och genom detta förbise andra potentiella lösningsförsök. Om vi oreflekterat utgår ifrån att det som antas orsaka problemen med upplevd otrygghet och *är* problemet, så riskerar vi att missa dimensionen att trygghet respektive otrygghet också har att göra med sådant som kunskap, förståelse och tolerans. Därtill riskerar vi att glömma bort att ställa oss frågor som "vems trygghet avses?". För att vi ska kunna

resonera kring trygghet/otrygghet och trygghetsfrämjande insatser på ett nyanserat och fördjupande sätt behöver vi ha med oss att trygghet/otrygghet är tillstånd som förvisso ofta kan kopplas till yttre fenomen och förhållanden, men som också är beroende av hur dessa uppfattas och tolkas av den enskilde individen. Därför är det viktigt att hålla isär vad som är det huvudsakliga problemet (upplevelsen av otrygghet) och vad som antas vara dess orsaker.

Initiala problembeskrivningar

I detta avsnitt redovisas och diskuteras de fenomen och förhållanden som identifierades i samband med den trygghetsatsning som gjordes 2018 då trygghetsvårdarna tillsattes, och som utgjorde vad som inom ramen för satsningarna antogs orsaka den upplevda otryggheten i Mölndals innerstad.

Alkoholkonsumtion och narkotikaförsäljning

I både den dokumentation som samlats in och de intervjuer som genomförts under studiens gång framträder alkoholkonsumtion och/eller påverkade personer i offentliga miljöer som något som orsaksmässigt kopplas till den upplevelse av otrygghet som arbetet och satsningen var ämnad att motverka. I tidigare nämnd ”Analys av knutpunkten” (Mölndals stad, 2018), där författaren bland annat går igenom lokala BRÅ:s mötesanteckningar mellan 2008–2018, sammanfattades en problembild kopplad till trygghetsupplevelsen på följande sätt:

[...] det är vuxna missbrukare som upplevs ”ta över” Knutpunkten genom att sova där, dricka alkohol, samt att detta påverkar den yngre generationen på ett negativt sätt.

I samma skrivelse nämns att Polisen rapporterat att antalet ”blandmissbrukare” som uppehöll sig kring resecentrum ökade åren innan 2018, och det beskrevs hur dessa menades bidra till nedskräpning. En liknande förklaring till den upplevda otrygghet som låg till grund för satsningarna i innerstaden finns i Mölndals stads ansökan om ekonomiskt stöd för utvärdering där det beskrevs hur vissa av de som ”hänger på bron” och ”i centrum från morgon till kväll” dricker alkohol och uppfattas störa ordningen (Mölndals stad, 2019). Kopplat till detta nämns också narkotikahandling och narkotikaförsäljning som en orsak till upplevelsen av otrygghet. I en intervju med en av initiativtagarna till Broprojektet framträder det tydligt hur otrygghet kopplades både till narkotikaförsäljning, alkoholkonsumtion och personer som uppfattas vara påverkade:

IP01: [...] alltså det är oro i ”underlandet”, vi har missbrukare som ibland kan gå på vissa invånare när man varit och handlat, när man går av vagnen, när man bär på kassar, när man varit nån annanstans, kan man liksom... bli lite påhoppad bland annat av alkoholisterna men även också av nån som vill sälja narkotika till en.

Även om uttrycken ”gå på” och ”påhoppad” används ovan, så är inte fysiska påhopp det som är mest framträdande i det empiriska materialet, utan mer att de som avses uppfattades som högljudda och allmänt ordningsstörande, vilket kopplas till upplevelsen av otrygghet. Alkoholkonsumtion på offentliga platser i innerstaden har länge setts som en källa till otrygghet. I analysen av Knutpunkten (Mölnads stad, 2018) framkommer det att det har gjorts ett antal mindre kartläggningar av de personer som regelbundet uppehåller sig i innerstaden kring Mölnads bro och resecentrum. 2009 konstaterade man att det handlade om ca 40–50 personer och att de flesta hade ett boende. År 2012 genomförde enligt samma skrivelse social- och arbetsmarknadsförvaltningen i Mölnads stad en ny kartläggning som konstaterade att majoriteten av de som uppehöll sig på platsen ej var hemlösa. Med andra ord kopplades inte deras närvaro kring Mölnads bro och resecentrum till en hemlöshet utan till att de saknade andra platser att vistas på.

Ungdomsgäng

En annan grupp som orsaksmässigt tydligt kopplades till otrygghet var ungdomsgäng i innerstaden, runt Mölnads bro och resecentrum. Utifrån lägesbilder som togs fram beskrevs det i Mölnads stads (2019) ansökan om ekonomiskt stöd för Broprojektet hur ungdomar ”hängde på bron”:

Flertalet ungdomar (främst killar 10-19 år) som hängde på Mölnads bro, högljudda, vissa drogpåverkade, andra försökte sälja narkotika, vissa ville bara hänga i avsaknad av plats att vistas på.

I utdraget ovan framkommer det att ungdomarna som hängde på bron inte sågs som en heterogen grupp. Vissa antogs vara drogpåverkade, andra menades vara där för att sälja narkotika, medan vissa var där främst på grund av att de saknade andra platser att vistas på. Dock var det, som framkommer redan ovan, främst närvaron av ”killar” som kopplades till andra individers trygghetsupplevelse:

Ungdomskillarna hänger från det att skolan slutar, de är högljudda, stökiga, kan småbråka med varandra. (Mölnads stad, 2019)

Oavsett anledningen till att dessa ungdomar uppehöll sig i området så framgår det tydligt i ovan nämnd ansökan vad som uppfattades problematiskt med detta:

[...] ungdomar som gärna hänger på platsen och är stökiga, högljudda vilket påverkar många personers trygghetsupplevelse.

I utdraget görs en tydlig orsaksmässig koppling mellan ungdomarnas närvaro på platsen och andra individers trygghetsupplevelse. Som vi sett ovan kopplades vissa ungdomars närvaro i innerstan till både narkotikabruk och narkotikaförsäljning, men också till en avsaknad av andra platser att vistas på. Men när ungdomar och ungdomsgäng lyfts så är det inte bara utifrån antagandet att de skapar otrygghet. Ungdomarna som uppehöll sig i Mölnads innerstad, framför allt kring Mölnads bro

och resecentrum, antogs i de dokument som ligger till grund för trygghetsåtgångarna i Mölndals innerstad också utsätta sig själva för otrygghet. I en rapport från stadens fältsekreterare (citerad i Mölndal stad, 2018) beskrivs hur det

[...] har observerats att det har bildats riskfyllda och direkt skadliga miljöer för ungdomarna att vistas där. På Mölndals bro består riskmiljön av att många barn eller ungdomar befinner sig på samma fysiska plats som unga vuxna och/eller äldre personer i missbruk och/eller kriminalitet. Vid flertalet tillfällen har vi bevittnat hotfulla och farliga situationer där ungdomarna delvis blivit utsatta men också utsatt andra samt blivit indragna i destruktiva mönster. Mölndals bro som mötesplats riskerar på detta sätt att bli en inkörsport till destruktiva levnadsmönster för de ungdomar som vistas där.

I utdraget är det tydligt hur ungdomar både antogs utsätta sig själva för, och bidra till andras, otrygghet i samband med att de uppehåller sig kring Mölndals bro.

Eftersatt fysisk miljö

Den upplevda otrygghet som låg till grund för de åtgångar som gjorts i Mölndals innerstad kopplades orsaksmässigt också till den fysiska miljön, som menades vara eftersatt kring Mölndals bro och resecentrum. Att detta inte uppfattades som ett nytt problem framgår tydligt i den analys som Mölndals brottsförebyggande samordnare genomförde 2018 (Mölndals stad, 2018), där bland annat lokala BRÅ:s mötesanteckningar gick igenom från 2008:

Vad gäller den fysiska miljön kan utläsas tillbaka i tiden att den uppfattas som otrivsamt, smutsigt och en avsaknad av belysning samt konst och kultur. Denna uppfattning kvarstår vilket blev tydligt under trygghetsvandringen 2017 då det framkom brister i belysning, trasiga stenar i marken, trappor som behöver åtgärdas, ojämnt utfördelade bänkar, otrygghet inne i väntkuren som är formad som en triangel [...].

Vad som lyfts är en miljö som inte upplevs genomtänkt eller välförvaltd ur ett trygghetsperspektiv; dålig belysning, eftersatt fysisk miljö samt att miljöns utformning menas bidra till upplevelsen av otrygghet. I Mölndals stads ansökan om medel till Broprojektet (Mölndals stad, 2019) nämndes på ett liknande sätt att tidigare lägesbilder visat att:

[d]et finns mörka ytor som är relativt dolda vilket gör att missbrukare och försäljare uppsöker dessa platser, vilket resulterar i att nästan ingen vill passera utan väljer att gå andra vägar. Flertalet av dessa platser kommer att byggas om inom snar framtid vilket gör att insatserna för platserna i nuläget inte är prioriterade.

I utdragen ovan beskrivs också ett samspel mellan den fysiska miljön och vilka som vistas respektive inte vill vistas där. I utdraget kan man också utläsa en koppling mellan den ombyggnation som sker etappvis i Mölndals innerstad. Denna menas dels leda till att delar som ska upprustas, men ännu inte är under ombyggnation, bortprioriteras, dels att kontrasterna mellan det nya och det gamla framträder tydligt:

Centrum är i ombyggnation och det sker i etapper. I och med relativiseringen blir det allt mer tydligt mellan relativiserade områdena och de områden som fram på ska relativiseras. (Mölndals stad, 2019)

En liknande beskrivning gör en av Broprojektets initiativtagare i en intervju som genomfördes i utvärderingens tidiga skede:

IP01: Vi har ju börjat att renovera delar av centrum, men i och med den renoveringen har nuvarande läge gjort att andra delar har blivit ännu mer nedsatta. Innan var det liksom ett Mölndal, men nu har vi liksom en... här har vi happy lane eller vad man nu ska säga, det är kristallklart och det är fint och det är vackert och det är trevligt och det är mysigt att vara där. Och sen så bara kliver ut genom dörren från den platsen så är det liksom... då möts det ju utav det som en gång i tiden var innan. Man blir påmind, så här såg det ut i centrum. Och det, såklart, drar ju till sig många problem. Alltså missbrukare då av olika slag och olika karaktärer med olika problem, så att det blir ju liksom en krock. Och sen så har vi då liksom hela bropartiet. Så det är ju från den platsen, hela bropartiet ner på andra sidan där vi också har vad vi kallar "underlandet" under broarna på varsin sida.

"Underlandet" är en plats under Mölndals bro som återkommer frekvent i det insamlade materialet. Som framgår i intervjuutdraget så är det en plats under Mölndals bro som kopplas till otrygghet, detta bland annat genom att det samlas individer och grupper där som i sin tur kopplas till upplevelser av otrygghet, men också genom att ses som mörkt, otrevligt och undanskymt. När Mölndals galleria öppnades 2018 uppstod en skarp kontrast mellan gallerians moderna utformning och "underlandet" som ligger i direkt anslutning till gallerians södra entré, där också Systembolaget är lokaliserat.

Sammanfattning

I detta avsnitt har fokus legat på vad som inom ramen för den modell som Mölndal har utvecklat för att arbeta trygghetsfrämjande antas vara orsaker till den upplevda otrygghet som observerats i Mölndals innerstad. Empiriskt grundar sig sammanställningen på dokument som samlats in under studiens gång och som ligger till grund för Mölndals trygghetsåtgärder, men också på intervjuer med Broprojektets initiativtagare. Sammantaget framträder en bild som kan sammanfattas enligt följande:

Observation	En observerad otrygghet i Mölndals innerstad.
Antaganden om dess orsaker	<p>Alkoholkonsumtion och personer som uppfattas vara påverkande uppfattas "tar över" miljöer i innerstaden och störa ordningen.</p> <p>Narkotikahantering och narkotikaförsäljning.</p> <p>Stökiga och högljudda ungdomsgäng.</p> <p>Miljöer som präglas av dålig belysning och undanskymdhet.</p> <p>Dåligt förvaltnad fysisk miljö; trasiga objekt som inte åtgärdas, frånvaro av konst och kultur</p> <p>Fysisk miljö som är designad på ett sätt som skapar otrygghet.</p>

Tabell 1: Observerad otrygghet och orsaksantaganden

Trygghetsarbetet

Ovan har jag redogjort för de observationer som ligger till grund för den trygghetsmodell som arbetats fram i Mölndals innerstad. Vidare har jag redogjort för vad som inom ramen för modellen antas orsaka den upplevda otryggheten. I detta avsnitt beskrivs, analyseras och problematiseras den trygghetsfrämjande modell som Mölndal har utvecklat för att möta den observerade otryggheten och de orsaker som antas ligga bakom.

Utifrån uppdraget kommer fokus framför allt att riktas mot *trygghetsvärdar, ordningsvakter, fältsekreterare* samt Mölndals stads *samverkansråd med Mölndals innerstadföreningar*, men för att dessa ska kunna beskrivas och analyseras på ett meningsfullt sätt kommer jag först övergripande beskriva centrala och bärande komponenter i det trygghetsfrämjande arbete som sker i Mölndals innerstad som helhet. Med andra ord beskrivs först, ur ett helikopterperspektiv, det trygghetsfrämjande sammanhang i vilket ovan nämnda aktörer är en del. Därefter beskrivs, diskuteras och problematiseras på ett detaljerat sätt det trygghetsfrämjande arbete som dessa fyra aktörer eller forum utför. Fokus ligger på deras uppdrag, hur detta utförs, vad arbetet antas resultera i, vilka särskiljande gränsdragningar dessa aktörer gör gentemot varandra och andra aktörer, samt vilka centrala intressenter som kan urskiljas i deras respektive arbete. Därefter redogör jag för och diskuterar hur de själva ser på sina förutsättningar för att utföra sitt uppdrag och verka för måluppfyllelse samt vilka problem och utmaningar de stöter på. Detta resulterar i en diskussion om arbetets värde samt om vad som enligt aktörerna själva kan förändras för att öka möjligheterna till måluppfyllelse. Till sist redogör jag för andra intressenters röster om respektive aktörs trygghetsarbete.

Centrala komponenter i den trygghetsfrämjande modell som har utvecklats i Mölndals innerstad

Trygghetsarbetet i Mölndals innerstad är komplext och består av flera sammanlänkade delar. Central i Mölndals stads trygghetsfrämjande modell är den *brottsförebyggande samordnaren* som organisatoriskt är placerad på enheten samordning för hållbarhet på stadsledningsförvaltningen. Den brottsförebyggande samordnaren har en övergripande och strategisk roll och leder, utvecklar och utvärderar stadens trygghetsfrämjande arbete i tät samverkan med den lokala polisen och en rad andra aktörer. Samordnarens roll är i hög grad att samordna och att ansvara för samverkan och olika projekt kopplade till trygghet, men också att följa upp och rapportera kring trygghetsläget.

Mölndals brottsförebyggande samordnare samordnar också det *lokala brottsförebyggande rådet (BRÅ)* som är en annan viktig komponent i Mölndals trygghetsfrämjande modell. Lokala BRÅ är ett rådgivande organ som verkar på en strategisk nivå, och en central samverkansform som leder och

utformar, samt förser relevanta nämnder med information om det brottsförebyggande och trygghetsfrämjande arbetet. I det lokala BRÅ finns representanter från flera kommunala förvaltningar, den lokala polisen, räddningstjänst, fastighetsägare, hyresvärdar och skola men också politiska ledamöter.

Medan lokala BRÅ agerar på en strategisk nivå utgör Effektiv Samordning för Trygghet (EST) en viktig samverkansform på en operativ nivå. EST-grupper tillsätts vid behov och syftar till att situationellt effektivisera det trygghetsfrämjande arbetet genom att sammanställa och analysera lägesbilder som ligger till grund för insatser. En central EST-samverkan som har utvecklats under 2021 är *Samordning för Trygghet i Kollektivtrafiken (STK)*. STK beskrivs som Västtrafiks metodstöd för att arbeta för ökad trygghet i och runt kollektivtrafiken med utgångspunkt i ett resecentrum eller en knutpunkt i kollektivtrafiken. STK i Mölndals innerstad bygger på samverkan och samordning mellan olika intressenter med en utgångspunkt i resecentrum vid Mölndals bro samt vid de närliggande platserna Mölndals galleria och området under bron. Viktiga parter är Västtrafik, Polis, Mölndals galleria (Citycon), Hela människan (en idéburen social verksamhet), två bevakningsbolag, Mölndals stad med representanter från socialtjänst, enheten för samordning för hållbarhet (brottsförebyggande samordnare), planenheten, tekniska förvaltningen (stadsmiljö) och näringslivsenheten samt representanter från fastighetsägare och näringsidkare i innerstaden. Dessa parter träffas var 14:e dag för att delta i en lägesrapportering och diskutera trygghet och säkerhet i området. Inom ramen för denna samverkan bistår såväl Mölndals stad som Västtrafik och Mölndals galleria med utförarresurser, som också ska rapportera läget till sina respektive samverkansrepresentanter. För Mölndals stads del handlar det om upphandlade ordningsvakter från ett bevakningsbolag, trygghetsvärdar, fältsekreterare samt renhållningspersonal. Västtrafik har, via ett annat bevakningsbolag, såväl ordningsvakter som väktare och trygghetsvärdar. Även Mölndals galleria har ordningsvakter via ett bevakningsbolag inne i gallerian. Utöver detta sker lokalvård genom Västfastigheter och viss polisiär patrullering, så kallade ”hotwalks”, på platsen.

Centrala utförare

Som redan kan utläsas i ovan beskrivna samverkansformer finns det ett antal centrala utförare i den trygghetsmodell som utvecklats i Mölndals innerstad. *Trygghetsvärdar*, som kommer att analyseras mer i detalj längre fram, är en sådan central komponent. Som nämnts har Mölndals stad egna trygghetsvärdar, men även Västtrafik har trygghetsvärdar kring resecentrum genom ett bevakningsbolag. Stadens trygghetsvärdar samordnas av en anställd inom kultur och fritidsförvaltningens, avdelningen för fritid och folkhälsa, på enheten för folkhälsa och områdesarbete.

På samma enhet är också Mölndals *områdesarbetare* anställda, som i sin tur samordnar *unga kommunutvecklare*. Områdesarbetet bygger på samverkan med externa parter kopplade till ett område, så som föreningar, fastighetsägare, hyresvärdar, bostadsrättsföreningar, Polis och samfund och syftar till att förbättra trivsel och trygghet genom boendes delaktighet i området. Unga

kommunutvecklare är en del av områdesarbetet och bygger på tanken att skapa trivsel och trygghet genom att unga i området får ett arvode för att arbeta ett antal timmar i veckan med att utveckla sina bostadsområden. Både områdesarbetarna och de unga kommunutvecklarna är centrala i Mölndals stads trygghetsfrämjande arbete som helhet, men är inte kopplade till Mölndals innerstad eller till det område som är i fokus i Broprojektet utan till Balltorp, Bifrost, Lindome och Åby.

Andra viktiga utförare är *ordningsvakter*, vilka kommer att analyseras mer i detalj längre fram. Mölndals stad upphandlar ordningsvakter via ett bevakningsbolag som ansvarar för innerstaden, området kring Mölndals bro och Stadsparken vid vissa tider på dygnet. Mölndals galleria har ordningsvakter via ett annat bevakningsbolag som ansvarar för arbetet inne i gallerian under tider då denna är öppen. Även Västrafik har vissa tider ordningsvakter kring resecentrum och Mölndals bro via ett bevakningsbolag.

Därtill är *fältsekreterarna i fältgruppen* en viktig utförare i Mölndals innerstads trygghetsfrämjande modell. Fältgruppen organiseras på enheten för öppenvård på social- och arbetsmarknadsförvaltningen. Fältgruppen är genom detta organisatoriskt länkad till socialtjänsten, där myndighetsutövning sker. I frågor som rör barn och unga så handlar det om *enheten för familj, barn och ungdom* som också organiseras under social- och arbetsmarknadsförvaltningen. I samma förvaltning finns även *enheten för vuxna* som bland annat ansvarar för Mölndals stads arbete med personer som har ett skadligt bruk och/eller beroende.

I de intervjuer som genomförts, samt i den dokumentation som samlats in under Broprojektets gång, framstår även *Hela människan* som en viktig komponent. Hela människan är en del av en idéburen social verksamhet som i Mölndal bedriver en caféverksamhet i en relativt centralt belägen lokal vissa tider och vissa dagar i veckan för personer med en social problematik, så som alkohol- eller narkotikaproblematik. Inom ramen för Hela människans verksamhet bedrivs också en teater- samt måleriverksamhet för målgruppen i fråga.

Även Polisen är en viktig komponent. Utöver ett sedvanligt polisiärt arbete i Mölndals innerstad så sker en samverkan med Mölndals stad och andra aktörer såväl strategiskt inom ramen för lokala BRÅ som operationellt inom EST-samverkan. En del i Polisens trygghetsfrämjande arbete är de medborgarlöften som de tar fram tillsammans med Mölndals stad inom ramen för trygghetsarbetet ”Trygg-i”. Medborgarlöftet innebär att öka vissa konkreta aktiviteter i syfte att minska ett problem. Under 2021–2022 var löftet att ”genom tidiga, förebyggande, stödjande och repressiva åtgärder minska störmoment och upplevd otrygghet kopplad till motorburen problematik”.

Trygghetsvärdar

I detta avsnitt fokuseras Mölndals stads trygghetsvärdar i detalj. Trygghetsvärdarna tillsattes 2018 och markerar en satsning som gjorts av Mölndals stad för att öka tryggheten i innerstaden och i synnerhet kring resecentrum vid Mölndals bro. Detta skedde efter ett förslag från den dåvarande

brottsförebyggande samordnaren som grundade sig på en sammanvägning av lokala BRÅ:s rekommendationer, samtal med medborgare i Mölndals stad samt erfarenheter från andra kommuner (Mölndals stad, 2017a). Mölndals stads trygghetsvärdar är inte fastanställda i Mölndals stad, utan utgörs av rekryterade Mölndalsbor som erhåller ett timarvode för sin insats. En tanke med detta är att det finns en vinst i att ”mobilisera lokalsamhället och de medborgare som bor och lever i staden” (Mölndals stad, 2017a). Trygghetsvärdar rekryteras bland annat genom annonsering och via stadens hemsida. I tjänsteskrivelsen Förslag om Trygghetsvärdar (Mölndals stad, 2017a) står det att 20 trygghetsvärdar är ”en optimal minimisiffra, då varje värd behöver vandra drygt sex tillfällen per år givet att de är ute 12 h per vecka i 37 veckor (avdrag för sommarlov och jullov)”. Ingen speciell utbildning krävs, men intresserade intervjuas och referenser hämtas in. Trygghetsvärdar ska vara över 18 år och ha god vana att prata med människor. Inledningsvis får trygghetsvärdar en kort utbildning där information om uppdraget lämnas tillsammans med en genomgång av policy gällande förhållningssätt och andra regler. Trygghetsvärdarna samordnas av en anställd projektledare inom kultur och fritidsförvaltningens enhet för folkhälsa och områdesarbete. Samordnaren ansvarar för rekrytering, intern utbildning samt stöd till trygghetsvärdarna. Samordnaren förväntas också samverka med andra professionella i kommunen för att underlätta trygghetsvärdarnas uppdrag.

Trygghetsvärdarnas uppdrag

I trygghetsvärdarnas uppdragsbeskrivning (Mölndal stad, 2017b) framkommer att en övergripande uppgift är att ”genom sin närvaro skapa trygghet för alla medborgare oavsett ålder”. Samma dokument anger sju punkter som trygghetsvärdarna ska göra:

- Kontakta andra professionella vid behov (Fältgruppen, polisen, väktare)
- Skapa trygghet genom sin närvaro på platser och tider som kan upplevas som otrygga för invånarna.
- Hälsa på folk och prata med de som vill samt erbjuda dem sällskap till bussen/spårvagnen/hem.
- Kunna ge information om kollektivtrafiken om någon frågar
- Använda en icke-vålds kommunikation med människor de möter
- Ha ett lugnt och tryggt sätt att närma sig andra människor
- Anmäla in oro till socialtjänsten om det uppkommer sådan gällande individer.

Utöver detta ingår det i trygghetsvärdarnas uppgifter att ”[...] under varje pass registrera brister i den fysiska miljön, såsom icke fungerande belysning, trasiga trottoarer, klotter, övergivna bilar, etc. Deras iakttagande lämnas in till samordnaren som vidarebefordrar informationen till rätt instans” (Mölndal stad, 2017b).

När jag har intervjuat trygghetsvärdar beskriver de sitt uppdrag på ett liknade sätt. I en fokusgrupp resonerar trygghetsvärdar om vad de uppfattar som sitt huvudsakliga uppdrag:

IP10: Vårt uppdrag är ju att finnas där och vara där och visa att Mölndal faktiskt är tryggt och är en väldigt fin stad och vi älskar våran stad.

IP08: Precis, och vi är där som trygghetsvärdar just för att samtala. Vi kan vara värdar, vi är just trygghetsvärdar- [...] inför kanske biljettköp, är det någon som vill ha vår hjälp att åka med en hållplats så kan vi göra det, följa hem har vi varit med om. Och också vara ögon för Mölndal på natten. Till exempel belysning... om det är trasiga lampor... och samtala- nu har jag varit med så länge så man har skapat en relation till många som känner igen en "ja där är du igen, och gott å se dig". Och samtala... mitt hjärta brinner ju för de unga i Mölndal. Men vara händer och fötter och ögon ute.

Ett antal tydliga teman går att urskilja som centrala i trygghetsvärdarnas uppdrag. Ett första handlar om *värdskepsnärvaro* vilket inkluderar att synas och finnas tillhands. Ett andra tema handlar om att *kommunicera och skapa kontakt* med de som vistas i innerstaden, vilket inkluderar att ha ett lugnt och tryggt sätt att närma sig människor samt användandet av "icke-vålds kommunikation". Ett tredje tema – som förutsätter och överlappar de tidigare men ändå behöver särskiljas – är *service*, vilket inkluderar att ge information och praktisk hjälp, exempelvis i samband med kollektivtrafikresor och biljettköp, men även hjälp att få kontakt med brottsofferjour, fältsekreterare eller andra aktörer kan inkluderas. Ett fjärde tema handlar om att *erbjuda stöd och sällskap* till personer som uppfattas befina sig på (eller behöver förflytta sig genom) platser som kan uppfattas som otrygga. Ett femte tema handlar om att *rapportera och tillkalla*. Detta handlar såväl om att rapportera in brister i den fysiska miljön som att anmäla oroväckande observationer gällande individer till socialtjänst och att tillkalla polis eller ordningsvakter vid behov.

I programteoretiska termer kan ovan nämnda teman beskrivas som de *aktiviteter* som görs för att skapa trygghet i Mölndals innerstad. Minst två, gärna tre, trygghetsvärdar ska vistas – eller gå rundor – i Mölndals innerstad på fredagar och lördagar mellan klockan 20:00 – 00:00. I programteoretiska termer kan det senare beskrivas som de *prestationer* som trygghetsvärdarna levererar. Nedan ska vi titta närmare på hur trygghetsvärdarna utför sitt uppdrag.

Utförande

I detta avsnitt undersöks trygghetsvärdarnas beskrivningar av sina aktiviteter. Syftet är främst att begreppsliggöra och få en fördjupad förståelse för arbetet som utförs och hur det särskiljer sig från ordningsvakternas och fältgruppens arbete.

Att främja trygghet

När trygghetsvärdarna beskriver sitt arbete och hur de utför sitt uppdrag så framträder sidor som kan betecknas både som motverkande, förebyggande och främjande. Dock förefaller betoningen ligga på ett *främjande* arbete, vilket också tycks vara trygghetsvärdarnas särskilda kännetecken. Att främja trygghet kan uppfattas som blott den andra sidan av att motverka otrygghet, men i rapporten används begreppet "främjande" för att beteckna ett arbete som är orienterat mot de vars trygghet ska värnas, snarare än mot det, den eller de som antas orsaka otrygghet. En trygghetsvärd beskriver hur deras närvaro exempelvis kan få en individ att ta en senare buss än vad hen annars hade gjort:

IP08: Jag vet en- vid något tillfälle så har det varit "ja men jag visste att ni skulle vara här därför kunde jag ta en buss senare".

I utdraget beskrivs hur trygghetsvärdarnas förväntade *värdskepsnärvaro* antas få effekten att en individ vågar ta en senare buss än vad denne annars hade gjort. Citatet visar att närvaron förväntas främja upplevelsen av trygghet, men också att det inte ens nödvändigtvis behöver finnas någon faktisk orsak till otrygghet i den specifika situationen. En annan trygghetsvärd beskriver det på ett sammanfattande sätt:

IP09: Ibland kommer dom ju fram till oss och säger att det är "skönt att ni är här". Att dom uppskattar att vi är ute. När dom ser oss. För om något händer eller om det är något så- så är det nån som ser. Det finns ögon som ser. Och är det nåt bråk eller nåt ingripande eller nåt sänt så kan vi vara lugna och trygga för dom runt omkring.

Även ovan illustreras hur aktivitetens objekt är de vars trygghet ska värnas, liksom hur närvaron antas främja upplevelsen av trygghet – inte bara när något händer utan även *om* något händer. När trygghetsvärdarna *erbjuder stöd och sällskap* så är det också framför allt den främjande funktionen som betonas:

IP10: Det kan vara att någon kommer fram "jag tyckte det var så läskigt att stå och vänta, har ni möjligt att stå och vänta med mig?" och "men självklart".

I utdraget är det inte den eventuellt "läskiga" miljön, oavsett om det är den fysiska eller sociala miljön som avses, som adresseras, utan aktiviteten att erbjuda sällskap riktar sig direkt till den person vars trygghet ska främjas. Detta gäller även aktiviteterna *kommunicerar och skapa kontakt* samt *service*, exempelvis när trygghetsvärdarna hjälper någon "att komma på rätt buss hem" (IP08). I denna del kan trygghetsfrämjandet överlappa att främja trivsel, som när trygghetsvärdar bistår turister som "frågar efter vilken restaurang de ska gå till [...] hur åker vi till stan och när öppnar Liseberg" (IP08). Just värdskapet framträder här tydligt.

Den främjande sida av trygghetsvärdarnas arbete kan betraktas som "positiv" och inriktat mot här-och-nu. Därför förefaller arbetet också vara situationellt orienterat – om än med en "mjuk" framför än repressiv framtoning – snarare än förändringsorienterat eller långsiktigt.

Att motverka och förebygga orsaker till otrygghet

Även om det i materialet framstår som att betoningen i trygghetsvärdarnas verksamhet ligger på att främja trygghet, så finns det också inslag av att motverka orsaker till otrygghet. Detta framstår dock mer som en indirekt effekt av deras närvaro. En antagen effekt av att trygghetsvärdarna närvarar och syns när de "går sina rundor" är att brott och skadegörelse kan motverkas:

IP09: Men jag tänker, när man är ute och går- det är ju flera ögon liksom. Men ibland kanske det inte är så att vi ens ser att vi kanske har hjälpt någon eller så. När kanske någon som har tänkt att göra något dumt, men ser oss och känner att "här är nog ingen idé liksom".

Om det i utdraget ovan är trygghetsvårdarna som framstår som de som inte alltid är medvetna om dessa eventuella effekter av deras närvaro så är förhållandet nedan det omvända:

IP08: Jag vet vid något tillfälle så var det en förfriskad- jätteförfriskad en vid rulltrappan, och ute på resecentrum stod ett gäng på runt fyra fem som inte var ute i goda avsikter. Bakom honom. En äldre karl var det. Och där- vi gick ju inte fram och sa att "nu är du i fara", men vi stannade kvar tills han kom på bussen- nej det var nere vid taget var det. Och så hanterar vi det så. Han var ju inte alls medveten om hur faktiskt illa... för det var väldigt uppenbart att det skulle ske någonting.

I trygghetsvårdarnas beskrivningar av sitt arbete ovan är det tydligt att deras närvaro – och att de syns (även om de inte ens alltid ser själva) – antas kunna motverka orsaker till otrygghet. Även om det är en slags situationell prevention som beskrivs, så betonar trygghetsvårdarna att denna del av arbetet endast handlar om att närvara på ett lugnt och tryggt sätt, inte om att avbryta pågående brott eller ordningsstörningar. I trygghetsvårdarnas uppdragsbeskrivning (Mölnadal stad, 2017b) framgår det tydligt att de inte ska "hålla ut alkohol eller beslagta alkohol på allmän plats", "köra bort människor som upplevs störa ordningen", "agera fritidspoliser genom spaning eller förfölja misstänkta brottslingar" eller "använda våld". Med andra ord är detta inte en primär uppgift utan en antagen effekt av deras främjande arbete.

Som tidigare har framgått så ingår det i trygghetsvårdarnas uppdrag att *rapportera och tillkalla*. En sida av detta berör den fysiska miljön och handlar om att de "rapporterar in sånt som de ser som behöver åtgärdas... dålig belysning och trasiga lampor... om det är gatstenar som fattas eller krossade fönster eller så" (IP08) till samordnaren. Även denna del av arbetet kan sägas rikta sig mot vad som antas orsaka otrygghet och kan därför sägas *motverka* orsaker till otrygghet (i den mån den fysiska miljön också åtgärdas). Enligt den så kallade broken windows-teorin (Kelling & Coles, 1997) så kan en ytterligare effekt av denna del av arbetet vara att *förebygga* mer skadegörelse och att miljön förfaller ytterligare och genom detta bidrar till att orsaka mer otrygghet. Detta synsätt är dock begränsat, och tar inte hänsyn exempelvis till strukturella orsaker till skadegörelse, och kritiker till teorin skulle säga att det kan handla mer om att förflytta än att förebygga problemen. Även att vid behov tillkalla polis och ordningsvakter handlar om att motverka, eller till och med att häva, orsaker till otrygghet. I aktiviteten *rapportera och tillkalla* har jag också räknat att kontakta fältgruppen samt att anmäla till socialtjänst när de känner en oro för unga. Denna del kan ses som en förebyggande sida i trygghetsvårdarnas arbete, framför allt genom att denna aktivitet antas förebygga en negativ utveckling hos unga, men ur ett trygghetsperspektiv handlar detta också dels om att kontakt med fältsekreterare och socialtjänst antas kunna skapa tryggare förutsättningar för de unga som det gäller, dels att trygga unga kan antas orsaka mindre otrygghet i framtiden. Det är dock viktigt att påpeka att trygghetsvårdarna inte själva utför det hävande/motverkande/förebyggande arbetet i ovan nämnda fall, utan överlämnar det till andra aktörer.

Sammantaget finns det både främjande, motverkande och förebyggande inslag i trygghetsvärdarnas verksamhet, inslag som kan ses som värden i deras arbete. Men vad som kan ses som ett särskiljande värde i trygghetsvärdarnas arbete är en tydlig betoning på ett ”mjukt” situationellt orienterat främjande arbete.

Intressenter i trygghetsvärdarnas arbete

En återkommande distinktion som görs i det empiriska materialet som helhet är en mellan ”de ordningsstörande” och ”vanliga människor”. Som tidigare framgått är två vanliga kategorier bland de ”ordningsstörande” personer som dricker alkohol eller uppfattas vara påverkade i det offentliga rummet samt ungdomsgäng, men till viss del även andra personer som vistas i innerstaden utan att uppfattas ha ett legitimt syfte (exempelvis narkotikaförsäljare och andra som betraktas som potentiella brottslingar). ”Vanliga människor”, å andra sidan, är de som uppfattas ha ett legitimt syfte – så som att bo, arbeta, shoppa eller ta del av Mölndals innerstads nöjes- och/eller kulturliv. Därtill framträder näringsidkare, fastighetsägare och trafikbolag som viktiga kategorier.

Karaktäristiskt för trygghetsvärdarnas arbete är att de som är föremål för trygghetsvärdarnas insatser ofta också är både insatsernas målgrupp och de som förväntas gynnas av insatserna, vilket hänger ihop med arbetets främjande – snarare än motverkande och förebyggande – karaktär. När exempelvis trygghetsvärdar närvarar, kommunicerar och etablerar kontakt, erbjuder sällskap eller service, så är de eller den som insatsen riktar sig mot (föremålet för aktiviteten) samma som de eller den vars upplevelse eller beteende som aktiviteten syftar till att påverka (målgrupp). Och syftet är att detta ska gynna dem genom att de upplever en ökad trygghet och större rörelsefrihet. Vilka detta rent konkret rör sig om är dock inte förutbestämt. I trygghetsvärdarnas uppdrag, liksom i intervjuer med trygghetsvärdar, framgår det att utgångspunkten är att *alla* – oavsett ålder – ska inkluderas. I materialet framträder dock ett antal grupper som trygghetsvärdarna själva uppfattar att det ofta handlar om. Det är oftare kvinnor än män som söker – och svarar an på – trygghetsvärdarnas aktiviteter. Åldersmässigt beskriver trygghetsvärdarna att det ofta handlar om antingen personer över 45 år eller ungdomar upp till 16 år:

IP08: Jag skulle vilja säga alltså, vi når faktiskt folk i fyrtiofem plus och dom träffar man ju på mycket utanför krog och restaurang. Och det är ju faktiskt dom som är ute mest låter mest i vårt Mölndal. Eller, de vi möter i alla fall. Det gör man. För dom är ju alltid- det är ju fredag lördagar som sagt som vi går, och oftast är det dom då som behöver hjälp, för dom är lite för fulla för bankomater eller så där, ja vi har ju följt alltså, jag tänker också äldre- men alltså lite mer... Antingen är det ju fyrtiofem plus och äldre eller så är det ungdomar. Unga vuxna, om man tänker unga tjejer, och när man är liksom i äldre tonår, dom har jag inte mött i samma... dom vill inte vara i Mölndal, eller jag vet inte... Men dom ser inte jag lika mycket, utan ungdomar då upp till kanske en sexton år, och sen från fyrtiofem och uppåt.

I trygghetsvärdarnas beskrivningar återkommer också kollektivtrafiksresenärer liksom när dessa väntar eller är på väg till eller från en hållplats. Även turister återkommer i beskrivningarna:

IP10: Ja men under sommar och semester så har det ju varit, då har vi ju turister i Mölndal. Och det är ju fantastiskt, dom ska vi vara rädda om. Så då har vi- det kan ju vara från Malmö, liksom turister från vårt eget land. Norge har varit här, de har vi träffat en hel del. Då är det dom liksom som kommer och frågar efter vilken restaurang de ska- hur kommer jag in där, hur åker vi till stan och när öppnar Liseberg. Och det är gott att kunna liksom vara säker och visa och så här.

Men det är inte bara ”vanliga människor” som blir föremål för trygghetsvärdarnas aktiviteter, utan det kan även handla om ”de ordningsstörande”:

IP08: Det finns ju ordningsvakter i gallerian, men vi kan också gå in i gallerian och säga till dom som hänger där ”hej kompisar, vi jobbar ikväll”.

I utdraget framkommer att trygghetsvärdarna även kan ha de som ofta uppfattas som ordningsstörande, ovan exemplifierat med dom som ”hänger” i gallerian, som föremål för sin aktivitet, men också att dessa kan vara aktivitetens målgrupp och de som förväntas gynnas av aktiviteten genom att inkluderas i de vars trygghet värnas. Sålunda exkluderas inte dessa grupper ur trygghetsarbetet som utgångspunkt. Men det är här viktigt att lyfta fram att även om alla *kan* bli föremål för trygghetsvärdarnas aktiviteter, så är det inte alltid de blir det. I trygghetsvärdarnas beskrivningar av sitt arbete finns det exempel på hur polis eller ordningsvakt tillkallas i samband med händelse som uppfattas som ordningsstörande, och då blir dessa föremål för andra aktörer medan trygghetsvärdarna backar undan och ”tar hand om de runt omkring”. Så är också fallet när trygghetsvärdar kontaktar socialtjänst eller fältsekreterare i samband med oro för unga. Det finns också exempel i trygghetsvärdarnas beskrivningar om hur målkonflikter ibland kan uppstå gällande vems trygghet som ska sättas i främsta rummet:

IP09: Det har vi väl stött på i våra grupper i trygghetsvärdarna där det har kommit upp, vad ska vi göra med dem som ligger och sover i resecenter? Vad har vi för befogenhet, om man ska ta ett sådant fint begrepp... där jag tänker mig, kära nån, ge dem en kopp kaffe, tänker jag. Men någon annan menar att vi måste få ut dom och- ja vem ska ta hand om den här personen så då... där har vi skickat uppåt. När jag säger uppåt och så är det ju till förvaltningarna då.

Att ”alla” ska inkluderas är således något som kan bli föremål för diskussion. Vad som beskrivs ovan kan betraktas som en diskussion om en målkonflikt som handlar om vem som är trygghetsvärdarnas huvudsakliga målgrupp: de som sover på resecentret eller ”vanligt folk” vars trygghetsupplevelse kan påverkas negativt. Ska de som sover tillåtas vara målgrupp, eller ska de bara bli föremål för deras aktiviteter? Eller ska någon annan tillkallas? Vad frågan handlar om är vem som ska inkluderas i respektive exkluderas från trygghetsarbetets målgrupp men också i den offentliga miljön (jmf Petersson & Davidsson, 2016).

Även tredje part kan gynnas av trygghetsvärdarnas aktiviteter. Trots att näringsidkare och fastighetsägare sällan är vare sig är föremål eller målgrupp för trygghetsvärdarnas aktiviteter i dessa roller, så kan man anta att de indirekt gynnas om trygghetsvärdarnas närvaro leder till att fler

resursstarka vistas och hittar rätt i Mölndals innerstad. Genom detta kan även Mölndals stad som varumärke potentiellt gynnas.

Särskiljande gränsdragningar

Som tidigare nämnts finns det i Mölndals innerstad trygghetsvärdar som arbetar för Västtrafiks räkning genom ett bevakningsbolag. Till skillnad från Mölndals stads trygghetsvärdar är dessa geografiskt mer knutna till kollektivtrafiken, resecentrum och Mölndals bro samt har kollektivtrafiksresenärers trygghet i fokus, vilket inkluderar när dessa står på, eller rör sig till och från, hållplatser. Även Mölndals stads trygghetsvärdar verkar för kollektivtrafiksresenärers trygghet och kan ibland även resa med kollektivtrafiken, men deras uppdrag inkluderar fler än kollektivtrafiksresenärerna. Något annat som särskiljer Mölndals stads trygghetsvärdar från Västtrafiks är att de tidigare har fasta tider, medan Västtrafiks åker runt i hela regionen och förflyttar sig utifrån det aktuella läget och behov. Resecentrum vid Mölndals bro är dock en plats som de senare besöker med viss regelbundenhet.

En central gränsdragning som trygghetsvärdarna gör i förhållande till ordningsvakterna i Mölndals innerstad är att betona sin ”mjuka” och främjande framtoning, vilken de kontrasterar mot ett mer motverkande och repressivt arbete. Denna sida framgår redan i deras uppdragsbeskrivning genom att de ”inte ska hålla ut alkohol eller beslagta alkohol på allmän plats”, inte ”köra bort människor som upplevs störa ordningen”, ”inte agera fritidspoliser genom spaning eller förfölja misstänkta brottslingar” samt ”inte använda våld”. En trygghetsvärd beskriver hur denna gränsdragning kan hanteras i praktiken:

IP10: Vi ligger inte och brottas med nån eller håller fast. När vakterna ligger och brottas med nån på bron så kan vi ta hand om dom andra.

I utdraget ovan tycks denna gränsdragning enkel, men andra gånger framstår det som mindre självklart hur ansvarsgränsen ska dras och därmed hur situationer ska hanteras:

IP08: Alltså vi har haft- jag har varit med på pass där det har varit... dialoger säger vi då... mellan mig och kollegor som trygghetsvärdar och ordningsvakter, där dom tycker att ”ja men nu har han legat och sovit här”, och det ösregnar och är jobbigt utanför. Eller att dom har varit, vad vi tycker, för tuffa mot ungdomar. Och absolut, det har varit så. Men där- det är deras territorier, där ska jag backa. Men det innebär ju inte att jag inte får vara en trygghetsvärd och fråga hur dom mår, ”kan jag hämta ett glas vatten till dig” eller ”kan jag hjälpa dig att ringa någon”, för det får jag göra.

I utdraget illustreras inte bara en gränsdragningsproblematik mellan uppdragen och deras olika betoning, utan även tidigare nämnd målkonflikt gällande vem som är aktiviteternas målgrupp – om de eventuellt ordningsstörande ska inkluderas eller om det endast är ”vanliga människors” trygghet som ska värnas i den aktuella aktiviteten. Samtidigt är det tydligt att både trygghetsvärdarna och

ordningsvakternas insatser är situationellt orienterade mot den föreliggande situationen snarare är långsiktiga, även om trygghetsvärdarnas betoning framstår som ”mjuk” och främjande.

I förhållande till fältgruppen så finns det särskiljande gränser kopplade till tid och rum. Trygghetsvärdarna tjänstgör fredags- och lördagskvällar mellan 20:00–00:00 vilket fältgruppen överlappar endast varannan fredag. Fältgruppen arbetar annars dagtid mellan 08:00–16:30 samt någon eller några fler kvällar i veckan fram till 21:30. Vidare har fältgruppen hela Mölndal som område, medan trygghetsvärdarna framför allt riktar in sig på innerstaden. Trygghetsvärdarna riktar in sig på alla åldrar, medan fältgruppen har ungdomar som sitt primära fokus. Både trygghetsvärdar och fältsekreterare har en ”mjuk” och kontaktskapande framtoning, men något som framstår som särskiljande i trygghetsvärdarnas beskrivningar är deras situationella betoning på här-och-nu. Om trygghetsvärdarna uppfattar att deras situationellt orienterade arbete inte är tillräckligt, så kontaktas fältgruppen alternativt socialtjänst:

IP09: Jag har varit med när jag har ringt till fältassistenterna, och nån gång har dom bett mig ringa soc- på soc-jouren som- vi har deras nummer också- för att inte de har kunnat just då. Och då har ju vi gjort det på unga flickor som var alldeles på fel ställe.

Samtidigt beskriver trygghetsvärdarna att det inte är något som sker så särskilt ofta. Trygghetsvärdarna beskriver också att det finns en poäng med att inte associeras alltför starkt med socialtjänst och fältsekreterarna, då detta menas kunna få vissa unga att dra sig undan i rädsla för att socialtjänsten ska bli inblandad:

IP08: Och vi har blivit kallade soc-käringar någon gång, för dom tar ju fel på oss och fältassistenterna då liksom. Och då har det ju varit yngre förmågor, så det har man ju fått höra, och det är ju inte bara bra.

Man kan förstå ovanstående utdrag som att trygghetsvärdarna uppfattar att det finns ett särskilt värde i den situationella framtoningen som låter dem främja trygghet här-och-nu utan att ett mer långsiktigt engagemang efterfrågas. Med andra ord kan man uppfatta att det ses som en poäng med att det situationella främjandet skiljs från ett mer långsiktigt förebyggande arbete, även om denna gräns inte ska dras allt för skarpt.

Målsättningar

Den övergripande målsättningen med de aktiviteter som Mölndals stads trygghetsvärdar ska utföra beskrivs som att öka tryggheten och trivseln för alla som bor, arbetar och vistas i Mölndals innerstad. Detta är ett resultatmål som berör en tänkt målgrupp. I trygghetsvärdars uppdragsbeskrivning (Mölndal stad, 2017b) återges 14 punkter som beskriver vad trygghetsvärdarnas arbete förväntas generera för effekter i innerstadsområdet, effekter som i sin tur relaterar till den övergripande målsättningen:

1. Genom sin närvaro försvåra genomförande av brottsliga handlingar, öka risken för att upptäckas vid brott.

2. Mildra effekterna av ett eventuellt brott.
3. De eventuella psykologiska skadorna som brottet har förorsakat kan mildras.
4. Att minska rädsla bland invånare
5. Minska skadegörelse
6. Rapportera in brister i den fysiska miljön så dessa kan åtgärdas snabbt
7. Genom att rapportera iakttagelser kring alkohol/tobak till tillståndshandläggaren motverka en ogynnsam utveckling för barn/ungdom.
8. Genom samverkan med stadens fältassistenter öka kunskapen om vilka ungdomar som "är ute" så att dessa kan fångas tidigt av rätt insats.
9. Att fler brottsoffer får hjälp med att kontakta olika typer av brottsofferstöd (t.ex. verksamhet som stödjer unga rånoffer eller kvinnojourer)
10. Ger en lugnande effekt i utemiljöer vid ungdomssamlingar.
11. Kan ge kompletterande information om hur "läget" är i Mölndals centrum till stadens SSPF-nätverk.
12. Öka känslan av ett gemensamt ägande av vår stads centrum
13. Beträffande den psykiska hälsan kan den påverkas positivt med närvaron av vuxna i utemiljön där ett område känns eller upplevs som otryggt.
14. Inverkan på beteendet och livskvalitet påverkas, (att välja andra vägar eller färdstätt och avstå från någon aktivitet när man känner oro för brott).

Utöver dessa målsättningar formuleras det i tjänsteskrivelsen *Förslag gällande trygghetsvärdar* (Mölndals stad, 2017a, s. 4) ännu ett förväntat resultat utifrån en tanke om mobilisering av lokalsamhället:

Att mobilisera lokalsamhället och de medborgare som bor och lever i staden kan innebära en dubbel vinst. Mer trygghet för medborgarna, av medborgarna. Att se till att medborgare har en tillit till varandra och känner att de är en del av samhället är en av de bakomliggande åtgärder som rekommenderas inom projektet Tryggare och mänskligare Göteborg [...]. Människor som känner att de är en del av samhället och känner en identitet med sitt område känner en högre känsla av trygghet än andra människor. Ur ett integrationsperspektiv kan införandet av trygghetsvärdar också ha ett värde, då värdarna har olika etnisk bakgrund och värdskapet bygger på en "tillsammanskänsla", gemensamt ägande och gemensamt ansvar.

Som vi ser så finns det ovan dels effekter som berör flera nivåer, dels effekter som inte är formulerade som trygghetsmål (även om de är förknippade med trygghet). Exempelvis är punkt 11 *att ge kompletterande information om hur "läget" är i Mölndals centrum till stadens SSPF-nätverk* ett exempel på en förväntad effekt på en verksamhets- eller processnivå snarare än ett resultatmål. Med andra ord kan detta mål snarare beskrivas som en av trygghetsvärdarnas *aktiviteter* (att rapportera). Men om denna rapportering i sin tur förväntas leda till tryggare ungdomar eller tryggare miljöer är det möjligt att formulera detta som ett resultatmål. På ett delvis liknande sätt är punkt 7 och 8, om att genom rapportering och samverkan med tillståndshandläggare och fältsekreterare motverka en ogynnsam utveckling för barn och unga med tidiga insatser, exempel på mål där resultatnivån inte är helt lätt att urskilja från verksamhets-/processnivån. Formulerat som ett resultatmål relaterat till trygghet kan dessa mål sägas handla om att färre ungdomar i Mölndals innerstad ska utsätta sig för otrygga eller potentiellt skadliga miljöer och aktivitet. Även punkt 10, *att ge en lugnande effekt i utemiljöer vid ungdomssamlingar*, inkluderar både en beskrivning av trygghetsvärdarnas aktivitet och vilken effekt den antas få. Som ett trygghetsmål är det dock svårt att utläsa om det är ungdomarnas,

andras eller både ungdomarnas och andras trygghet som ska värnas genom den lugnande effekten, men i intervjumaterialet förefaller det handla om både och. Särskilt intressant är målet om att mobilisera lokalsamhället genom att rekrytera trygghetsvärdar med olika etnisk bakgrund och genom detta öka en ”tillsammanskänsla” och känsla av ägande. Här göms effekter på såväl struktur- som resultatnivå. Att rekrytera trygghetsvärdar med olika etnisk bakgrund är ett mål på struktur- nivå, och att detta förväntas leda till en ökad tillsammanskänsla är ett resultatmål.

Nedan följer en redogörelse för de *resultatmål* som kan urskiljas i trygghetsvärdarnas verksamhet och som kan kopplas till trygghetsfrågor, formulerade som ”beskrivningar av hur något objekt ska se ut och vara vid en framtida tidpunkt” (Nilstun, 1985). Redogörelsen bygger dels på de målbeskrivningar som identifierats i dokument, men också på de intervjuer som genomförts med trygghetsvärdar, samordnare och andra inom Mölndals förvaltning inom ramen för Broprojektet. Ett första mål är allmänt och handlar om en *ökad upplevd trygghet* hos de som bor, arbetar och vistas i Mölndals innerstad, något som också kopplas till *ökad psykisk hälsa* (jfr punkt 3 och 13). Ett andra mål är – likt flera av de följande – en hierarkiskt underordnad specificering av detta och handlar om en ökad upplevd trygghet i samband med *ungdomssamlingar* (jfr punkt 10), oavsett om detta gäller ungdomarna eller andra i närheten. Kopplat till detta finns ett mål om att *färre ungdomar utsätter sig för otrygga eller skadliga miljöer och/eller aktiviteter* (jfr punkt 7 och 8). Ett annat mål är en känsla av *ökad rörelsefrihet* (jfr punkt 14), det vill säga att de som bor, arbetar och vistas i Mölndals innerstad inte ska begränsa sina rörelser på grund av en upplevd otrygghet. Ytterligare ett urskiljbart mål är att *färre utsätts för brott* (jfr punkt 1). Som en trygghetsfråga kan detta också kopplas till att färre upplever en *rädsla* för brott eller andra händelser som framkallar rädsla (jfr punkt 4). Ytterligare ett mål är att *den fysiska miljön uppfattas som tryggare* dels genom att skadegörelse förväntas minska, dels genom att den förväntas åtgärdas snabbare genom trygghetsvärdarnas rapportering (jfr punkt 5 och 6). Ännu ett mål handlar om att *effekter av brott blir mildare* (punkt 2, 3 och 9) exempelvis genom att fler brottsoffer bistås i att kontakta verksamheter som erbjuder brottsofferstöd. Ett sista mål kan formuleras som en *ökad känsla av tillhörighet* (punkt 12). Som vi också kan se i utdraget från *Förslag gällande Trygghetsvärdar* (Mölndals stad, 2017a) så betonas här en dubbel vinst – för medborgare av medborgare – där även trygghetsvärdarnas trygghet antas öka som ett resultat av ökande tillit och ”tillsammanskänsla”, något som också kopplas till ett integrationsprojekt.

En programteoretisk rekonstruktion

Utifrån den genomgång som gjorts ovan är det möjligt att formulera en programteoretisk rekonstruktion av trygghetsvärdarna som insats, det vill säga en rekonstruktion av hur trygghetsvärdarnas verksamhet är tänkt att fungera:

Om dessa resurser finns	Minst 20 trygghetsvårdare, med olika etnisk bakgrund och god samtalsvana, som genomgått en kort utbildning om trygghetsvårdarnas uppdrag, förhållningssätt och policy. En samordnare
...och dessa prestationer och aktiviteter genomförs	Rekrytering, utbildning, samordning och samverkan med andra aktörer (samordnaren) 2–3 trygghetsvårdare är aktiva i Mölndals innerstad mellan 20:00–00:00 fredagar och lördagar. Trygghetsvårdare är närvarande som värdar (ser och syns). Trygghetsvårdare kommunicerar och skapar kontakt med individer och grupper. Trygghetsvårdare ger service (information och praktisk hjälp) till individer och grupper. Trygghetsvårdare erbjuder sällskap till individer och grupper. Trygghetsvårdare rapporterar oro och otrygg fysisk miljö samt tillkallar andra aktörer vid behov.
...så leder det till följande effekter	Ökad upplevd trygghet och trivsel bland de som bor, arbetar och vistas i Mölndals innerstad. Ökad psykisk hälsa bland de som bor, arbetar och vistas i Mölndals innerstad. Ökad upplevd trygghet i och kring ungdomssamlingar. Färre ungdomar utsätter sig för otrygga och/eller skadliga miljöer och/eller aktiviteter. En känsla av ökad rörelsefrihet hos de som bor, arbetar och vistas i Mölndals innerstad. Färre brott. Minskad rädsla för brott och andra obehagliga händelser. En fysisk miljö som uppfattas som tryggare. Mildare effekter/konsekvenser av brott. Ökad känsla av tillhörighet.

Tabell 2: Trygghetsvårdare, en programteoretisk rekonstruktion

Även om de resultatmål som har identifierats ovan tydligt beskriver vilka effekter som trygghetsvårdarnas verksamhet önskas och/eller förväntas leda till, så är många av resultatmålen svåra att mäta och att koppla till trygghetsvårdarnas specifika aktiviteter. Tryggheten bland de som bor, arbetar eller vistas på en plats påverkas av en mängd faktorer på olika nivåer. Exempelvis spelar subjektiva faktorer och individers tidigare erfarenheter stor roll, men även strukturella faktorer och medias rapportering om otrygghet och brott. På samma sätt är exempelvis en ökad psykisk hälsa bland de som bor, arbetar eller vistas i Mölndals innerstad oerhört svår att koppla till insatsen trygghetsvårdare. Däremot kan sådant som att en heterogent sammansatt population vågar vistas och rör sig på innerstadens alla platser, ytor och stråk vid olika tider på dygnet, liksom att ungdomar finns i sociala sammanhang som inte domineras av kriminalitet och narkotikahandling, utläsas som förutsättningar och indikationer på trygghet utifrån rekonstruktionen. Teman och indikationer som kan användas för att följa upp trygghetsarbetet i Mölndals innerstad över tid diskuteras samlat och i detalj i bilaga 1, där även förslag på utvärderingsbara frågor formuleras.

Trygghetsvärdarna om värdet av sitt arbete samt om sina upplevda möjligheter att verka för måluppfyllelse

I denna del redogörs för trygghetsvärdarnas uppfattning om värdet av det egna arbetet samt om hur de upplever sina möjligheter att verka för måluppfyllelse. Denna del har ingen kvantitativ ambition och ska inte förväxlas med en resultat- eller effektutvärdering. I stället är det arbetet och arbetsprocessen som är i fokus samt de enskilda trygghetsvärdarnas uppfattningar om denna som redovisas. Värdet av detta ska dock inte förminska. Trygghetsvärdarna som deltar i studien är väl insatta i arbetet och vissa har lång erfarenhet. De kan således väl beskriva arbetet ”inifrån”. Således kan de ses som centrala nyckelpersoner, och kvalitativ kunskap om vad som uppfattas som värdefullt och vad som anses underlätta respektive försvåra deras arbete, kan vara avgörande i verksamhetsutvecklingen.

När trygghetsvärdarna resonerar kring värdet av sina insatser så handlar det i hög grad om att de upplever sig kunna ”representera Mölndal” och visa att Mölndal är en trevlig och trygg plats, vilket länkas till att inte bara de som bor och arbetar där, utan även de som vistas där mer tillfälligt, ska få en sådan bild och vilja återkomma till – eller stanna kvar i – Mölndal. Att ”representera Mölndal” implicerar att det finns ett särskilt värde i att de själva är Mölndalsbor, vilket kan kopplas till en känsla av tillhörighet och ägande. Detta kan i sin tur kopplas till den bakomliggande tanken om mobilisering och delaktighet, där Mölndalsbor själva agerar både för andra Mölndalsbors och andras trygghet. I denna del upplöses till viss del tanken om aktörer och objekt, där ”utförare” ska leverera trygghet åt ”mottagare”. Dock är allmänheten en målgrupp för trygghetsvärdarna när de vandrar, och kopplat till detta lyfter trygghetsvärdarna att de aktiviteter de utför uppfattas ha ett stort värde för de enskilda individer som de har kontakt med, och värdet är här i hög grad kopplat till ovan beskrivna aktiviteter. De hänvisar till en internutvärdering som gjordes hösten 2018 som visade att:

“[...] värdarna möter, och har verbal kontakt med, hundratals människor varje kväll och kan med sin fysiska närvaro stärka upplevelsen av trivsel och trygghet. Människor söker kontakt med värdarna av olika anledningar, bl.a. för att få vägbeskrivning, för att ta följe till buss/tåg/hemåt, för att byta några ord och ofta för att säga att trygghetsvärdarna gör ett bra och viktigt arbete. Trygghetsvärdarna har kontakt med polisen under varje pass och har kontaktat myndigheten och/eller socialtjänsten vid behov.”

De hänvisar också till en enkätundersökning som genomfördes i maj 2019 där 37 personer som vistades i Mölndals innerstad svarade. Drygt hälften av dessa kände till att det fanns trygghetsvärdar, bland de som kände till trygghetsvärdarna var samtliga positiva och upplevde en ökad trygghet och rörelsefrihet i Mölndals innerstad. Samtidigt är trygghetsvärdarna noga med att betona att de endast är ute fredags- och lördagskvällar, och att de eventuella positiva effekterna på individnivå endast gäller de som de har haft kontakt med och de som har svarat på enkäten, vilket är långt ifrån alla av de som bor, arbetar och vistas i Mölndals innerstad. Därför kan detta inte ses som mer än en fingervisning.

Vad som kan vara av större betydelse ur ett verksamhetsutvecklingsperspektiv är vad trygghetsvårdarna lyfter fram som förhållanden som försvårar för dem att utföra ett trygghetsarbete på ett effektivt sätt, förhållanden som alltså uppfattas sänka kvaliteten i deras arbete. Dessa kan tematiseras som *samverkan och samordning, bemanning, allmänhetens kunskap och kännedom, återkoppling, de strukturella förutsättningarna samt förhållningssätt och tydlighet kring uppdraget.*

Samverkan och samordning

Samverkan och samordning är något som i trygghetsvårdarnas beskrivningar framställs som viktig för god kvalitet, men också som något som de ibland uppfattar brister. Trygghetsvårdarnas tider för med sig att de sällan träffar fältgruppen, samtidigt som de beskriver att de kompletterar varandras verksamheter på ett bra sätt. Ordningstjänsterna beskriver de att de inte har någon återkommande eller strukturerad samverkan med, även om de kan kontakta dem vid behov. Men något som efterfrågas är *samverkansforum* där de kan få kunskap om varandras verksamhet samt delta i att skapa och få till sig lägesbilder för att vara bättre uppdaterade och mer effektiva i sin verksamhet. Exempelvis beskriver trygghetsvårdarna ett möte med de trygghetsvårdare Västtrafik har genom ett bevakningsbolag:

IP08: Två gånger om nu så- när jag gått så har Västtrafiks trygghetsvårdare kommit och de undrar vilka vi var. Och vi säger ju "trygghetsvårdare, vi jobbar ju här i Mölndal och går fredag lördag" och liksom fick förklara hela konceptet för dem. Så jag tycker liksom- men alltså hur kan ni ha missat att vi går här, för vi är ju ändå sponsrade av Västtrafik bland annat så att vi kan åka bussar, och vi får vi åka bussarna just för att kunna åka med folk och så. Så det tycker jag "men hallå ni måste veta vilka vi är". Och om vi skulle veta när de går där så kan ju vi gå mot skolorna eller någon annanstans den kvällen.

Över lag menar trygghetsvårdarna att de skulle kunna arbeta mer effektivt om de visste när och var andra aktörer kommer att verka, men också om de blev bättre informerade om vad som sker i innerstaden och om vad som är på gång.

Bemanning

En annan punkt handlar om bemanning. Detta handlar inte bara om att fredagar och lördagar alltid ska vara bemannade, utan också om att det behöver finnas tillräckligt många för att man som trygghetsvårdare kan välja att gå i de konstellationer om två till tre som man känner sig trygg med själv. Bemanningen är något som av trygghetsvårdarna beskrivs som problematisk i förhållande till kvalitet:

IP10: Mer kollegor. Ja, mer kollegor behövs, för det är ju många helger som vi kanske inte kan gå. Vi är ju jätteglesa och går så ofta vi kan, och ibland går vi med på fredagen men då kanske det inte blir något på lördagen och så där. Sen såklart är det ju en pengafråga också. Men alltså något som man säger- man ska gå i de konstellationerna som man trivs bäst i, som man är trygg med, för det är trots allt ändå vår

arbetsplats just då och så. Men det blir ju svårt, och därför så går man med dem man går med, för man får ju inte gå själv. Vi ska helst gå tre men ofta går man ju två.

IP10 kopplar i utdraget bemanningen till pengar, men trygghetsvärdarna tänker att det också kan ha med anställningsformen att göra, vilken kontrasteras mot de trygghetsvärdar som Västtrafik anlitar via ett bevakningsbolag:

IP09: Alltså där är det en heltidsanställning och... det har ju inte vi. Där blev det ju lite konstigt. Hur tänkte Mölndal där? För vi är väldigt mycket värda, vi gör mycket och vi behövs när man går ut.

IP08: Jag tror fler skulle ju säkert kanske kunna bli mer intresserade. Alltså om det skulle bli en anställning så skulle ju säkert flera- alltså visst en liten peng får man, men det är ju liksom, det är ju ändå fredag och lördag kvällar det gäller. Sen, det är inget tvång att gå varje helg eller så där liksom, men alltså på vintern är det ju inte kanske alltid jätteroligt att gå där alltså. Sen är det roligt ändå, det är ju kul ändå alltså, för man går ju och man tittar och man känner att man gör något bra.

Bemanningen kopplas i samtalet ovan till anställningsformen, och argumentet förs fram att fler kanske skulle bli intresserade av att vara trygghetsvärdar om det var en fast anställning. Här kan man dock lyfta att en sådan förändring går emot tanken om mobilisering, delaktighet och tillhörighet, att Mölndalsbor agerar för andra Mölndalsbor, något som lyfts som ett särskilt värde.

Allmänhetens kunskap och kännedom

Ett ytterligare tema som trygghetsvärdarna lyfter handlar om att deras arbete underlättas av att de blir igenkända, att de som bor, arbetar och vistas i Mölndals innerstad vet vilka de är och har kunskap om deras uppdrag och roll. Kopplat till detta lyfts problem med att de inte går varje dag utan endast fredags- och lördagskvällar. Något som de menar skulle underlätta deras arbete är att marknadsföras intensivare:

IP08: De kan synliggöra vårt arbete eller vårt uppdrag. Någon på Mölndals stad skulle promota oss på ett annat sätt och synliggöra oss. Någonstans tror jag att det skulle kunna synliggöras lite mer effektivt. Ja, synliggöra det vi gör och varför vi är ute.

Att allmänheten känner till, känner igen och vet om vad trygghetsvärdar gör och står för, lyfts flera gånger i det empiriska materialet som något som både skulle öka kvaliteten i och underlätta trygghetsvärdarnas arbete.

Återkoppling

Temat återkoppling rör främst den del av trygghetsvärdarnas arbete som handlar om att rapportera in brister i den fysiska miljön. Här påtalar de en brist från de förvaltningar som är ansvariga för att åtgärda eller utforma den fysiska miljön, nämligen en frånvaro av återkoppling. Vad som efterfrågas är information om vad, när och om något som rapporterats in kommer att åtgärdas eller förändras

– helt enkelt hur deras rapporter hanteras. Genom detta så skulle trygghetsvärdarna också veta om de behöver göra en ny rapport eller inte.

Strukturella förutsättningar

Ett ytterligare tema som lyfts är de strukturella förutsättningarna. Vad de avser är att Mölndals stad som helhet ibland menas ”skapar trygghetsproblem med ena handen och försöker lösa dem med andra”:

IP10: Du- du har ju fortfarande till exempel, under bron som varit så mörkt och släckt så länge liksom, och dom lägger ner fritidsgårdar och så alltså på ett sätt som- så hjälper det ju till för att skapa en otrygghet på samma sätt som de jobbar ju lika mycket för att bekämpa otrygghet och genom trygghetsvärdar och annat, men de hjälper även till att skapa den på många ställen tycker jag.

Vad som lyfts är alltså att trygghetsvärdarna (och även andra aktörer) får hantera problem som uppstår genom exempelvis att miljöer som uppfattas som otrygga inte åtgärdas, eller genom att fritidsgårdar läggs ner, vilket menas bidra till att fler unga är ute i innerstadsmiljön. På detta sätt skapas den otrygghet som de sedan ska arbeta mot. Här efterfrågar trygghetsvärdarna en högre grad av samsyn och samordning mellan olika förvaltningar.

Förhållningssätt och tydlighet kring uppdraget

Ett sista tema som trygghetsvärdarna lyfter som centralt när det kommer till kvalitet handlar om deras egna förhållningssätt och tydlighet kring uppdraget. Något som trygghetsvärdarna uppfattar som problematiskt är att det ibland inte upplevs finnas en tillräckligt tydlig gemensam grund att stå på vad gäller förhållningssätt, eller att denna åtminstone inte är tillräckligt tydligt kommunicerad till alla som blir trygghetsvärdar:

IP08: Jag har hamnat i situationer med andra trygghetsvärdar som kanske inte är kvar nu, men där de har gått in i som poliser eller ordningsvakter eller bara tjarar ”du får inte röka här inne” och ”aja aja” och kan inte läsa av situationen, vem det är som röker. [...] Vi ska spegla Mölndal och då är det ju bra med olikheter, det är alltid bra. Men när man går ut, då har jag varit med om tillfällena de går i clinch och där det inte speglar samhället. [...] Och där känner jag att det måste finnas någon- till exempel om du ska ingå i en klubb, eller ett fack, som kommunal, då ska man kunna spegla de värderingarna som det facket har för att kunna ingå i det. Någon slags gemensam värdegrund.

IP08 beskriver först en situation som hen uppfattar som problematisk, och sedan att sådana situationer skulle kunna bli färre med någon form av gemensam värdegrund. Detta är något trygghetsvärdarna menar skulle kunna leda dels till att de blir tryggare med varandra, men också till att de kan kommunicera ett tydligare budskap till de som bor, arbetar och vistas i innerstaden.

Andras röster om trygghetsvärdarna

När övriga av studiens deltagare uttalar sig om trygghetsvärdarnas verksamhet så är det generellt i positiva ordalag, samtidigt som endast ett fåtal har direkt erfarenhet av trygghetsvärdarna. Men flera säger sig ”veta om” att de rör sig kring resecentrum och i innerstaden och uppfattar detta som positivt. En representant för näringslivet sammanfattar en sådan ståndpunkt kärnfullt:

IP13: Det jag vet är att man skaffade ju dom här trygghetsvärdarna. Om det är fredagar och lördagar, som ska då hantera knutpunkten. Och där har jag inte själv någon koll på hur det är, för det är ju när det är stängt [i innerstadens butiker]. Så det är på annan tid än när vi är där. Så det är vad jag läser lite i rapporter. Men det är ju jätteviktigt att de finns och att knutpunkten hålls under kontroll så att det inte blir för mycket. Det är ju bra att det hålls under nån slags uppsikt, och går det ungefär samma människor så får dom ju också lite koll på vilka människor dom ser, och det är ju jätteviktigt för vi behöver ju en helhet där nere.

I utdraget kopplas trygghetsvärdarnas närvaro till värden som att vissa platser ”hålls under kontroll” och ”uppsikt” men också till att de får information om vilka människor som rör sig på vissa platser. Formuleringen att ”vi behöver ju en helhet där nere” kan tolkas som att IP13 är införstådd med att trygghetsvärdarnas arbetssätt och uppdrag skiljer sig från exempelvis ordningsvakterna, vilket i sådana fall är värdefullt i sig. Även om inte alla av studiens yngre deltagare har kännedom om trygghetsvärdarna är det ändå bland dessa några kan rapportera om erfarenhet. En av studiens yngre deltagare beskriver:

IP27: På helger brukar det ju stå trygghetsvärdar vid stationen, vid resecentrum där. Det bidrar ju till trygghet. Det borde finnas mer trygghetsvärdar som vandrar där för det är ju liksom direkt trygghet att ha nån med eller ha nån att vända sig till om det är nånting, och nån som har koll på läget om nånting händer.

Även om det inte framgår huruvida IP27 själv har sökt kontakt med trygghetsvärdarna är det tydligt att trygghetsvärdarnas närvaro uppfattas som positiv ur en trygghetssynpunkt. Värden som lyfts, utöver värds-kapsnärvaron, är att ha någon att vända sig till samt att någon har ”koll på läget” om någonting händer. Att endast ett fåtal av studiens deltagare har direkt erfarenhet av trygghetsvärdarna är troligen inte särskilt konstigt med deras begränsade och udda arbetstider i åtanke. Samtidigt är det värt att nämna att trygghetsvärdarna själva lyfter fram allmänhetens kunskap och kännedom som en framgångsfaktor, vilket väcker frågan om huruvida värdet av trygghetsarbetarnas arbete skulle öka om de var fler, var verksamma flera dagar i veckan och på flera av dygnets timmar, eller om det räcker att trygghetsvärdarna marknadsförs mer intensivt.

Sammanfattning

I detta avsnitt har Mölndals stads trygghetsvärdar varit i fokus. Trygghetsvärdarnas uppdrag och aktiviteter har beskrivits, och dessa har jag sammanfattat i temana värds-kapsnärvaro, kommunicera och skapa kontakt, service, erbjuda sällskap samt rapportera och tillkalla. Genom en närmare analys har jag beskrivit trygghetsvärdarnas arbete som i hög grad *främjande* och orienterat mot de vars

trygghet ska främjas. Arbetet har beskrivits som ett mjukt och situationellt orienterat arbete, även om det också finns motverkande och eventuellt förebyggande inslag. Dock måste arbetet sägas ha en kortsiktig betoning med fokus på här-och-nu, snarare än långsiktigt och förebyggande, även om trygghetsvärdarnas arbete kan bidra till att Mölndal i stort framstår som en trygg och trevlig stad vilket på sikt kan tänkas generera positiva effekter. Ett särskilt värde med trygghetsvärdarnas verksamhet är tanken om delaktighet och mobilisering. Vidare är de som är föremål för trygghetsvärdarnas arbete ofta också arbetets målgrupp och därigenom de som gynnas av arbetet, även om tredje part – exempelvis näringsidkare, fastighetsägare och kommunen som helhet – också kan gynnas. Därigenom framstår deras arbete relativt inkluderande, även om detta ibland är ämne för konflikt och att det dessutom innebär att de ibland överlämnar mer exkluderande aktiviteter till andra aktörer. Trygghetsvärdarnas programteori har rekonstruerats och i relation till denna har teman som kan användas som effektindikationer diskuterats. Därtill har jag redovisat värden som trygghetsvärdarna själva ser med sitt arbete liksom hur de ser på sina möjligheter att verka för måluppfyllelse. Kopplat till detta har jag beskrivit teman som försvårar för trygghetsvärdarna att uppnå målen, nämligen brister i samverkan och samordning, bemanning, allmänhetens kunskap och kännedom, återkoppling, de strukturella förutsättningarna samt förhållningssätt och tydlighet kring förhållningssätt och uppdraget. Till sist har jag också redovisat andra intressenters röster om trygghetsvärdarnas arbete.

Ordningstvakter och trygghetsarbete

I denna del ligger fokus på ordningstvakter som trygghetsarbetare. Mölndals stad upphandlar ordningstvakter till innerstaden via ett bevakningsbolag. Mölndals galleria köper egna ordningstvakter från ett annat bevakningsbolag som ansvarar för området inne i gallerian. Även Västtrafik har ordningstvakter från ett bevakningsbolag som primärt fokuserar på resenärer och förare inom kollektivtrafiken, men till viss del även på resenärer på och kring resecentrum. Ordningstvakter fanns i Mölndals innerstad redan innan trygghetsinsatsningen med trygghetsvärdar sjuöattes 2018, även om det då var genom ett annat bevakningsbolag än det nuvarande. 2017 kom ordningstvaktförordnande LOV 3 att innefatta området kring Mölndals bro och stadshusparken (Mölndals stad, 2018) och i tjänsteskrivelsen Förslag gällande Trygghetsvärdar (Mölndals stad, 2017a) framställs ordningstvakter som ett viktigt komplement till kommunens egen trygghetsfrämjande verksamhet, som då också skulle komma att inkludera trygghetsvärdarna.

Under Broprojektets gång har relevanta dokument efterfrågats och samlats in. Även om ordningstvakternas övergripande uppdrag beskrivs exempelvis i Mölndals stads avtal med bevakningsbolaget, så har ingen detaljerad skriftlig beskrivning av ordningstvakternas uppdrag, arbetsuppgifter eller målsättningar kunnat inhämtas, ej heller någon konkret skriftlig beskrivning av förväntade effekter av deras insatser. Därför baserar sig detta avsnitt i hög grad på material som samlats in genom intervjuer, framför allt med nyckelpersoner som har ett operativt ansvar för

ordningsvakter i Mölndals innerstad och således besitter kunskap såväl om platsen som om ordningsvakternas arbete och uppdrag just i Mölndals innerstad. För att minska risken för identifiering beskrivs deras roller och positioner inte närmare.

Ordningsvakternas uppdrag

I det avtal som övergripande reglerar de av Mölndals stad upphandlade ordningsvakternas uppdrag i Mölndals innerstad beskrivs uppdraget på följande sätt:

Två ordningsvakter, alternativt en ordningsvakt och en väktare, ska enligt Lag (1980:578) om ordningsvakter (LOV) patrullera runt till fots i Mölndals stads innerstadsområde. I innerstadsområdet ingår även stadsparken och området kring Mölndals bro.

Patrulleringen ska ske inom vissa angivna tider (som inte anges i denna rapport) och utföras med viss slumpmässighet för att variera närvaron och genom detta stärka nyttan i området och effekten mot ordningsstörningar. IP07, som har ett operativt ansvar för ordningsvakter i Mölndals innerstad, beskriver i linje med detta hur hen uppfattar ordningsvakternas övergripande uppdrag:

IP07: Vår del är ju att leverera ordningsvakter kan man säga till Mölndals stad för att medverka till att skapa en upplevd bättre trygghet helt enkelt i centrala Mölndal. [...] Att skapa en upplevd trygghet och... ja- höja den upplevda tryggheten.

IP11 beskriver ordningsvakternas uppdraget följande sätt:

IP11: Ordningsvakterna jobbar ju med ordningshållning, så är det någon som skapar problem så är deras uppgift att ta tag i det på något sätt. Sen kan de alltid ringa polis om det är större grejer såklart, men deras uppgift är ju då att behålla ordningen om det är någon som bryter mot normerna, dricker alkohol i väntsalen eller gapar skriker, det har även varit och våld och sånt, genom att agera på det objektet. För dom har ett förordnande som det heter.

Ordningsvakterna ska enligt avtalet med Mölndals stad ha ”erforderlig formell kompetens och erfarenhet” vilket inkluderar genomgången grundutbildning för ordningsvakt enligt riktlinjer från Bevakningsbranschens Yrkes- och Arbetsmiljönämnd (BYA)”.

Vad gäller de konkreta aktiviteter som ordningsvakterna förväntas utföra så beskrivs dessa inte närmare i de dokument som samlats in under studiens gång. Men i intervjumaterialet framträder ett antal centrala teman som sammanfattar kärnan och det särskiljande i ordningsvakternas aktiviteter. Ett sådant är *patrullerande närvaro*, ett annat tema är att *tala till rätta*, ett tredje tema är att *avvisa*, ett fjärde tema är att *avlägsna* och ett sjätte tema handlar om att *ombänderta*. Dessa teman diskuteras och analyseras nedan mer i detalj med stöd av insamlad empiri.

Utförande

I detta avsnitt undersöks ordningsvakternas beskrivningar av sina aktiviteter. Likt när fokus låg på trygghetsvårdarna är syftet att begreppsliggöra och få en fördjupad förståelse för ordningsvakternas arbete, vilka som berörs av arbetet och hur det särskiljer sig från trygghetsvårdarna och fältgruppens arbete.

Att motverka otrygghet

Precis som när trygghetsvårdarna beskriver sitt arbete så är närvaro – att synas – centralt för ordningsvakterna. Att synas förväntas, som vi redan vet, ha en trygghetsfrämjande effekt på de vars trygghet ska främjas. Så är sannolikt fallet även när det gäller ordningsvakter. Här har vi dock att göra med en *patrullerande närvaro* och betoningen i ordningsvakternas beskrivningar ligger i högre grad på att *motverka* ordningsstörningar och orsaker till otrygghet:

IP07: Framför allt så är det ju att synas och att med hög synlighet vistas i Mölndals centrum och jobba preventivt framför allt mot ordningsstörningar. Det kan vara berusade personer, socialt utsatta personer, det kan vara hemlösa, det kan vara fickstölder, ja allt egentligen som skapar en form av otrygghet ska vi arbeta preventivt emot.

Den motverkande – eller preventiva – sidan i arbetet betonas i utdraget starkt, och det är tydligt att arbetet riktas mot vad som antas skapa en form av otrygghet och mot ”ordningsstörningar”. Otrygghet görs därmed delvis till ett ordningsproblem. Samtidigt antas ordningsvakternas patrullerande närvaro också ha en trygghetsfrämjande effekt:

IP11: [Ordningsvakter] skapar trygghet genom närvaro. Även om inte alla kanske vill prata, men bara att man syns skapar trygghet. Och det är ju en jätteskillnad känner vi. Att finns det nån i uniform på plats, som de vet har ansvar.

Det är värt att notera uttrycken ”nån i uniform” samt ”som de vet har ansvar”. Även om IP11 inte säger det uttryckligen så är det en rimlig tolkning att det ansvar han syftar på handlar om att upprätthålla ordningen, vilket visar att det även här finns en relativt stark inriktning i arbetet mot de som antas orsaka otrygghet. Det finns alltså en glidning mot att *motverka* även här.

En annan effekt som den patrullerande närvaron antas ha är mer direkt motverkande till sin natur och handlar om att vissa grupper antas bete sig mindre ordningsstörande i deras närvaro. IP07 exemplifierar detta med en berättelse om hur de planerat om hur de lägger upp sitt arbete:

IP07: Innan så hade vi, kan man kortfattat säga- så gick det ordningsvakter som ronderande runt centrumet en och en halv timme på förmiddagen och en timme på eftermiddagen. Det här lärde sig de här ordningsstörande individerna ganska snabbt, och däremellan så var det ungefär fri hopp och lek. Dom gjorde nästan som de ville. Och dom visste det att klockan tio så kommer vakten, och då gömmer dom ölburkarna och så fortsätter dom sen efteråt då. Och nu planerar vi schemat helt slumpmässigt, så vi åker

fram och tillbaka lite olika tider. Ibland går det vakter där hela dagarna och ibland kommer det ingen vakt, och ibland kommer en vakt någon timma och liknande då. Så det tycker jag har gjort att effekten har blivit att det har minskat ordningsstörningarna. Och i och med att man har minskat- man har stört ut mycket av den problematiken, så ökar ju tryggheten i området, eller den upplevda tryggheten i alla fall.

Det är tydligt utdraget att deras patrullerande närvaro förväntas motverka ordningsstörande beteende genom att ”störa ut” sådan problematik. Det är också tydligt att detta förväntas få konsekvensen att den upplevda tryggheten ökar i området.

Att häva otrygga situationer

En annan viktig komponent när ordningsvakternas uppdrag och arbete beskrivs handlar om att *häva situationer* som uppfattas som otrygga. Hur detta kan gå till beskrivs på ett detaljerat sätt nedan:

IP11: Det första steget är ju att prata. I många fall- i 90 procent, kanske 95, kanske vi löser genom att prata med människor. Ska du väcka en person, då väcker du personen lite snällt och ”okej ja men du verkar sköta dej själv, du kan sitta kvar inga problem”, det är scenario ett. Scenario två, när personer kanske druckit eller blivit aggressiva av någon anledning, ja men då kanske man blir lite tydligare, man kanske börjar med ett avisande, du säger till personen att ”nu måste du lämna området eller platsen” för det har ordningsvakter rätt till då. Så då- vissa går då därifrån. Avlägsna, det är nästa steg om personen inte vill inte gå självmant. Då kan vi ta tag i personen och leda personen därifrån helt enkelt. Med visst våld då såklart. Man tar tag i ärmar och går iväg med personen och släpper iväg den när man kommit långt bort. Och steg fyra då, att då blir personen våldsam i det här avlägsnandet. Då gör man ju då ett- ja man får omhändertaga personen helt enkelt. Och då får man hålla kvar personen helt enkelt. Då kan det ju vara att man bara håller fast personen, den får sitta ner eller stående beroende på situationen så klart. Blir personen ännu mer våldsam, då går man in med handfängsel, då kan vi använda handfängsel för att skydda sig. Och då är det också att polisen kontaktas.

Ordningsvakternas arbetssätt i samband med att häva situationer som kan uppfattas som otrygga beskrivs ingående i utdraget ovan i olika steg. IP07 beskriver temat på ett liknande sätt:

IP07: Vi har befogenheter så att vi kan häva den akuta ordningsstörningen, att dom sitter och dricker öl på den allmänna platsen eller skräpar ner eller ungdomar som gapar och betar sig störande helt enkelt. [...] Ordningsvakter som man använder sig utav i Mölndals centrum har begränsade polisära befogenheter, så att om individer stör den allmänna ordningen, då har vi rätt att avvisa, avlägsna och till och med omhändertaga personen. Och vi kan beordra personen att lämna platsen, och om personen inte gör det då kan vi fysiskt ta personen från den platsen. Och om personen då fortsatt inte vill lämna eller gör motstånd, då kan vi omhändertaga personen och överlämna till polisen då. [...] Och i och med att man minskar och stör ut mycket av den problematiken, så ökar ju tryggheten i området, eller den upplevda tryggheten i alla fall. [...] Och ju färre ordningsstörningar desto fler människor i omlopp i området och det skapar ju också trygghet.

I de båda utdragen beskrivs aktiviteterna *att tala till rätta, att avvisa, att avlägsna* samt *att omhändertaga* och dessa aktiviteter förefaller i hög grad handla om att *häva* pågående situationer som kan uppfattas skapa otrygghet, vilket exemplifieras med att sova, dricka öl, skräpa ner eller bete sig störande på annat sätt på allmän plats. Genom att på detta sätt ”störa ut” problematik så antas den upplevda

tryggheten i området öka. Vad som beskrivs är ett repressivt situationellt trygghetsarbete, något som särskiljer ordningsvakternas utförande från trygghetsvärdarnas ”mjuka” situationella arbete. En antagen bieffekt är att detta i sin tur leder till fler människor i omlopp i området, vilket också antas bidra till en ökad trygghetsupplevelse. Det är värt att notera i utdraget ovan hur IP07 korrigerar formuleringen ”så ökar ju tryggheten i området” till ”eller den upplevda tryggheten i alla fall”. Detta har att göra med att trygghet är en upplevelse som inte har någon direkt och självklar koppling till säkerhet. Lite längre fram i intervjun förtydligar IP07 detta på ett talande sätt:

IP07: Vissa människor tycker att det är otryggt när det sitter missbrukare på någon parkbänk och dricker öl till exempel. Som egentligen inte utgör något hot, de är inte otrevliga, de är inte farliga, de begår inga brott och är liksom inget hot enligt statistiken om man säger. Men en förbipasserande kan uppleva det som otryggt.

I utdraget betonas trygghetens upplevelsedimension (Sandstig, 2010) och skillnaden mellan trygghetens emotiva och kognitiva dimensioner blir tydlig (jmf Sahlin, 2010). Utdraget kan sägas beskriva en konsekvens av de problembeskrivningar som ligger till grund för de trygghetsfrämjande satsningarna som alltså riktar blicken mot yttre fenomen och förhållanden snarare än hur dessa uppfattas och tolkas av den enskilde individen. Genom detta blir det också de yttre fenomenen och förhållandena som åtgärderna inriktar sig på, medan de ”drabbade” personernas kunskap, förståelse och acceptans lämnas oproblematiserad. Att jag väljer att lyfta detta ska inte tolkas som att yttre fenomen och förhållanden inte bör adresseras. Poängen är att det är viktigt att ha med båda dessa sidor i en diskussion om trygghetsfrämjande arbete.

Sammantaget särskiljer sig ordningsvakterna som trygghetsarbetare genom att ha en framträdande repressiv och situationell sida som i hög grad handlar om att *motverka* och *häva* sådant som antas orsaka otrygghet.

Särskiljande gränsdragningar

En typ av gränsdragning rör geografiskt område och målgrupp. I förhållande till de ordningsvakter som är kopplade till Mölndals galleria avgränsar ordningsvakterna som är anställda av Mölndals stad sitt arbete främst rumsligt genom att gallerians ordningsvakter patrullerar främst inne i gallerian och har gallerians besökare i fokus, medan Mölndals stads ordningsvakter har hela innerstadsområdet inklusive Mölndals bro och Stadshusparken. I förhållande till ordningsvakterna kopplade till Västtrafik finns en viss rumslig överlappning, men uppdragen skiljer sig åt beträffande målgrupp. Medan stadens ordningsvakter har fokus på alla som bor, arbetar och vistas i innerstadsområdet så kopplas Västtrafiks ordningsvakter till kollektivtrafiken. Det är med andra ord chaufförers och resenärers trygghet som främst är i blickfånget, men inte bara på Västtrafiks fordon utan även när dessa väntar på Resecentrum eller är på väg till eller från kollektivtrafiken. Sälunda finns det en viss överlappning även här, även om Västtrafiks ordningsvakter normalt inte patrullerar utanför resecentrum. En annan skillnad mellan de ordningsvakter som är kopplade till staden och de som är kopplade till Västtrafik har med regelbundenhet att göra. Även om stadens

ordningsvakter eftersträvar en viss slumpmässighet i när de patrullerar i innerstaden, så är de upphandlande för att vara på plats ett visst antal timmar varje vecka, medan Västtrafiks ordningsvakter i högre grad är ambulerande och utgår ifrån aktuella behov.

I förhållande till trygghetsvärdar så är ordningsvakternas förordnande som låter dem häva upplevda ordningsstörningar en avgörande skillnad, en uppgift som vi tidigare sett att trygghetsvärdarna undviker. I övrigt finns vissa likheter i ordningsvakternas respektive trygghetsvärdarnas uppdrag och arbetssätt genom deras betoning på vikten av närvaro och att se och att synas, men i det material som samlats in under Broprojektets gång framträder dock en viktig skillnad i betoningen. Medan Trygghetsvärdarna relativt starkt betonar vikten av kontaktskapande så ligger betoningen i ordningsvakterna närvaro mer på patrullerande och ”ordningshållande”:

IP11: Som ordningsvakt jobbar man med ordningshållning, och viss trygghetsskapande såklart med närvaro. Men trygghetsvärdar, dom jobbar ju mycket mer trygghetsskapande, förebyggande och kontaktskapande. Uppsökande kan man säga. Men det funkar inte alltid med trygghetsvärdar och det är därför det finns ordningsvakter med mera. Men ofta så funkar det jättebra med trygghetsvärdar och deras mjukare inställning. Deras roll är ju inte att ingripa utan att förebygga, så dom går inte in och kanske tar tag i en som dricker alkohol. Däremot kan dom prata med personen och få en bättre relation med dom här lite mjukare värdena. Men även dom får ju ringa ordningsvakterna ibland.

Medan trygghetsarbetarnas arbete i utdraget främst kopplas till ”mjuka värden”, förebyggande och kontaktskapande (även om ”förebyggande” här avser något annat än vad jag avser i rapporten) kopplas ordningsvakternas uppgift starkare till ”ordningshållning”. Samtidigt är det tydligt i materialet att även ordningsvakterna ser värdet av att kommunicera och etablera kontakt med de som bor, arbetar och vistas i Mölndals innerstad, så detta ska ses som en skillnad i betoning i deras uppdrag och hur det utförs.

I förhållande till fältgruppen, och i förlängningen till socialtjänsten, så finns det också likheter genom att närvaron antas ha en allmänt trygghetsfrämjande funktion. Samtidigt är det tydligt att det inte är de störande individernas trygghet eller välmående som är i fokus:

IP07: Ja, att långsiktigt hjälpa dom utsatta individerna, det ligger ju på socialtjänsten framför allt, som en annan myndighet eller en kommunal utövare, som fältgruppen. Vi har det kortsiktiga perspektivet, och kan egentligen inte göra så mycket mer än att häva den akuta ordningsstörningar för stunden, att dom gapar eller stökar eller dricker öl där man inte får. Där tar ju egentligen vårt uppdrag slut. Men vi skulle vilja kunna lämna över uppdraget eller fullfölja uppdraget lite längre än vad vi gör idag.

Även om IP07 avslutar med att säga att de skulle vilja kunna lämna över eller fullfölja uppdraget längre efter att ha hävt en ordningsstörning än vad de gör idag, så är det tydligt att det faller utanför vad de ser som sitt kärnuppdrag att medverka till en mer långsiktig hjälp. Ordningsvakternas insats framstår som i hög grad situationellt med ett kortsiktigt fokus på här-och-nu. Till skillnad från trygghetsvärdarnas ”mjuka” och främjande approach så är den repressiva motverkande och hävande sidan framträdande. Ett exempel som tydliggör denna skillnad på ett målande sätt är att trygghetsvärdarna menar att kvaliteten i deras arbete skulle öka om allmänheten fick mer kunskap

om när och var de är ute och vandrar, medan ordningsvakterna menar att kvaliteten i deras arbete *sänks* av en sådan kunskap hos allmänheten eftersom det menas öppna upp för ordningsstörningar i deras frånvaro.

Urskiljbara intressenter

I ordningsvakternas beskrivningar av sitt uppdrag och hur det utförs framstår framför allt ”de ordningsstörande” som insatsernas föremål. Det handlar om personer som dricker alkohol eller uppfattas som påverkade i det offentliga rummet, om ungdomar som är högljudda och stökiga, men även andra ”socialt utsatta” som på ett eller annat sätt uppfattas som ordningsstörande. Men det är också tydligt att det inte är dessa som är deras trygghetsarbets målgrupp och inte heller de som ska gynnas av deras arbete. Särskilt tydlig är detta i berättelser om när ordningsvakter häver ordningsstörningar, exempelvis genom att tala till rätta, avvisa, avlägsna eller omhänderta individer som uppfattas påverka andras trygghetsupplevelse negativt. Målgruppen är i stället de vars trygghet ska värnas genom insatsen, det vill säga de i den direkta omgivningen vars trygghet uppfattas påverkas negativt. I materialet framträder detta som en kategori som ofta benämns som ”vanliga människor”, och det handlar då om individer och grupper som vistas i innerstan av skäl som uppfattas som legitima och som beter sig på ett sätt som uppfattas som normalt, begripligt och acceptabelt: de som bor, arbetar eller vistas i innerstan för att ta del av Mölndals innerstadsmiljö, kulturella eller kommersiella utbud. Då Mölndals innerstad präglas av att vara en knutpunkt för kollektivtrafiken, och då mycket av det som uppfattas som problematiskt utspelar sig kring resecentrum och Mölndals bro, handlar det i hög grad också om ”vanliga resenärer” som exempelvis är på väg till eller från sitt arbete eller för att shoppa i Mölndals galleria:

IP11: Vanliga resenärer ska kunna resa på ett säkert sätt utan att behöva tänka på att det är något problem. De ska kunna gå till Mölndals bro och gå på sin spårvagn, sin buss eller tåg och åka vidare utan att behöva tänka på att det är nåt problem. Det ska inte vara gap och skrik det ska ju inte vara skadegörelse, det ska liksom bara funka utan att nån går runt och stör.

Om ”vanliga människor” och ”vanliga resenärer” som bor, arbetar, shoppar och på andra sätt tar del av Mölndals innerstadsmiljöer och kommersiella utbud är ordningsvakternas huvudsakliga målgrupp i Mölndals innerstad så kan vi också se att såväl staden som dess näringsidkare och fastighetsinnehavare gynnas av ordningsvakternas arbete. Som tidigare nämnts har trygghet ett värde, och en trygg stad ökar sannolikheten för att individer ska vilja bo, arbeta och spendera pengar i. IP07 beskriver detta på ett målande sätt:

IP07: Det behövs ju för att människor inte ska undvika platser. Liksom, Mölndals centrum är ju en handelsplats där liksom centrumet lever på att människor är där och handlar och lever och bor och verkar. Så i det långa perspektivet så är det superviktigt att folk vågar fortsätta och spendera pengar där och liknande.

När jag frågar vem som gynnas av ordningsvakternas närvaro fortsätter IP07 sedan:

IP07: Ja, i det stora hela är det ju alla. Alla som både lever och verkar, och även de som bara passerar genom området för att de har Mölndal som en knutpunkt till exempel. Alla berörs ju utav tryggare miljö. Så det är- ja men det är nog alla som verkar i området på ett eller annat sätt.

Men lika tydligt som att det finns de som gynnas av ordningsvakternas arbete är det att det finns de som inte gynnas, de som uppfattas som ”ordningsstörande” och vars skäl att vistas i innerstaden är okända eller uppfattas som illegitima: personer som dricker alkohol eller uppfattas som påverkade, ungdomsgäng som ”hänger” i innerstaden, socialt utsatta samt andra grupper som vistas där utan igenkännbara eller legitima skäl och uppfattas bidra till en upplevelse av otrygghet hos ”vanliga människor och resenärer”. Eftersom det ofta är dessa som är föremål för ordningsvakternas insatser kan vi se att deras arbete i högre grad bygger på *exkludering* av de som uppfattas som orsaker till otrygghet genom att de inte inkluderas i det trygghetsskapande arbetets målgrupp och genom att de därtill ibland exkluderas ur det offentliga rummet i innerstaden.

Förväntade effekter

Den övergripande målsättningen för de aktiviteter som ordningsvakterna utför inom ramen för sitt uppdrag beskrivs av en samordnare för ordningsvakter som att ”medverka till att skapa en upplevd bättre trygghet [...] i centrala Mölndal [...] att skapa en upplevd trygghet och... höja den upplevda tryggheten” (IP07). Någon skriftlig precisering av mål eller förväntade effekter av deras arbete har inte gått att hitta i de dokument som samlats in under studiens gång, men den beskrivning som samordnaren för ordningsvakter ovan ger är i linje med vad som framkommer i samtal och intervjuer med nyckelpersoner inom Mölndals stads förvaltning och Broprojektets initiativtagare.

I intervjumaterialet går det ändå att urskilja ett antal mer konkreta förväntade resultat av ordningsvakternas arbete som kan beskrivas som resultatmål. Utöver *ökad upplevd trygghet i Mölndals innerstad* är det möjligt att utläsa att ett annat förväntat resultat handlar om en *ökad upplevelse av rörelsefrihet* i Mölndals innerstad:

IP07: Trygghet har vi uppnått om människor kan röra sig fritt på platsen utan att känna sig bekymrade eller oroliga. Och det kan ju vara små saker som gör att man upplever en otrygghet. Det kan ju vara till exempel att- vissa till exempel känner en otrygghet när missbrukare sitter och dricker där de måste passera. Eller om det hänger gäng som är lite stökiga. [...] Att man då drar sig för att gå till centrumet, att man drar sig för att handla i butikerna som ligger i det här området där det upplevs som otryggt.

Målet att öka upplevelsen av rörelsefrihet bland de som bor, arbetar och vistas i Mölndals innerstad delar ordningsvakterna med trygghetsvårdarna, men medan trygghetsvårdarna främst vänder sig till de vars trygghet som ska värnas, så framstår i materialet att *minska antalet upplevda akuta ordningsstörningar* som ett tydligare resultatmål för ordningsvakterna. IP07 beskriver vad han ser som ett centralt mål med sitt arbete:

IP07: Ja, det är väl att dom akuta ordningsstörningarna, som jag ser det, att dom minskar. Ja, men färre ordningsstörningar ja, att fler människor är i omlopp i området.

I utdraget kopplas färre akuta ordningsstörningar ihop med att fler människor rör sig i området. Att fler rör sig i Mölndals innerstad kopplas också till att ordningsvakternas närvaro antas få *en minskad risk och rädsla för att utsättas för brott* som effekt:

IP07: [...] att de som ska in och ska handla eller ska med en spårvagn eller vad det är, att när dom ser oss så vet dom att det är nån som har koll och ser vad som händer. Att ingen blir överfallen eller utsatt för nåt i alla fall just då.

En minskad risk och minskad rädsla för att utsättas för brott framstår alltså som en förväntad effekt av ordningsvakternas arbete som kan beskrivas som ett resultatmål. När ordningsvakterna tar upp detta mål så är det ofta risk och rädsla för överfall, men också för ficktjuvar. Ordningvakter är dock inte poliser, men deras patrullerande närvaro antas ha effekterna att vissa gruppers rädsla för brott, liksom andra gruppers benägenhet eller möjlighet att begå brott, minskar. Som har framgått ovan antas ordningsvakternas arbete ytterst kunna få effekten att fler ”vanliga människor och resenärer” är i omlopp i Mölndals innerstad, vilket i sin tur antas kunna gynna näringsidkare men också Mölndals stad som helhet.

En programteoretisk rekonstruktion

Mot bakgrund av genomgången av ordningsvakternas arbete ovan görs nedan en programteoretisk rekonstruktion av ordningsvakternas trygghetsarbete:

Om dessa resurser finns	Ett upphandlat bevakningsbolag som levererar ordningsvakter med erforderlig kompetens och genomgången grundutbildning för ordningsvakt enligt riktlinjer från Bevakningsbranschens Yrkes- och Arbetsmiljönämnd (BYA).
...och dessa prestationer och aktiviteter utförs	<p>Två ordningsvakter, alternativt en ordningsvakt och en väktare, patrullerar till fots i Mölndals stads innerstadsområde, inklusive stadshusparken och området kring Mölndals bro.</p> <p>Ordningsvakter har en <i>patrullerande närvaro</i> vid vissa tider som inte är helt regelbundna.</p> <p>Ordningsvakter <i>talatill rätta personer</i> som uppfattas som ordningsstörande.</p> <p>Ordningsvakter <i>avvisar personer</i> som uppfattas som ordningsstörande när det ej räcker att tala dem till rätta.</p> <p>Ordningsvakter <i>avlägsnar personer</i> som uppfattas som ordningsstörande när det ej räcker att avvisa dem.</p> <p>Ordningsvakter <i>omhändertar personer</i> och <i>tillkallar polis</i> när det ej räcker med att avlägsna dem.</p>
...så antas det leda till följande effekter	<p>En ökad upplevd trygghet bland "vanliga människor" som bor, arbetar och vistas i Mölndals innerstad.</p> <p>En ökad upplevelse av <i>rörelsefrihet</i> bland "vanliga människor" i Mölndals innerstad.</p> <p>Ett minskat antal upplevda ordningsstörningar i Mölndals innerstad.</p> <p>En minskad risk och rädsla för brott bland "vanliga människor" i Mölndals innerstad.</p> <p>Fler "vanliga människor" i omlopp i Mölndals innerstad.</p>

Tabell 3: Ordningsvakter som trygghetsarbetare, en programteoretisk rekonstruktion

Precis som när trygghetsvärdarnas resultatmål identifierades så beskriver även ordningsvakternas resultatmål tydlig vilka effekter som deras verksamhet önskas och/eller förväntas få. Men även här är många mål svåra att koppla just till ordningsvakternas verksamhet. Om den upplevda tryggheten eller upplevelsen av rörelsefrihet ökar i innerstaden så är detta sannolikt ett resultat av många faktorer, där ordningsvakter förvisso kan vara en. Antalet faktiska brott eller rapporterade ordningsstörningar är mätbara faktorer, men kan vara svårt att direkt koppla till ordningsvakternas verksamhet. I bilaga 1 diskuteras på ett fördjupat sätt teman och indikationer som kan användas för att följa upp trygghetsarbetet i Mölndals innerstad över tid, där även förslag på utvärderingsbara formuleras.

Ordningsvaktsamordnarna om värdet av ordningsvakternas arbete samt möjligheter att verka för måluppfyllelse

I denna del redogörs för ordningsvaktssamordnarnas uppfattningar om ordningsvakternas arbetes värden samt för hur de uppfattar möjligheter för ordningsvakterna att verka för måluppfyllelse. Precis som i fallet med trygghetsvärdarna så är det de enskilda representanternas uppfattningar som presenteras.

När representanter för ordningsvakterna själva resonerar kring värdet av ordningsvakternas insatser så är det starkt kopplat till aktiviteterna. Det handlar exempelvis om att man uppfattar att de som bor, arbetar och vistas kommunikerar en nöjdhet med deras närvaro:

IP07: Vi får jättemycket feedback ifrån folk som bor runt centrumet som reagerar på att det plötsligt går ordningsvakter mitt i Mölndals centrum, och kommer fram och tycker att det är väldigt bra och tryggt och känns säkert och så där.

Det handlar också om att man kan motverka och häva ordningsstörningar akut och innan de blir för stora och att man kan ”störa ut” potentiell eller faktisk problematik som kopplas till otrygghet. Genom detta uppfattar man att enskilda platser tillfälligt kan fredas från denna typ av otrygghetsskapande orsaker. Samtidigt lyfter man att värdet är just tillfälligt och kortsiktigt – det handlar främst om den problematik man ser och hör – varför deras upplevelse inte säger så mycket om i vilken mån de motverkar otrygghet i Mölndals stad i stort eller om problemen mest förflyttas. Samtidigt är deras uppfattningar viktiga, då de pekar ut viktiga värden.

Representanterna för ordningsvakterna beskriver också ett antal förhållanden som försvårar för dem att utföra ett effektivt trygghetsarbete, förhållanden som alltså sänker kvaliteten i arbetet i förhållande till målsättningarna, och som relaterad till verksamhetsutveckling har ett mer direkt värde att belysa. Dessa förhållanden är intimt sammanvävda, men kan ändå tematiseras i termer av *tid, kontinuitet, samverkan* samt ett tema som jag har valt att kalla *uniformsparadoxen*.

Tid

Något som antas höja kvaliteten i ordningsvakternas arbete är att allmänheten inte känner till när, var och hur ofta de patrullerar. Därför beskrivs ej heller detta i rapporten. Dock lyfts det i materialet att mer patrullerande tid i Mölndals innerstad skulle höja kvaliteten i ordningsvakternas verksamhet. Detta handlar då inte bara om den ökade närvaron i sig, utan ökad tid kopplas också till ett värde av att skapa relationer till, och bli igenkänd av, de som bor, arbetar och vistas i innerstaden. Detta antas höja kvaliteten på arbetet, då de som bor, arbetar och vistas i innerstaden skulle kunna få en ökad kunskap om vilka de är och varför de är där. Mer tid kopplas också till att kunna fullfölja vissa arbetsuppgifter något mer:

IP07: [Om vi hade mer tid] skulle vi nog arbeta på samma sätt, fast man skulle kunna lägga mer tid på det som kräver mer tid. Det kan vara mer kontakt med vissa individer som man i dagsläget bara hinner tillrättvisa eller avvisa eller liknande. Där hade man kanske kunnat lägga mer tid på att utröna vad är orsaken, vad är problemet, vilken instans kan vi hjälpa dig med att kontakta för att komma till rätta på andra plan.

Ett sätt att tolka vad som beskrivs i utdraget är att den begränsade tiden bidrar till att göra arbetet både mer situationellt och mer repressivt orienterat än vad som annars hade kunnat vara fallet,

vilket omvänt i sådana fall betyder att mer tid potentiellt hade kunnat skapa förutsättningar för ett mjukare, mer långsiktigt och mer socialt inriktat arbete även för ordningsvakternas del.

Kontinuitet

Ett annat problem som framträder i materialet har med kontinuitet att göra. Detta kopplas i sin tur till hur avtal och upphandlingsförfaranden utformas. Problemet, så som det framträder i materialet, är en upplevelse av att anlitas för att lösa trygghetsproblem som har uppstått på en viss plats utan att det finns en övergripande förståelse för att trygghetsarbete är ett långsiktigt arbete som behöver fortgå under en längre tid:

IP07: Kontinuitet skulle jag vilja säga. Att det inte bara är en tillfällig insats så att man upplever att "här har vi problem med detta" och så får man en påse pengar och så ska man lösa det under en kort tid. Det tror jag inte, utan man måste ha lite uthållighet och kontinuitet att man ser att det här är ett långsiktigt arbete som fortgår under längre tid tror jag.

Detta kopplas i materialet också till det kommunala upphandlingsförfarandet:

IP07: Ja det är ju som alla de här kommunala upphandlingarna, det ska ju konkurrensutsättas med jämna mellanrum. Så vi vet ju att vårt uppdrag är ju tidsbegränsat, så vi lever ju hela tiden i en ovisshet. Så jag skulle vilja se längre upphandlingstider, att man kanske upphandlar tre eller fem år till exempel, så att man vet att det här ska vi jobba med nu kontinuerligt i fem år till exempel. Det tror jag skulle vara en viktig aspekt i det hela. [...] Det är återigen den här kontinuiteten, att man vet om att vi är inte bara här tillfälligt nu för att vi har råkat vinna en upphandling, utan nu är vi här för att faktiskt göra skillnad på lång sikt. Så att det jag gör idag kan påverka liksom mitt arbete och området upplevda trygghet på längre sikt. Det tror jag är en stor vinning.

Det är tydligt i utdragen ovan hur kontinuitet kopplas till kvalitet och ett långsiktigt arbete. Att "det jag gör idag kan påverka liksom mitt arbete och området upplevda trygghet på längre sikt" kan också kopplas till en ökad benägenhet att engagera sig i ett arbete som kan antas vara mer än kortsiktigt och situationellt här-och-nu.

Samverkan

Ett ytterligare tema som lyfts i materialet handlar om samverkan med andra aktörer. Här beskrivs en upplevelse av brist och detta framstår ett område som skulle kunna utvecklas, samtidigt som detta också har att göra med både tid och kontinuitet. På frågan om vad som skulle öka kvaliteten i ordningsvakternas arbete svarar IP07:

IP07: Ja, det är väl kanske en mer nära kontakt med de olika aktörerna. Både med staden och med polisen i Mölndal och de sociala och liknande. Jag vet inte om man skulle kunna ha några utsättningsmöten, och att man träffas kontinuerligt och stämmer av lägesbilden. Och prognosen, hur ser det ut framöver och vad kommer hända i sommar och liknande. Vad är det för problematik vi har, vad är det för problematik vi står

inför och liknande. Den samverkan tror jag man kan utveckla mycket. [...] Men det skulle kräva mer tid på uppdraget. Mer timmar. Och också, som jag var inne på, längre framförhållning i upphandlingarna.

I utdraget framgår det hur en högre grad av samverkan med andra aktörer är något som skulle kunna utvecklas för att öka kvaliteten i arbetet, samtidigt som att detta uppfattas kräva både mer tid och en högre grad av kontinuitet i uppdraget. Bristen på samverkan kan också kopplas till ordningsvakternas tidigare nämnda upplevelse av att inte kunna hjälpa socialt utsatta vidare till annan hjälp i samband med att de griper in.

Uniformsparadoxen

En sista svårighet som framträder i materialet handlar om reaktioner på uniformerad närvaro: medan vissa antas bli trygga av patrullerande uniformerad personal, menas andra i stället reagera med otrygghet. Detta kan handla om en upplevelse hos vissa av att en patrullerad plats måste vara en otrygg eller farlig plats – annars hade det inte varit nödvändigt med patrullerande ordningsvakter:

IP11: Har du en polis eller ordningsvakt som går på en plats där det inte varit poliser eller ordningsvakter på väldigt lång tid, då blir folk direkt otrygga och undrar vad det är som hänt. [...] Men det beror också på hur regelbundet det är. Hade vi haft kanske en ordningsvakt vid ett köpcentrum och ordningsvakten då går dit dagligen, så varje gång du är i köpcentret så ser du de här ordningsvakterna, de går där och pratar, då är du inte otrygg. Kanske är du otrygg de första två tre gångerna för att det är ordningsvakter där, men sen är det en vanlig grej. Du har lärt dig, de är här- de finns för att hjälpa dig, du kan ställa frågor till dem. Då är det en vanlig sak, men då måste de vara där regelbundet. När man spontant kommer till en plats med uniform, då undrar de "vad har hänt för någonting nu", men är vi där varje dag eller varannan dag eller mer än en gång i veckan, då börjar folk lära känna det och då blir man trygg av det. Du vet vilka det är, det är lugnt, de hjälper oss.

Som framgår i utdraget så uppfattas uniformsparadoxen vara kopplad till tid och till kontinuitet, det vill säga att den eventuella problematiken kopplad till uniformerade yrken antas avta genom exponering och tillvänjning. Om så verkligen är fallet behöver beläggas empiriskt, vilket faller utanför denna studies syfte. Men det finns ytterligare en sida av uniformsparadoxen som har att göra med att vissa grupper upplever sig ifrågasatta genom uniformerad patrullerande närvaro, och det handlar då om grupper som har erfarenhet av att vara föremål för ordningsvarters (eller polisens) insatser utan att vara målgrupp för trygghetsarbetet. Det kan vara ungdomar i vissa grupperingar, men det kan också vara personer som uppfattas som påverkade, som dricker alkohol på allmänna platser eller har någon annan typ av social problematik, och som har erfarenheter av att bli, eller se andra bli, avvisade. När trygghet betraktas som en subjektiv upplevelse kan bara närvaron av vissa grupper uppfattas som otrygghetsskapande för andra grupper, vilket naturligtvis får konsekvenser för de tidigare trygghet och erfarenheter av att vistas i det offentliga rummet:

IP07: Oftast gör de ju ingenting, de sitter där med en ölburk och kanske låter lite- är lite högljudda eller sådär, men oftast gör dom ju ingenting. Och ibland är det- det är först när man behöver gå in och avvisa dom eller nåt sånt som dom kan bli lite stökiga.

När personer reagerar med otrygghet eller ”stökighet” på uniformerat patrullerande eller annat trygghetsarbete kan trygghetsarbetet sägas skapa vad det är ämnat att motverka. Hur ofta detta sker är dock något som denna studie inte kan svara på. Dock är det ett fenomen som är värt att lyfta.

Andras röster om ordningsvakterna som trygghetsarbetare

När övriga av studiens deltagare uttalar sig om ordningsvakterna så är det tydligt att ordningsvakterna i Mölndals galleria är de som är mest välkända. Detta torde bero på att de patrullerar mer frekvent och regelbundet än de som patrullerar på andra platser i Mölndals innerstad. Men de flesta har även kännedom om att ordningsvakter patrullerar även andra delar av innerstaden. Ordningsvakterna omtalas generellt i positiva ordalag av studiens deltagare. En representant för en bostadsrättsförening i innerstaden säger:

IP24: Jag som föreningsrepresentant för dom boende känner mig trygg med att dom rör sig i området och sådär. Sen är ju inte jag där dygnet alla timmar och kollar själv, men det rykte jag hör är att det upplevs som en stor trygghet att dom bevakar och följer upp och sådär. Sen får ju inte jag alla rapporter, men att veta att dom finns där, det tycker jag är bra.

Samtidigt lyfter samma föreningsrepresentant hur allmänhetens vetskap om deras funktion och närvaro är något som kunde öka i syfte att öka trygghetsupplevelsen:

IP24: Och det borde de kunna berätta mer om. ”Hej här är vi som rör oss i området och ser till att det är tryggt”. Och om man kan ringa dom om det skulle hända nåt i gallerian eller närområdet till exempel.

Detta knyter an till vad samordnarna för ordningsvakterna själva säger, nämligen att om de har en kontinuerlig och frekvent närvaro så ökar möjligheten att etablera en relation till de som bor, arbetar och vistas på området, vilket de menar öka upplevelsen av trygghet. Andra deltagare lyfter också att ordningsvakterna, som i Mölndals innerstad dels är anlitade från olika bevakningsbolag, dels har olika uppdrag och områden, har börjat samarbeta i högre grad. En representant från Mölndals galleria beskriver:

IP26: Jag ska säga också att även ordningsvakterna på Mölndals bro har ju börjat röra sig mer också, och är mer utanför gallerian också. Och det är också väldigt bra. Så jag vet att våra väktare, även om det är svårt att samarbeta när våra är stationerade inne, så hjälper de varandra ändå. Och det är bra.

Även flera av studiens yngre deltagare lyfter ordningsvakter som trygghetsskapande. En yngre deltagare kontrasterar nedan patrullerande ordningsvakter mot polisiär närvaro:

IP16: Ja i gallerian har jag sett ordningsvakter. Dom bidrar verkligen till trygghet. Ordningsvakter är inte poliser. Det skulle vara häftigt att se ordningsvakter i fler områden i Mölndal. Det skulle var jättebra. Alltså, de är ju inte poliser, för när man ser poliser undrar man varför är polisen här. Men när man ser ordningsvakter så tänker man mer på säkerhet. Och då blir det mer tryggt, man känner sig tryggare.

Bland studiens yngre deltagare finns det dock en högre grad av ambivalens i förhållande till ordningsvakter. Även om merparten av studiens yngre deltagare rapporterar positivt om ordningsvaktens närvaro, så finns det också berättelser om andra erfarenheter som de har de sett, hört eller varit med om, där unga har misstänkliggjorts på basis av vad som uppfattas vara deras ålder, stil och/eller kön. I en fokusgrupp diskuteras detta:

IP15: Jag brukar inte vara i gallerian själv så ofta, men när jag är där går ordningsvakterna inte fram till mig. Men jag kan tänka mig att de reagerar på andra. Också beroende på om det är kille eller tjej.

IP16: Ja. Jag tror dom kollar på stilen mer än om det är tjej eller kille.

IP17: Ja, utseendet spelar stor roll, det har jag sett. Till exempel finns det såna som har svarta kläder, och då kollar de mer. Jag hade en gång svarta kläder och då-

IP15: Det är mycket utseende, hur man ser ut och sådär. Det händer en massa för att man är ungdom och ser ut på ett visst sätt, och då kan jag tänka mig att ordningsvakter komma fram och sådär.

I utdraget ovan finns det en relativt hög grad av konsensus gällande att vissa ungdomar kan behandlas med högre grad av misstänksamhet än andra, baserat framför allt på stil, utseende och kön, vilket torde påverka vissa ungdomars upplevelse av att inkluderas eller exkluderas i trygghetsarbetets målgrupp.

Sammanfattning

I detta avsnitt har de ordningsvakter som Mölndal upphandlar varit i fokus. Ordningsvaktarnas uppdrag och aktiviteter har beskrivits, och dessa har jag sammanfattat i temana patrullerande närvaro, att tala till rätta, att avvisa, att avlägsna samt att omhänderta. Genom en närmare analys har ordningsvaktarnas arbete karaktäriserats med en betoning på *motverkande* och *hävande* inslag, framför allt orienterat mot den eller de som antas orsaka upplevd otrygghet. Arbetet har en repressiv orientering med ett situationellt och kortsiktigt fokus på här-och-nu snarare än långsiktigt och förebyggande. Vidare har jag beskrivit att de som ofta är föremål för ordningsvaktarnas insatser sällan är insatsernas egentliga målgrupp eller de som insatserna är tänkta att gynna. Sålunda har arbetet i högre grad en exkluderande prägel. Ordningsvaktarnas programteori har rekonstruerats. Därtill har jag redovisat värden som samordnarna för ordningsvakterna ser med ordningsvaktarnas arbete, liksom hur de ser på ordningsvaktarnas möjligheter att verka för måluppfyllelse. Kopplat till detta har jag beskrivit teman som försvårar för ordningsvakterna att uppnå målen, som har sammanfattats med lite tid, låg grad av kontinuitet, låg grad av samverkan samt uniformsparadoxen. Till sist har jag redogjort för andra deltagares röster om ordningsvakterna.

Fältgruppen och trygghetsarbete

I denna del ligger fokus på Mölndals stads fältgrupp. Mölndals stad byggde redan i slutet av 1980-talet upp en fältgrupp, men gruppen har i perioder varit nedlagt och har sedan sin tillblivelse därför ”kommit och gått”. Sedan 2013 har det dock stabilt funnits en fältgrupp. Fältgruppen består av tre socionomutbildade fältsekreterare som organiseras på enheten för öppenvård på social- och arbetsmarknadsförvaltningen. Fältgruppen är genom detta organisatoriskt länkad till den myndighetsutövande socialtjänsten.

Uppdrag

Fältgruppens huvudsakliga uppdrag är att arbeta socialt förebyggande och uppsökande bland ungdomar mellan 12–18 år som socialt bedöms befinna sig i riskzon, att skapa bärande relationer och vid behov motivera och guida ungdomar till andra individuellt anpassade stödinsatser. Arbetet bedrivs i de miljöer som de unga befinner sig i, vilket inkluderar sociala medier. IP06, som arbetar som fältsekreterare, beskriver uppdraget:

IP06: Ja alltså, grunduppdraget är att arbeta uppsökande och förebyggande med ungdomar i Mölndals stad. Och att arbeta relationsskapande med ungdomar, och att jobba mycket med länkning. Att länka ungdomar vidare vid behov av stöd eller så. Men grunden är ju då uppsökande och förebyggande arbete. Alltså det uppsökande arbetet är ju det vi gör när vi fältar, och det gör vi ju både på kvällstid ute i offentliga miljöer och på fritidsgårdar och andra mötesplatser där ungdomar är kvällstid, men också dagtid på högstadieskolorna i Mölndal. Och vi kan ju även arbeta dagtid på lov och så där och arbeta uppsökande ute då. Och på sociala medier. Det är också en arena där ungdomar är.

Vad gäller trygghetsarbete så framkommer det inte i den dokumentation som efterfrågats och samlats in under Broprojektets gång att fältgruppen har något uttalat trygghetsskapande uppdrag i Mölndals innerstad. Detta är något som fältsekreterarna i fältgruppen också bekräftar i intervjuer. Trots det omnämns fältsekreterarna ofta i olika tjänsteskrivningar utifrån att deras verksamhet antas ha en trygghetsskapande effekt. I tjänsteskrivningen *Analys av knutpunkten* (Mölndals stad, 2018), där trygghetssituationen kring resecentrum analyseras, omnämns fältgruppen tillsammans med trygghetsvårdar och ordningsvakter under punkten ”Pågående och planerade insatser” kopplade till trygghet. Även i Mölndals stads ansökan om medel för Broprojektet (Mölndals stad, 2019) går det att utläsa att fältgruppen antas ha en trygghetsfrämjande funktion i innerstaden. Ett sätt att tolka detta är att man vill accentuera den trygghetsskapande funktion som fältgruppens sociala arbete även normalt har i samband med att trygghetsfrågan aktualiserats. I detta avsnitt undersöks Fältgruppens arbete utifrån den trygghetsskapande funktion som de antas ha i Mölndals innerstad. Med andra ord är det inte fältarbetet som helhet som diskuteras.

Fältgruppen arbetar vardagar mellan 08:00–16:30 samt någon eller några kvällar i veckan fram till 21:30. Kvällsarbetet inkluderar att arbeta varannan fredag kväll. De har hela Mölndal som område,

ett arbete som innefattar att även besöka skolor, fritidsgårdar, badplatser på sommartid, och andra platser där unga vistas. Deras arbete är således inte specifikt inriktat på innerstaden.

Även om fältgruppen inte har något uttalat trygghetsskapande uppdrag, så framträder trygghet som ett viktigt begrepp i de intervjuer som genomförts med fältsekreterarna. I intervjumaterialet framkommer det också att de utför vissa aktiviteter som inte ingår i deras egentliga arbetsbeskrivning, men som antas ha trygghetsskapande effekter. I och med fältgruppens mer omfattande uppdrag så får trygghet en något utvidgad betydelse jämfört med trygghetsvårdarna och ordningsvakterna, vilket vi kommer att se nedan.

I intervjumaterialet framträder ett antal aktiviteter som fältgruppen gör, som antas ha trygghetsskapande effekter. Dessa kan tematiseras som *vuxen närvaro* bland unga på platser som uppfattas som otrygga och där det inte finns andra trygga vuxna, att *etablera trygga relationer* med unga vars sociala situation bär på element av otrygghet, att *erbjuda trygga alternativ* till unga som befinner sig i miljöer eller sammanhang som uppfattas som otrygga, att *uppmärksamma och agera på tecken på otrygga sociala förhållanden* genom att *erbjuda stöd, motivera till och länka vidare* till andra kontakter, samt att *anmäla tecken* på oroväckande otrygghet till den myndighetsutövande socialtjänsten. En ytterligare aktivitet kopplad till trygghet i innerstaden (liksom i andra delar av Mölndal) är att *föra ungas talan* i frågor som rör trygghet i beslutsfattande sammanhang. Som framgår är flertalet av dessa aktiviteter oskiljbara från fältsekreterarnas sedvanliga arbetsuppgifter, och vad det handlar om är egentligen en formulering av aspekter av arbetet som trygghetsarbete. Utöver dessa aktiviteter rapporterar fältsekreterarna även in brister i den fysiska miljön till förvaltningen samt – i mån om tid – ger viss service även till andra som vistas i innerstaden utifrån rollen som representanter för Mölndals stad. Dessa två senare aktiviteter ingår dock inte i deras egentliga uppdrag.

Utförande

I detta avsnitt undersöks fältsekreterarnas utförande av aktiviteter som antas ha en trygghetsskapande effekt i innerstaden. Syftet är att få en fördjupad förståelse för fältsekreterarnas arbete i relation till trygghetsfrågor med ett fokus på vad som särskiljer deras funktion från trygghetsvårdarnas och ordningsvakternas. Det är viktigt att ha i minne att ambitionen här inte är att beskriva och analysera fältsekreterarnas arbete i sin helhet. I linje med uppdraget inom ramen för Broprojektet är det just fältsekreterarnas arbete ur ett trygghetsskapande perspektiv som är av intresse, även om det – som vi ska se – inte går att dra en skarp gräns mellan sedvanligt fältarbete och trygghetsskapande arbete.

Att förebygga otrygghet

Ytligt sett har fältsekreterarnas trygghetsskapande arbete likheter med såväl trygghetsvårdar som ordningsvakter. När fältsekreterarna i en fokusgrupp ombeds beskriva vad de gör som de antar har en trygghetsskapande funktion säger de:

IP05: I det offentliga är det mycket att vara närvarande, att befinna sig ute i offentliga så gott vi kan utifrån förutsättningarna. Men likaså att också signalera om vi upptäcker att det finns miljöer som upplevs vara otrygga på grund av dålig belysning eller annat. Ja vad gör vi mer i det offentliga?

IP06: Ja alltså grunden är ju det här fältarbetet vi gör ute liksom, att vi går en runda i gallerian, vi går över bron, vi hejar på människor vi möter liksom. Bara det skapar ju trygghet tänker jag. Att folk ser att det är några som är i tjänst för att vi har jackor med Mölndals stads logga på. Att där är några man kan vända sig till och så. Oavsett om det är ungdomar eller vuxna egentligen.

I utdraget ovan framstår fältsekreterarnas arbete som snarlikt trygghetsvårdarnas och till viss del även ordningsvakterna. Utöver att uppmärksamma och rapportera in brister i den fysiska miljön lyfts *närvaro* som en i sig central aspekt när det handlar om att skapa trygghet, vilket inte är olik trygghetsvårdarnas ”vårdskapsnärvaro” och ordningsvakternas ”patrullerande närvaro”. Dock omtalar de ofta denna närvaro som en *vuxen närvaro*:

IP05: Vi är trygga vuxna i en miljö där det kanske inte så många andra vuxna befinner sig. Att det är en del av vårt uppdrag då. Kopplat till broprojekt och annat, att vara i centrum och på bron på tider där det är färre vuxna i rörelse för att trygga upp miljön. Det är ju ett sätt att arbeta trygghetsskapande på kvällstid.

Att vara närvarande som ”trygga vuxna” i miljöer där det annars inte befinner sig andra vuxna antas i sig vara trygghetsskapande, samtidigt som formuleringen indikerar vilka deras huvudsakliga målgrupp är: de som ännu inte är vuxna. ”Vuxennärvaro” i dessa miljöer kan naturligtvis ha samma motverkande effekter på orsaker till otrygghet som ordningsvakternas patrullerande närvaro menas ha, och sannolikt har fältsekreterarnas närvaro en situationellt trygghetsfrämjande funktion som liknar trygghetsvårdarnas vårdskapsnärvaro. I det insamlade materialet förefaller betoningen i fältsekreterarnas närvaro dock ligga mindre på att upprätthålla ordning eller på att vara värdar än på att *etablera relationer* med de unga. Eftersom det många gånger är samma ungdomar som vistas i innerstadens miljöer som i skolor, på fritidsgårdar och i andra sammanhang där fältsekreterarna också arbetar är det därför också svårt att särskilja det trygghetsskapande arbete som sker i innerstaden från det relationsbyggande arbete som utförs exempelvis i skolor och på fritidsgårdar. Fältsekreterarnas relationsskapande fokus innebär att arbetet i mindre grad handlar om att motverka direkta orsaker till otrygghet. Samtidigt handlar arbetet inte bara om att främja de ungas trygghet här-och-nu i den miljö de befinner sig i, utan också – och kanske framför allt – att genom det relationsskapande arbetet *förebygga* att ungdomar hamnar i och blir en del av otrygga miljöer och sammanhang. Här finns alltså ett framtidsperspektiv som inte är lika framträdande hos ordningsvakter och trygghetsvårdar. Detta framträder tydligt när en fältsekreterare nedan beskriver hur de kan arbeta för att *erbjuda unga tryggare alternativ*:

IP06: Det kan vara att det är yngre ungdomar som är kanske i högstadieåldern och sen är det äldre ungdomar, kanske ännu äldre som är tjugo tjugofem och som vi vet att det här är inte några som vi tycker att våra ska va- att det här bli en otrygg miljö för dom ungdomar som är i vår målgrupp att vistas på samma platser som äldre som kanske har historia av kriminalitet och så. Och då kan vi försöka motivera ungdomarna att åka med till- vi kan bjuda på panpizza eller ”ska vi åka i bilen till McDonalds och köpa pomes och sen kan vi gå hem, så vet vi att ni kommer hem” och så kan man ju hänvisa till fritidsgårdarna också, och vi kan

köra med våran bil. Men det vill ju till att det finns andra ställen som också är attraktiva för ungdomarna att hänga på. Det är klart att det kan vara spännande att hänga på Mölndals bro om det nu händer mycket saker där eller så... att det är spännande att vara där. Så man får ju locka med någonting som är mer attraktivt.

Vad som är värt att notera i utdraget är att det inte handlar om att avbryta en situation som ungdomarna själva upplever som otrygg eller obehaglig (även att sådant naturligtvis också kan förekomma). I stället agerar de för att ungdomarna inte ska bli en del av en miljö som *fältsekreterarna* ser som otrygg för dem. Ordvalet ”försöka motivera” implicerar att det inte är ungdomarnas egen uttalade önskan att lämna miljön i fråga, vilket även de två sista meningarna i utdraget bekräftar. Med andra ord inkluderar arbetet att förebygga en föreställd händelseutveckling som antas vara negativ ur ett trygghetsperspektiv (och naturligtvis även ur andra perspektiv). Jämför här med trygghetsvårdarnas aktivitet *sällskap*, där det är den enskilda individens trygghet som värnas utifrån personens egen önskan här-och-nu. Sålunda finns det inte bara ett situationellt perspektiv, utan även – och kanske framför allt – ett socialt framtidsperspektiv, i arbetet. Detta förebyggande arbete möjliggörs genom att etablera en relation till ungdomarna och erbjuda dem andra miljöer och/eller aktiviteter, som behöver framstå som attraktiva.

Att fältsekreterarna inte bara arbetar utifrån ett situationellt perspektiv, utan har en socialpreventiv betoning, är något som framträder tydligt i materialet som karaktäristiskt för deras arbete:

IP04: För oss så är det ju mycket tryggheten i den sociala situationen eller hemsituationen också. Jag tänker att det är mycket det vi fokuserar på när vi träffar ungdomar också, hur ser tryggheten ut hemma liksom, är du trygg i ditt hem? Är du trygg med din familj eller trygg med dina vänner, liksom? Får du stöd och sånt? Men sen så är det ju i det fysiska- i den fysiska miljön som man kanske ofta ser sådana spår också på att det kanske inte alltid står rätt till liksom. Och det är ju där vi kanske kan påverka mer också, eftersom vårt arbete bygger på frivillighet också. Då kan ju vi kanske ta dem ifrån en otrygg miljö på Mölndals bro till exempel till en fritidsgård, eller vi åker och fikar tillsammans, tar våran bil alltså så där. Och jag tänker att det ligger mycket i vårt uppdrag också att liksom ha ögonen öppna och kanske reagera på sånt som faller utanför normen om man får säga så. Att det är kanske inte så bra eller vanligt att en tio- tolvåring hänger vid ett resecentrum klockan tio elva på kvällen en vardagkväll. Och det får man reagera på typ. Jag tänker att där- ja där har vi en stor möjlighet att påverka.

I utdraget ovan beskrivs två aktiviteter som i materialet framstår som centrala, dels den tidigare nämnda att erbjuda unga tryggare alternativ, men också att uppmärksamma och agera på tecken på otrygga sociala förhållanden. Här överlappar det trygghetsskapande arbetet helt med fältsekreterarnas sedvanliga uppdrag. Sett ur ett trygghetsperspektiv är det här värt att notera den utvidgade – för att inte säga omvända – synen på trygghetsarbete, där det som andra kanske skulle betrakta som orsaker till oro (t.ex. ”ungdomshäng”) istället beskrivs som ”spår” som indikerar en otrygg social situation, oavsett om detta gäller i förhållande till vänner eller familj. Man kan här säga att det situationella trygghetsarbetet (att vara en närvarande trygg vuxen här-och-nu) blir ett medel eller ett verktyg för att utföra ett socialpreventivt arbete med ungdomar som syftar till att förebygga en oönskad social utveckling. Detta arbete beskrivs ovan som att, utifrån en frivillig grund, påverka

ungdomen åt önskvärd riktning, något som kan ske exempelvis genom stödsamtal eller att länka vidare:

IP05: Vi kan, tänker jag, också erbjuda till viss del stödsamtal. Alltså att man kan prata och finnas, återigen då, som en trygg vuxen eller annan vuxen, utomstående part, som finns där för att kunna lyssna på eventuella orosmoment i livet eller sådär. Saker som man vill delge någon annan, som man kan anförtro en annan vuxen som kanske inte tillhör det hemmet som för den [ungdomen] kanske känns otryggt då alltså. Och likaså så länkar vi vidare och tipsar om att "om du skulle vilja prata mer med någon så finns de här att kontakta" och då kan man ge telefonnummer eller länka vidare på olika sätt.

IP04: Ja, sen är det väl också såhär att uppmärksamma och anmäla [till socialtjänst]. Det är ju också en huvudsaklig uppgift där.

Som framgår ovan så kan "vuxennärvaron" i Mölndals innerstad å ena sidan beskrivas som ett situationellt trygghetsfrämjande arbete här-och-nu, samtidigt som detta arbete också ses som en ingång till ett relationsskapande socialpreventivt arbete där stöd, bearbetning och vidarelänkning kan ske i de fall som ungdomar inte har tillgång till en trygghet exempelvis i hemmet. Det är tydligt att såväl ett framtidsperspektiv som en socialpreventiv tanke orienterar arbetet, så som det beskrivs. Ur ett trygghetsperspektiv handlar detta om att värna ungdomens utveckling, men i förlängningen handlar det också om att samhället ska gynnas.

Även om fältsekreterarna normalt inte går in som ordningsvakter och häver situationer som uppfattas som orsaker till upplevd otrygghet, så händer det att de med andra "mjuka" medel agerar för att förändra eller lösa upp situationer som kan uppfattas som otrygga, detta på ett sätt som kan antas ha trygghetsskapande effekter även för andra än ungdomarna själva:

IP12: Mycket handlar ju om att få ungdomar att förstå- alltså som ungdom och tonåring är man mycket självcentrerad, man går igenom mycket saker och tänker inte så mycket på hur man upplevs av andra liksom, och då är det också viktigt att vi som vuxna kanske ibland också tar dom därifrån. Då kan vi dela ut så där gifflar och bullar och vatten och sånt, och det är väldigt populärt bland ungdomarna. Då kommer de till oss. Det har varit problem då vid ICA, och att ungdomar inte betar sig bra, för det måste man också förstå att ibland är ungdomar inte asnajs liksom. De kan vara hotfulla och upplevas läskiga liksom. Och då är det också vårt ansvar som känner många av dem att kanske erbjuda någonting annat, även om fritidsgården är stängd. Och då har vi tänkt att vi ska bjuda på mackor och varm choklad ur bakluckan på våran fältbil och ta dem från ICA liksom. Och ha dom där och kunna prata om vad som helst, men också komma in på de här lite djupare ämnena.

På ett ytligt plan finns det i beskrivningen likheter mellan vad ordningsvakterna gör för att häva situationer som uppfattas skapa otrygghet, dock är det här "mjuka" framför repressiva metoder som beskrivs. Men vad som kanske är än mer värt att uppmärksamma är hur detta situationella arbete inte är avslutat i och med att ungdomar lämnar platsen – utan i stället kan sägas *starta* i och med detta: för när ungdomarna väl följt med fältsekreterarna (i den mån de gör det) så erbjuds en möjlighet att prata om "de här lite djupare ämnena". Detta signalerar fältsekreterarnas särskilda orientering i trygghetsarbetet, där betoningen ligger på relationsskapande och på en mer långtgående social prevention.

Att strukturellt motverka otrygghet och främja ungas trygghet i Mölndals innerstad

En annan aktivitet som fältsekreterarna beskriver handlar om att föra fram ungas röster i sammanhang där beslut som påverkar trygghetsläget tas:

IP04: Vi sitter med i de här samverkansformerna och vi lyfter ungas röster. Vi är ju inte ungdomar själva, men jag tänker att vi träffar många ungdomar och vi hör mycket. Så sitter man och diskuterar kring just ett ställe i centrum så kanske vi har hört, ja just det nu när vi var på den här fritidsgården så pratade dom om hur de aldrig går in där för att det känns otryggt eller så där. Och då säger ju vi det att vi har fått höra att vad det nu kan vara. Jag tänker att i mångt och mycket så blir vi ungdomarnas budbärare i sådana strukturella sammanhang, där man faktiskt kan påverka också. Där ungdomar kanske inte alltid får sin röst hörd, eller dom kanske inte är dom första man tänker på liksom. [...] Jag tänker att det är många unga som kanske skulle vilja säga att "men det känns ju inte så tryggt att gå under Mölndals bro här liksom på kvällen" men de vet inte vart de ska säga det eller vem de ska säga det till för att det ska komma till rätt person liksom.

Denna del av arbetet betecknar fältsekreterarna som strukturellt, då det handlar om att mer långsiktigt påverka de strukturer som villkorar de platser och sammanhang i vilka unga kan komma att vistas. Det kan handla såväl om att motverka otrygghet på platser som uppfattas som problematiska, men också om att långsiktigt främja trygghet genom att låta ungas röster och önskemål kopplade till trygghet bli en del av vissa beslut.

Sammantaget särskiljer sig fältsekreterarnas trygghetsskapande arbete från trygghetsvärdarnas och ordningsvakternas genom att ha en framträdande *förebyggande* sida som vidgar trygghetsbegreppets innebörd i relation till det situationella och platsbundna till att inkludera ungas hela sociala situation samt ett framtidsperspektiv.

Särskiljande gränsdragningar

Fältsekreterarna arbetar delvis på olika tider än trygghetsvärdarna och ordningsvakterna samt har hela Mölndal som område, medan de övriga är inriktade på innerstaden. Tidsmässigt överlappar fältsekreterarna trygghetsvärdarnas pass varannan fredag, medan överlappningen med ordningsvakterna varierar, detta då ordningsvakterna patrullerar mer oregelbundet samt agerar utifrån behov. Detta gäller dock inte ordningsvakten i Mölndals galleria, som patrullerar i gallerian mer regelbundet. De viktigaste särskiljande gränsdragningarna mellan fältsekreterarna och de båda andra aktörerna rör dock arbetssätt, uppdrag och målgrupp. I förhållande till trygghetsvärdarna så lyfts hur dessa har "alla" som målgrupp liksom deras avgränsade fokus på trygghet:

IP04: Trygghetsvärdarna är ju ett jättebra komplement. Sen är ju deras uppdrag mer- det är helt annorlunda än vårt, men det är också en bredare målgrupp, att de riktar sig till alla liksom. Och att skapa trygghet är deras liksom enda syfte egentligen. Men vi känner ju till dem och de känner ju till oss.

I utdraget beskrivs trygghetsvårdar som ett ”jättebra komplement”, vilket inte är konstigt då det finns likheter i såväl arbetssätt som uppdrag samtidigt som de ”täcker” olika målgrupper, tider och platser. Både fältsekreterarna och trygghetsvårdarna har en ”mjuk”, snarare än repressiv, framtoning, och båda betonar vikten av en trygg närvaro i sammanhang som kan uppfattas som otrygga. Vad som i materialet framträder som en viktig skillnad är just fältsekreterarnas förebyggande, relationella och socialpreventiva betoning, som tillför något mer utöver trygghetsvårdarnas situationellt trygghetsfrämjande prägel. Detta diskuteras av fältsekreterare i en fokusgrupp:

IP12: Våra ungdomar pratar sällan om trygghetsvårdarna eller ringer dom eller så.

IP06: Nej, och dom [trygghetsvårdarna] ska inte ha den kontakten med ungdomar heller. Att etablera relationer. Vare sig till unga eller vuxna. Alltså det är inte deras syfte riktig.

IP12: Nej, utan då har vi sagt att ”ni ska inte ha den kontakten utan då bollar ni dom till oss”. Nej, det är ju vårt syfte liksom.

I utdraget är det tydligt att fältsekreterarna definierar sig själva i förhållande till trygghetsvårdarna som de som ska arbeta relationsskapande. Detta ligger i linje med deras uppdrag och professionella kompetens som socionomer där de, utöver den situationellt trygghetsfrämjande funktionen, förväntas kunna kartlägga och analysera ungas sociala situation och behov och, när så bedöms nödvändigt, föreslå adekvata kontakter.

Den förebyggande, relationsskapande och socialpreventiva sidan särskiljer fältsekreterarna tydligt även från ordningsvakterna. I förhållande till dessa så beskriver fältsekreterarna hur de – likt trygghetsvårdarna – inte går in i otrygga situationer för att fysiskt avbryta dessa. Samtidigt kan de ibland agera för att lösa upp situationer där ungdomsgrupper kan uppfattas som otrygghetskapande av andra. Här särskiljer de sig dock från ordningsvakterna genom sin metodik och sitt förhållningssätt. En fältsekreterare beskriver:

IP12: Vad jag vet så har ungdomarna ofta fördomar om ordningsvakter. Ordningsvakter kan vara jättebra, men ungdomarna kanske också gör saker så att ordningsvakterna måste ta i med hårdhandskarna mot dem och då får de en dålig uppfattning om ordningsvakter. Och vi kanske inte heller alltid vill bli allt för ihopblandade med dom så att [ungdomarna] tänker att vi är med ordningsvakterna. För det är inte lika mycket dialog och det är också män oftast som jobbar som ordningsvakter och det är lite mer machokultur, hur man betar sig mot ungdomar. Och man pratar med dem knappt. Och så kommer vi in där, och att vi ibland går fram och hejar och pratar med ungdomarna. Och vakterna kan nästan kolla på oss lite snett för att vi inte har det tänket som dom har. Jag tänker, dom har ju fått sin bild för dom möter ju dom kriminella ungdomarna. Vi möter också samma ungdomar, men mot oss kanske de inte är på samma sätt. Alltså ungdomar är också väldigt duktiga på att mot den här jag sån här och den här är jag så här.

Samtidigt betonar en annan fältsekreterare det komplementära och att det är viktigt med en respektfull dialog:

IP04: Jag tänker också att det är viktigt alltså även att ha en kommunikation med ordningsvakterna också. Om vi träffar dom eller så liksom, att vi kan säga hej och sånt där. Och då försöker vi väl ändå ställa den frågan liksom, bara för att vi har vårt ungdomsperspektiv liksom, hur är det med ungdomsgång och allt... men det är klart att vår kontakt [med ordningsvakterna] kan bli bättre också. [...] Men jag tror mest att det bara är så här att vi ska veta våra olika uppdrag, att de vet vilka vi är och varför vi är där ibland liksom. Och vi ska ju inte gå in om dom står med en ungdom som dom har sett snatta. Om dom står där då ska ju inte vi gå in där då och "ja men vi ska prata med dig...".

Vad som beskrivs är hur fältsekreterarna inte främst ser sig som de "ordningshållare" som ordningsvakterna framställer sig som, utan i stället som en profession som söker relation med ungdomar genom dialog, även om de i vissa situationer behöver stå tillbaka när ordningsvakterna utför sitt arbete.

Urskiljbara intressenter

Något som karaktäriserar och särskiljer fältsekreterarnas arbete från ordningsvakternas och trygghetsvårdarnas är att den grupp vars trygghet de enligt sitt uppdrag primärt ska värna också är en grupp som ibland pekas ut som ordningsstörande och som en orsak till andras otrygghet. Här finns en spänning i fältgruppens arbete. I fältsekreterarnas beskrivningar av sitt arbete är det dock tydligt att det är ungdomar som är i centrum. Som framgått ovan så beskrivs ungdomar som såväl arbetets föremål och målgrupp som de som förväntas gynnas av arbetet. Samtidigt implicerar det förebyggande socialpreventiva arbetet ett framtidsperspektiv. Delvis syftar alltså arbetet till att förebygga att något *ska* hända i framtiden med ungdomar som i nuläget bedöms vara i riskzon för att utvecklas i en negativ bemärkelse. I utdragen ovan har detta bland annat exemplifierats med vissa ungdomar i högstadieåldern som tycker att det är "spännande att hänga på Mölndals bro" bland äldre ungdomar "som *vi* vet att det här är inte några som *vi* tycker att våra ska va [med]" och där man kan behöva "motivera" och "locka" dem till något annat. Att fältsekreterarna behöver motivera och locka ungdomarna att göra något annat än det som ungdomarna för tillfället tycker är spännande pekar ut en spänning i arbetet som implicerar att de inte blott agerar utifrån ungdomarnas uttryckta intresse här-och-nu, utan också har en tänkt framtida ungdom i åtanke. Med andra ord handlar denna del av arbetet att förebygga en tänkt negativ utveckling som kan kopplas till otrygghet. Sett ur detta perspektiv är ungdomarna ett slags framtidsprojekt, och man kan därför säga att ungdomarna i dessa situationer här-och-nu är föremål för fältsekreterarnas insatser, medan målgruppen är de framtida ungdomarna. Genom att arbeta för att ungdomarna ska få förutsättningar för att utvecklas på ett sätt som ses som positivt är det också den framtida ungdomen som är den som är tänkt att gynnas, men genom att ungdomar utvecklas i en positiv riktning gynnas också samhället. I situationer då fältsekreterare anser sig behöva anmäla en enskild ungdom till den myndighetsutövande socialtjänsten, och socialtjänsten överväger eller ingriper med tvång, blir det särskilt tydligt att agerandet inte ligger i vad ungdomen själv ser som sitt intresse här-och-nu (då hade ju inte tvång behövts) utan ligger i vad som antas vara ungdomens framtida intresse. Fältsekreterarnas ungdomsfokus följer av deras uppdrag och bygger på en väletablerad

tanke i det sociala arbetet om ungdomar som både sårbara och formbara (Bruland Selseng, 2015) och det är i hög grad ungdomar som inkluderas i fältgruppens arbete. I mån av tid och möjlighet kan även andra inkluderas i arbetet:

IP04: Alltså jag tänker att ungdomar är våran målgrupp men sen så är ju vi också ute mycket och är representation för Mölndals stad liksom. Och då får vi ju möta alla invånare och hjälpa till med det vi kan liksom. Det är ju ofta så när vi går runt och fältar att det kan vara någon som- speciellt när vi är på Mölndals bro till exempel, att det är någon kommer och frågar vad- när går den här bussen typ, och vi får väl försöka hjälpa till så gott vi kan och säga att du får gå hit och så liksom.

Även om det är tydligt att ungdomar är de som står i centrum, så kan fältgruppen ibland också inta en roll som mer liknar trygghetsvårdarnas och ge service till de som vistas i centrum. Ovan har vi också sett hur fältsekreterarna inkluderar ”vanliga människor” i sitt trygghetsarbete, exempelvis när ungdomsgäng som ”hänger” utanför ICA lockas och motiveras till att vara någon annanstans. Samtidigt är det främst ungdomarnas behov och utveckling som är i fokus även i dessa tillfällen, genom att dylika interventioner användas för att etablera relation till ungdomarna och medvetandegöra dem om hur de framstår i det offentliga. En fältsekreterare utvecklar detta:

IP06: Det kan vara en upplevelse av otrygghet när människor hänger i kluster, alltså människor i grupp kan ju skapa... Ungdomar som dyker upp i grupp utgör någon form av rädsla eller otrygghet bland många, och framförallt upplever jag det kanske från äldre i pensionärsålder. Alltså sextio till sextiofem plus. Då tycker jag att man hör det lite mer frekvent att det är obehagligt att möta ungdomar i grupp till exempel.

Som vi tidigare sett så försöker fältsekreterare ibland hantera sådana situationer på ett sätt så att hänsyn tas till båda parter behov. Det finns dock också situationer där inte alla grupper inkluderas i fältsekreterarnas trygghetsarbete. Som vi sett ovan så inkluderar arbetet att ibland motivera ungdomar bort från platser som bedöms som otrygga och där det vistas äldre ungdomar med en känd kriminalitet eller äldre som använder eller säljer narkotika. En distinktion som framträder i materialet är den mellan ”våra ungdomar” och ”äldre unga vuxna i otrygga miljöer”. IP12 beskriver en sådan distinktion:

IP12: Om man ser liksom ett gäng ungdomar som står någonstans där det är jättemörkt och jag vet att det kanske är våra ungdomar och kanske äldre unga vuxna som kanske håller på med kriminella grejer liksom, och man kan behöva gå in. Och det kan ju vara lite otryggt för oss också.

Situationen som beskrivs i utdraget framställs som problematiskt ur fältsekreterarnas eget trygghetsperspektiv, samtidigt som det är tydligt hur en distinktion görs mellan ”våra ungdomar” (som inkluderas i trygghetsarbetet) och ”äldre unga vuxna som kanske håller på med kriminella grejer”. De senare tillhör inte fältsekreterarnas målgrupp, men de är inte heller föremål för deras insatser som de potentiellt hade kunnat vara för ordningsvakter eller polis. Även om arbetet inte innefattar någon rumslig exkludering ur miljön så är det också tydligt att gruppen heller inte inkluderas i trygghetsarbetet.

Trots att det i huvudsak är ungdomar (och ibland en tänkt framtida ungdom) som inkluderas i trygghetsarbetet, och att det är de som arbetet syftar till att gynna, så finns det även andra som antas gynnas. Vi har tidigare sett hur detta kan vara pensionärer och ”vanliga människor”, ibland genom att fältsekreterarna på ett mjukt och motiverande sätt agerar för att ”lösa upp” ungdomshäng på platser där andra kan bli otrygga, ibland genom att ge service till allmänheten. Den blotta närvaron av representanter för Mölndals stad, där fältassisterna är en bland fler aktörer, antas också kunna gynna näringsidkare, fastighetsägare och Mölndals stad som helhet i förlängningen:

IP05: På ett eller annat sätt berörs väl alla som vistas i Mölndal av trygghetsarbetet fast på olika nivåer och på olika sätt tänker jag. Alltså, det är många som pendlar, antingen är en vuxen som ska till jobbet och vill ha en trygg miljö på väg till jobbet eller så har du kanske ett barn som du vet färdas där till sitt gymnasium eller sin högstadieskola. [...] Och butiksägare likaså, det måste vara tryggt att vistas i de miljöerna för att du ska vilja besöka deras butiker för att kunna konsumera och för att de ska kunna ha kvar sin butik alltså. Så det blir ju som någon symbios att vi alla blir beroende av varandra. [Arbetet] syftar till att skapa en välmående kommun som fortsatt kan växa, som genererar fler invånare som gör att det kommer in mer pengar som man kan förvalta och göra det än bättre för dem som redan investerat i att bo i Mölndals stad. Alltså, det är ju- ett det blir som ett ekorrhjul i sig liksom. Mår våra invånarna bra så vill fler också flytta hit för det skapar ett gott rykte, och det gör att kommunen växer och det ökar kapitalet. Och vi kan göra det mer och bättre för fler så att säga. Jag tänker att det är liksom den långsiktiga visionen gissar jag. Skapar vi en trygg miljö, så lockar vi också fler att både stanna och vilja komma hit. Ja man blir eftertraktad liksom. Och att de som bor här då mår bra eller känner sig trygga.

I utdraget nämns många intressenter som i förlängningen antas beröras på ett gynnsamt sätt av arbetet, även om IP05 inte uteslutande pratar om fältsekreterarnas arbete i innerstaden: vuxna pendlare, unga pendlare, butiksinnehavare, de boende och kommunen som helhet.

Utöver eventuellt kriminella grupper som av olika skäl vill etablera kontakt med ungdomar är det svårt att peka ut någon grupp som direkt missgynnas av fältsekreterarnas arbete i innerstaden. Även om arbetet inte innefattar att rumsligt exkludera någon från innerstadens miljöer, och även om andra grupper kan gynnas av arbetet, så ligger fältsekreterarnas fokus på just ungdomar som bedöms befinna sig i riskzon, medan andra grupper – exempelvis vuxna eller äldre ungdomar med olika typer av sociala problem – inte direkt inkluderas i arbetet.

Förväntade effekter

Som nämnts har inte något specifikt trygghetsuppdrag kopplat till Mölndals innerstad formulerats explicit för fältgruppen i de dokument som samlats in under projektets gång. Inte heller i intervjuerna med fältsekreterare eller Broprojektets initiativtagare framträder något specifikt trygghetsuppdrag på samma sätt som för trygghetsvärdarna. Även om fältgruppens koppling till Broprojektet har inneburit att trygghet som begrepp har blivit centralt, så är det i huvudsak deras sedvanliga uppsökande, förebyggande och relationsskapande arbete med ungdomar i riskzon som antas ha trygghetsskapande effekter.

Att mäta resultat och effekter av fältarbete är erkänt svårt, oavsett om det handlar om trygghetsskapande eller mer långtgående effekter. Som framkommer i Socialstyrelsens kartläggning av socialt fältarbete med barn och unga (Socialstyrelsen, 2022) så är det en mycket svår uppgift att urskilja betydelsen av fältsekreterares arbete i relation till andra händelser eller skeenden som kan bidra till att ungdomar utvecklas på ett visst sätt. Om ett övergripande och generellt resultatmål är att färre ungdomar växer upp under otrygga förhållanden så säger det sig självt att detta inte låter sig avgränsas och mätas i relation till fältgruppens insatser. Ett resultat som Socialstyrelsen lyfter i sin kartläggning är när vuxna, som i sin ungdom haft kontakt med fältsekreterare, senare i livet kontaktar dem för att tacka eller bekräfta vikten av deras insatser. Som Socialstyrelsen varnar för i samma rapport kan dock ett allt för stort fokus på tydliga och mätbara resultat i förebyggande arbete med barn och unga leda till att ungdomar med god prognos prioriteras framför ungdomar med större behov.

I Socialstyrelsens (2022) kartläggning framträder dock andra resultat av fältsekreterares arbete, nämligen att fältsekreterare erhåller ett gott anseende bland de ungdomar som de arbetar med. Liknande resonemang finns i intervjumaterialet med fältsekreterare:

IP04: Jag tänker att om personer som är på Mölndals bro förstår varför vi går där och liksom kan se det som en trygghet, liksom att här vet folk vilka vi är, så tänker jag att det är ju ganska tydligt och konkret. Och, som vi har sett några gånger, att ungdomarna vänder sig specifikt till oss om det är någonting. Det blir ju någon form av en stark indikation på att man känner sig trygg gentemot oss. Att man kanske rådfrågar eller vill prata eller så där. Då har man ju också skapat någon form av trygg relation på individnivå.

Likt vad Socialstyrelsen funnit i sin kartläggning så menas sådant som att man blir igenkänd på ett positivt sätt, att ungdomar vänder sig till fältsekreterarna för att rådfråga eller prata, indikera att de lyckats etablera en god relation till ungdomarna, vilket både kan kopplas till trygghet och utgöra en förutsättning för att nå andra socialpreventiva mål. En annan, kanske än mer konkret indikation på resultat, som Fältsekreterarna i Broprojektet kopplar till trygghet, är att de träffar ”sina ungdomar” på fritidsgårdar och andra positiva sammanhang snarare än i miljöer som de uppfattar som otrygga:

IP05: En effekt skulle kunna vara också att vi ser att det inte är så mycket ungdomar där [vid Mölndals bro] som är våran målgrupp då. Att vi kanske vet att, ja men den här och den här personen eller de här konstellationerna har vi sett på Mölndals bro, nu träffar vi dem på andra ställen... vi träffar dem på en fritidsgård eller så, för att vi har ändå liksom spridit ordet om att man kan hänga där istället.

Utöver dessa effekter lyfter fältsekreterarna också som en förväntad effekt att ungas röster blir hörda i trygghetsfrågor (och andra frågor) i olika beslutsfattande sammanhang genom att fältsekreterarna ”sitter med i de här samverkansformerna och [...] lyfter ungas röster”. Därtill förväntas brister i den fysiska miljön åtgärdas snabbare genom att de rapporterar in detta till berörd förvaltning (även om detta inte ingår i deras egentliga uppdrag).

En programteoretisk rekonstruktion

Mot bakgrund av genomgången av fältsekreterarnas arbete ovan är det möjligt att göra en programteoretisk rekonstruktion av den del av fältsekreterarnas arbete som antas ha trygghets-skapande effekter i Mölndals innerstad.

Om dessa resurser finns	Tre fältsekreterare
...och dessa prestationer och aktiviteter utförs	<p>Fältsekreterarna arbetar i hela Mölndal dagtid mellan 08:00–16:30 samt någon eller några kvällar i veckan fram till 21:30. Det senare inkluderar att arbeta varannan fredag kväll.</p> <p>Fältsekreterarna arbetar med <i>vuxen närvaro</i> bland ungdomar i Mölndals innerstad.</p> <p>Fältsekreterarna <i>erbjuder trygga relationer</i> till ungdomar i Mölndals innerstad.</p> <p>Fältsekreterare <i>erbjuder trygga alternativa aktiviteter och miljöer</i> till ungdomar i Mölndals innerstad.</p> <p>Fältsekreterarna uppmärksammar och agerar på <i>otrygga sociala förhållanden</i> bland unga i Mölndals innerstad genom att <i>erbjuda stöd, motivera och länka vidare</i> till andra aktörer. Vid behov gör de anmälan till den myndighetsutövande socialtjänsten.</p> <p>Fältsekreterare <i>för ungas talan</i> i olika samverkansforum.</p> <p>Fältsekreterare <i>rapporterar in brister i den fysiska miljön</i> till berörd förvaltning.</p>
...så antas det leda till följande effekter	<p>Ungdomar i Mölndals innerstad relaterar till fältsekreterare som trygga och pålitliga vuxna.</p> <p>Fler ungdomar vistas på platser som uppfattas som trygga framför platser som uppfattas som otrygga.</p> <p>Ungdomars röster påverkar beslut kopplade till trygghet i Mölndals innerstad i olika samverkansforum.</p> <p>Brister i den fysiska miljön åtgärdas snabbare.</p>

Tabell 4: Fältsekreterare och trygghetsarbete, en programteoretisk rekonstruktion

Möjligheten att följa upp effekter och resultat har redan berörts. I bilaga 1 diskuteras samlat och på ett fördjupat sätt teman och indikationer som kan användas för att följa upp trygghetsarbetet i Mölndals innerstad över tid, där även förslag på utvärderingsbara frågor formuleras.

Fältsekreterarna om värdet av sitt arbete samt om sina möjligheter att verka för måluppfyllelse

I denna del redogörs för fältsekreterarnas uppfattning om värdet av sitt arbete samt om sina möjligheter att verka för måluppfyllelse. När fältsekreterarna resonerar kring värdet av sitt arbete i relation till trygghet i innerstaden så återkommer de till vikten av att bli igenkänd av och att kunna etablera relationer till ungdomar, men också till andra aktörer i innerstaden, som centralt. I relation till detta framträder just *närvaro* och *kontinuitet* som nyckelvärden. Kopplat till detta beskrivs

bemanningen i förhållande till uppdraget som problematiskt. Utöver detta nämns också deltagande i relevanta samverkansforum som något som påverkar kvaliteten.

Bemannning

När det handlar om bemanning i förhållande till uppdraget så är detta direkt relaterat till möjligheten att vara närvarande som vuxna i innerstaden. Fältsekreterarna beskriver hur möjligheten att bli igenkänd och kunna etablera relationer är starkt kopplad till återkommande närvaro. I relation till detta beskriver de hur de, som tre fältsekreterare med hela Mölndal som område, har svårt att vara närvarande i innerstaden i tillfredsställande omfattning.

IP05: Alltså närvaro... en konkret grej som vi alltid förespråkar är ju att bli fler fältare. Då hade vi kunnat göra ett mycket bättre arbete i hela staden. Och fokusera mer på centrumområdet också, som kanske just nu har blivit lite bortprioriterat på grund av att det finns större utmaningar och mer påtagliga situationer som vi behöver ta tag i på andra ställen. Vi är i centrum men vi hade velat vara det oftare. Fler personer och fler kvällar tror jag skulle vara bra. Nu blir det mer att man gör korta instick, liksom att vi åker dit och går runt, sen åker dit och sen dit och sen på fritidsgårdarna en stund och så där.

Det är tydligt i utdraget att vad som ses som viktiga aspekter av den trygghetsskapande funktionen blir lidande av att fältgruppen inte hinner vara närvarande i innerstaden i den utsträckning som de ser som önskvärd.

Kontinuitet och tydlighet i uppdrag

Ett annat nyckelvärde är kontinuitet. Kontinuitet är dels kopplat till att bli igenkänd och etablera relationer till ungdomar, men också till att skapa kontakter med andra aktörer på fältet. Kontinuitet kopplas också till att känna till vad andra gör. Därför framställs även tydlighet i uppdrag som viktigt. Internt har fältgruppen haft en viss stabilitet, och de har även upparbetat kontakter med andra aktörer. Dock lyfter de kontinuitet som ett värde som är av stor vikt för kvalitet i arbetet och därför ett värde som behöver uppmärksammas och värnas:

IP04: Just nu har vi ju våran kommunpolis som har jobbat länge och vi har ändå jobbat några år liksom. Vi har många stabila på de posterna, men skulle det börja bytas ut folk så blir det kanske dels att de personerna kanske inte förstår syftet med vårt arbete. Därför blir det trygghetsskapande arbetet väldigt personbundet i samverkan. Nu har vi väldigt god samverkan för att vi har många som vi har känt länge liksom och arbetat upp det, men om det skulle bytas ut lite folk här och där så skulle det påverkas tror jag. Kontinuitet är någon slags nyckelord där kanske, och det kan man ju förebygga genom att ha tydliga roller och uppdrag. Jag tänker att det är väldigt tydligt att vi vet att [brottsförebyggande samordnaren] jobbar med det här och det här, och vi kan ringa henne om vi har frågor om det där och det där. Och när det gäller det här och det här så ringer vi [kommunpolis]. Hade vi inte känt dem så tydligt så hade vi kanske inte riktigt vetat vad vi skulle göra. Jag tror att det går mycket snabbare nu än vad det hade kunnat göra annars. Då kanske man tar det med sin chef och så i stället för att ringa, och så tar det en vecka innan man får svar.

Kontinuitet framställs ovan som en nyckel till kvalitet, men tydlighet i uppdrag ses som något som potentiellt kan kompensera för bristande kontinuitet hos olika trygghetsskapande aktörer i Mölndals innerstad.

Samverkansforum

Fältgruppen beskriver hur deras samverkan generellt fungerar bra med de som de samverkar med, men också att de saknar forum för samverkan med flera aktörer. Samverkan framställs som en nyckel för att hålla sig uppdaterad om vad andra gör och om vad som händer i innerstaden, men också för att lära känna varandras uppdrag och förtydliga sitt eget. Samverkan handlar för fältgruppen också om att föra fram ungdomars röst i olika sammanhang:

IP04: Det som skulle kunna förbättras, där vi inte har några forum, är till exempel med väktare eller med Västtrafik. Där skulle vi kunna vara med mer, när det är flera olika externa aktörer. Ja även näringsidkare skulle man vilja ha bättre samverkan med tänker jag, dom som jobbar på Street food och på Pressbyrån alltså. Dom ser ju jättemycket tänker jag, dom är ju där hela tiden och borde ju se allt som händer. Men att hinna med att sitta i alla de här mötena, det tar ju tid att hålla liv i dom professionella relationerna också, för vi är ju bara tre och vi har så mycket annat på vårt bord. Så det kanske är svårt också. Men ändå att möjliggöra fler sådana forum.

Att närvara på fler samverkansmöten där andra aktörer deltar är alltså något som skulle kunna höja kvaliteten i deras arbete, både för att veta vad andra gör men också för att kunna föra fram vad de själva vet och ser. Ett konkret sammanhang som lyfts av fältsekreterarna är SSPF:

IP12: Vi tar väldigt mycket initiativ för att visa vad det finns för problematik ute i samhället och lyfta ungdomarnas perspektiv, och ibland så kanske det har varit så att vi har varit en del av ett mötesforum, sen så är det lite så här "nej men nu ska det bara ingå personer som är chefer som kan besluta saker" och då får vi inte vara med. Och då rapporteras i stället det via våran chef, men så att det var ett forum där vi kan vara med, i SSPF operativ som var väldigt bra när vi kunde sitta där med chefen och rektorerna för att då kunna lämna direkt information, men det kan vi inte längre.

Att själva få närvara i olika typer av samverkansforum menas alltså vara något som skulle öka kvaliteten, inte bara i det egna arbetet utan även potentiellt i andra verksamheter. Samtidigt finns det en problematik med detta kopplad till tid och bemanning.⁵

Andras röster om fältgruppen som trygghetsarbetare

När fältgruppen diskuteras som en trygghetsskapande insats med övriga av studiens deltagare så är det, föga förvånande, främst de yngre som har något att säga. Flera refererar till att de har hört talas

---

⁵ I samband med en återgivning av rapportens preliminära resultat nämndes detta, varpå fältsekreterarna bjöds in till tidigare nämnd EST-samverkan, STK (Samordning för Trygghet i Kollektivtrafiken) vilket delvis motsvarar denna önskan.

om fältgruppen när de gick på skolan. Samtidigt är det slående att de flesta är relativt obekanta med fältgruppens verksamhet och funktion. Här behöver vi dock ha med oss att detta i hög grad kan vara en urvalsfråga. Studiens yngre deltagare är rekryterade bland kommunens ”Unga kommunutvecklare” medan fältgruppen främst vänder sig till unga i riskzon. Studiens yngre deltagare tangerar också, eller har passerat, övre gränsen för fältgruppens målgrupp, vilket också kan påverka detta. En av studiens yngre deltagare fångar detta kärnfullt:

IP16: Dom har jag hört talas om, när jag var yngre så gick jag på [x-skolan]. Dom är bra. Dom tycker jag är jättebra för ungdomarna, dom mindre.

Samma deltagare har också sett att fältgruppen är aktiva kring resecentrum, vilket uppfattas som något positivt:

IP16: Jag har sett fältgruppen ute vid Mölndal station, det har jag sett. Jag tycker att dom gör ett extremt bra jobb tycker jag, Mölndal blir bättre och bättre.

Även de övriga av studiens yngre deltagare är positivt inställda till det arbete som fältgruppen gör i rollen som trygghetsarbetare, samtidigt är det som starkast framträder i materialet att de inte uppfattas vara så synliga ute i innerstadsmiljön. IP28 fångar detta på ett kondenserat sätt:

IP28: De kom till högstadiet någon gång och gav oss den här flyern med deras nummer eller någonting, men jag har aldrig sett dem, jag har aldrig sett dem ute. Men vad jag har förstått så vänder dom sig till ungdomar upp till 18. Men jag hade nog känt mig trygg med dom om jag hade stått liksom på bron sent på kvällen för till skillnad från ordningsvakter så är väl dom där för att socialisera och prata med unga och se hur det ligger till med dem och så. Så det tycker jag att det hade varit väldigt bra om det hade varit mer av.

IP28 bekräftar egentligen vad fältsekreterarna själva säger, nämligen att det är begränsat vad de kan göra för trygghetsskapande insatser i innerstaden eftersom de bara är tre anställda som har hela Mölndal som område. När IP28 säger att fältsekreterarna är ”där för att socialisera och prata med unga och se hur det ligger till med dem” så snuddar hen också vid en viktig skillnad mellan ordningsvakternas respektive fältgruppens trygghetsskapande uppdrag, nämligen att de har en vidare ambition än att endast skapa trygghet på den aktuella platsen här-och-nu.

Sammanfattning

I detta avsnitt har Mölndals stads fältgrupp varit i fokus. Fältgruppens uppdrag och aktiviteter har beskrivits vilka har sammanfattats i temana vuxen närvaro, etablera trygga relationer till ungdomar, uppmärksamma och agera på otrygga sociala förhållanden, föra ungas talan samt rapportera in brister i den fysiska miljön. Arbetet har karaktäriserats som präglat av en *förebyggande* betoning där ett socialpreventivt framtidsperspektiv är närvarande. Det situationella trygghetsarbetet har beskrivits som viktigt i sig, men också som ett medel för att uppnå andra mer långtgående sociala

mål bortom här-och-nu. Jag har beskrivit hur ungdomar är såväl föremål som målgrupp och de som förväntas gynnas av fältsekreterarnas trygghetsarbete, även om det många gånger är en tänkt framtida ungdom som utgör målgrupp och är den som ska gynnas, medan ungdomen här-och-nu i dessa situationer är föremål för insatserna. Jag har också beskrivit hur även andra grupper mer indirekt ibland kan vara målgrupp och/eller gynnas av fältgruppens arbete. Arbetet har också vissa motverkande och situationellt hävande inslag, även om detta sker med ”mjuka”, lockande och motiverande metoder. Fältgruppens trygghetsskapande programteori har rekonstruerats. Jag har också redovisat värden som fältsekreterarna själva ser med sitt trygghetsskapande arbete, liksom hur de ser på sina möjligheter att verka för måluppfyllelse. Kopplat till detta har jag beskrivit teman som är centrala för måluppfyllelse, vilka har sammanfattats med bemanning, kontinuitet och tydlighet i uppdrag samt deltagande i samverkansforum. Till sist har jag redogjort för andras röster om fältgruppen.

Mölnads stads samverkansråd med Mölnads innerstadsföreningar

I denna del riktas intresset mot Mölnads stads samverkansråd med Mölnads innerstadsföreningar, i fortsättningen kallad *samverkansrådet*. Samverkansrådet regleras genom ett samverkansavtal som upprättades hösten 2019 mellan Mölnads stad, Fastighetsägarföreningen i Mölnads innerstad, Företagarföreningen i Mölnads innerstad samt Mölnad Galleria Fastighets AB. Samverkansrådet består av två representanter från Mölnads stad varav en från näringslivsenheten och en från tekniska förvaltningen (ansvarsområde stadsmiljö), en representant från Mölnads innerstads företagarförening, en representant från Fastighetsägarföreningen i Mölnads innerstad samt en representant från Mölnad Galleria Fastighets AB. Avtalet gäller fram till och med 2022-08-31 och förlängs årvis om det inte sägs upp sex månader innan uppsägningstiden. När denna rapport skrivs har avtalet inte sagt upp varför det kommer att förlängas, även om dess innehåll och utformning är under diskussion.

Samverkansrådets uppdrag

Samverkansrådet föregicks av att Mölnads stad hade en anställd person som arbetade med centrumutveckling i innerstaden i samband med den pågående upprustningen av innerstaden. När Mölnads galleria var byggd upplevde man ett behov av att samverka kring frågor som rörde innerstadens utveckling. Samverkansavtalet kan övergripande sägas reglera samverkan mellan parterna gällande hur Mölnads innerstad ska utvecklas som en stadskärna som fungerar som ett attraktivt samlade stadsrum för Mölnadsbor och besökare. I samverkansavtalet framgår det att samverkan ska ske inom områden och sakfrågor som är av betydelse för att en gemensam målbild

för Mölndals innerstad uppfylls, och att parterna ska eftersträva lösningar som tillsammans ger den gemensamt bästa effekten. Trygghet nämns i denna målbild, men ges ingen framskjuten plats bland sådant som attraktivt utbud, stadskänsla, tilltalande gestaltning och innehåll. Samtidigt har trygghet kommit att bli en viktig del av det som samverkansrådet har pratat om. I en fokusgrupp med parter som ingår i samverkansforumet diskuteras detta:

IP13: Samverkansrådet startade inte utifrån ett trygghetsperspektiv, men trygghet fanns ju med som en del och samverkansgrupper är ju bra för när man väl börjar prata om saker i sin närhet och iaktta så kommer det ju det ganska tydligt upp. Och det har det ju gjort här, kan man säga.

Även om trygghet endast är en liten del av det som nämns i avtalet, så är det något som påverkar stadsbilden och hur attraktiv innerstaden uppfattas, varför trygghetsfrågor är något som har inkluderats i samverkansrådets arbete. Trygghet är, som tidigare nämnts, något som har kommit att tillskrivas ett värde starkt kopplat till platsers attraktivitet.

Samverkansform och utförande

Samverkansrådets representanter ska enligt avtalet hålla regelbundna möten minst fyra gånger per år. På dessa möten ska enligt avtalet frågor lyftas som rör utvecklingen av Mölndals innerstadsområde. I en fokusgrupp med representanter som deltar i samverkansrådet beskrivs vad som kan ske under ett samverkansmöte:

IP03: Vi går vanligtvis en runda runt bordet där alla beskriver vad som är aktuellt. Ger varandra en lägesbild. Och vi pratar om om det är något på gång, som påskan – ska vi göra något inför det? Ska man göra något event, inför Mölndalsdagarna, ska vi göra något event inför det? Och sen om det är något problem man behöver titta på, till exempel med skyltning i innerstan som behöver ordnas.

IP14: Vi har ju en från tekniska [förvaltningen] som sitter med då, och då kan vi ju ta upp saker som dom har ansvar för som inte funkar som dom sen kan ta vidare.

IP13: Underlandet är ju något vi har diskuterat mycket i den här gruppen. Vad göra åt det? För där är ju gallerian med också, det är ju dom som har fått mest problem där, kan man ju säga. Det är ju ICA-handlaren och Systembolaget som ligger närmast.

En representant från Mölndals stads näringslivsenhet har varit sammankallande för verksamhetsrådet. Enligt avtalet har de olika parterna i samverkansavtalet ett huvudansvar för olika sakområden kopplade till innerstaden. Vissa av de sakområden som beskrivs i avtalet har en starkare koppling till trygghetsfrågor, så som brottsförebyggande arbete och bevakning, belysning, risker i gatumiljön, klotter, tillgänglighet, barmarksrenhållning, snöröjning och plats för uttryckningsfordon. Flera andra områden har en koppling till trygghetsfrågor samtidigt som de också har en stark betoning på trivsel, service och marknadsföring, exempelvis säsongsutsmyckning vid jul och påsk, att skapa stråk i innerstaden, att gestalta innerstaden som utflyktsmål,

marknadsföring av innerstadsmiljön och dess innehåll, skyltning och hänvisning, uteserveringar och öppettider.

Målbild och förväntade effekter

Centralt för samverkansrådets arbete är den målbild som beskrivs i samverkansavtalet, vilken också utgör vad samverkansrådet för Mölndals innerstad syftar till att gemensamt förverkliga. IP13 benämner denna målbild som ”visionen” och beskriver:

IP13: Visionen är ju målet kan man säga. Det är visionen som är målet, och det är att man ska göra den här platsen till en trevlig plats att besöka, återkomma till och bo och verka i.

Ett övergripande mål i målbilden, så som den kommer till uttryck i avtalet, är att Mölndals innerstad ”ska vara en stadskärna som fungerar som ett samlande stadsrum för fler Mölndalsbor och besökare”. På flera ställen i målbilden beskrivs mål som att ”skapa liv mellan husen” och att ”torg, stråk, parker och gator ska fyllas med liv och rörelse” där såväl Mölndalsbor som besökare, ”oavsett ålder och kön” rör sig och vistas. Detta mål kan tematiseras som dels som *fler som vistas i innerstaden*, dels som att den population som vistas i innerstaden är *heterogent sammansatt*. För att detta ska vara möjligt anger samverkansavtalet att ”stadsrummet ska tillmötesgå de krav på utbud, stadskänsla, tilltalande gestaltning, trygghet och innehåll som krävs för att fylla rollen”. Denna del av målbilden konkretiseras i att innerstaden ska hysa levande butiker, handelsplatser och ett affärliv, vilket kan tematiseras som ett *levande näringsliv*. Målbilden konkretiseras också genom att det ska finnas intressanta stråk, platser och attraktioner som människor vill besöka, röra sig mellan och känna sig trygga i, vilket kan tematiseras som *attraktiva, välplanerade och trygga innerstadsmiljöer*. Ett ytterligare tema som kan urskiljas i målbeskrivningen är en stadsbild som präglas av *heterogenitet vad beträffar utbudet*, där ”stora affärskedjor ska samsas med små charmiga butiker, offentlig service, kultur och nöjen”.

Urskiljbara intressenter

Samverkansrådet kan inte beskrivas som en insats på samma sätt som trygghetsvärdar, ordningsvakter eller fältsekreterare, där det relativt enkelt går att identifiera vilka som är föremål och målgrupper för insatserna. Trots det är det möjligt att diskutera arbetet i samverkansrådet utifrån frågan vilka som framstår som dess tänka målgrupp(er) och vilka som kan tänkas gynnas av rådets arbete, i den mån arbetet genererar det önskade resultatet. I samverkansavtalets formuleringar är det tydligt att innerstadens befintliga näringsidkare och fastighetsägare tillhör de som kan gynnas om arbetet ger tänkt resultat – dels genom att ett levande näringsliv är ett mål i sig, men också genom att fler vistas i innerstaden. Arbetet kan också tänkas attrahera fler näringsidkare till innerstaden, varför sådana också kan sägas vara en tänkt målgrupp för arbetet. Att vara en kommun som är attraktiv för näringsidkare torde i förlängningen också gynna Mölndals

stad i stort. En annan målgrupp som förväntas attraheras till innerstaden om samverkansrådet arbete ger resultat är en allmänhet som utnyttjar innerstadens utbud. Sålunda kan denna allmänhet också ses som en målgrupp för arbetet. Vilken allmänhet som avses är inte något som uttalas, utöver att det gäller alla åldrar och kön. Samtidigt, om vi tittar lite närmare på vad som framträder i avtalets målbild, så läggs stor vikt vid olika typer av kommersiella utbud. Även om offentlig service är något som nämns, liksom att attraktiva och välplanerade innerstadsmiljöer med intressanta stråk och parker lyfts, handlar det i hög grad om affärskedjor, butiker, handelsplatser, affärliv, kultur och nöjen. I denna del framstår det som att den tänkta målgruppen i relativt hög grad är personer som är tillräckligt resursstarka för att kunna ta del av detta kommersiella utbud. Sålunda är det i denna del personer med resurser som inkluderas medan ekonomiskt resurssvaga inte är en lika tydlig målgrupp.

Men alla mål är inte kopplade till konsumtion. Arbetet i samverkansrådet syftar även till att bidra till att ”torg, stråk, parker och gator ska fyllas med liv och rörelse” och att det ska finnas ”platser och attraktioner som människor vill besöka, röra sig mellan och känna sig trygga i”. I denna del kan även ekonomiskt resurssvaga ses som en målgrupp och som en grupp som kan gynnas av arbetet. Samtidigt framkommer det i fokusgruppintervjun hur vissa grupper uppfattas som problematiska ur ett trygghetsperspektiv. Exempelvis nämns ungdomar i grupp som en kategori som kopplas till andras otrygghet:

IP03: Vi får till oss från gallerian att dom har bekymmer med gängen. Med ungdomsgäng, som kanske inte är hotfulla eller gör nånting eller så. Men dom kommer i gäng och dom hänger där dom inte ska va. Vad vi har fått till oss så är det mest det. Sen går dom när dom blir tillsagda, men dom är ändå ett störmoment.

I utdraget blir det tydligt att inte alla ungdomar har en given plats överallt i innerstadsmiljön, eftersom ”gäng” som ”hänger” kan uppfattas som problematiskt ur ett trygghetsperspektiv. En utmaning i utvecklingen av innerstadens miljöer är således hur dessa ska utformas för att inkludera så många grupper som möjligt och exkludera så få som möjligt. Kopplat till detta är det värt att lyfta att ungdomar sällan är ekonomiskt resursstarka och därför sällan har samma tillgång till de platser och aktiviteter som är kopplade till konsumtion som vuxna med en inkomst kanske har. En kanske ännu större utmaning kopplat till inkludering gäller personer som är socialt utsatta, som kanske dricker alkohol eller uppfattas som påverkade i den offentliga miljön:

IP13: Det har blivit bättre i stadshusparken och vägen bort till gallerian. Men sen under bron... det är ju det vi kallar underlandet. Där har det alltid varit stökigt. Alltid. Så är det ju alltid med såna ställen, det är ju inte bara i Mölndal. Men det är ett typiskt sånt ställe som man kanske glömmer bort och inte vill lägga pengar på, för det är ju inte kul för andra människor. Men så viktigt om man vill bygga bort just det där. Nu råkade det bli en galleria som blev granne med underlandet här. Så att det blev väldigt tydligt. Men nu har ju det här kommit upp på bordet så nu pratar vi ju om detta, så nu gäller det ju bara att hitta ett bra sätt att komma över det.

IP14: Och få en ny plats att hänvisa dom till. För det är ju det. Dom här människorna som är där, dom behöver ju ha någon annanstans att vara, det är det som alltid är så svårt. För det kan jag ju se under dom åren som jag har verkat i Mölndal, att dom har ju flyttat runt den här gruppen av människor. Och vi kommer

ju aldrig bli av med dom. För dom finns ju i vårt samhälle. Så det är ju snarare så att vi behöver hitta något ställe där dom gör minst skada.

Även om det finns en önskan om att hitta en plats för den grupp som det talas om i utdragen och som vistas kring bron och i "underlandet" intill Mölndals galleria, så är det tydligt att det finns tankar om att den miljön som de nu vistas i ska "byggas bort" medan en annan miljö ska byggas fram på platsen. Och att dessa personer inte är de som inkluderas bland de som ska gynnas av detta blir tydligt genom att lösningen på problemet handlar om att hänvisa dem till en annan plats. Kanske ligger den största utmaningen i det trygghetsarbete som Mölndals stad utför just i frågan hur denna grupp, som oftast är ekonomisk resurssvag och dessutom uppfattas som en orsak till andras otrygghet, ska kunna inkluderas i trygghetsarbetet och i de miljöer som skapas och menas vara till för alla.

En programteoretisk rekonstruktion

Mot bakgrund av genomgången ovan är det möjligt att skapa en programteoretisk rekonstruktion av samverkansrådets verksamhet:

Om dessa resurser finns	<p>En representant från näringslivsenheten, Mölndals stad</p> <p>En representant från tekniska förvaltningen (ansvarsområde stadsmiljö), Mölndals stad</p> <p>En representant från fastighetsägarföreningen i Mölndals innerstad</p> <p>En representant från företagarföreningen i Mölndals innerstad</p> <p>En representant från Mölndal Galleria Fastighets AB</p>
...och dessa prestationer och aktiviteter utförs	<p>Representanterna träffas minst fyra gånger per år</p> <p>Representanterna diskuterar frågor som rör utvecklingen av Mölndals innerstadsområde.</p> <p>Representanterna lyfter problem i innerstadsmiljön.</p> <p>Representanterna eftersträvar gemensamma lösningar som tillsammans ger den bästa effekten.</p>
...så antas det leda till följande effekter	<p>Mölndals innerstad utvecklas till en stadskärna som fungerar som ett samlande stadsrum för fler Mölndalsbor och besökare.</p> <p>Fler vistas i innerstaden.</p> <p>Levande näringsliv.</p> <p>Attraktiva, välplanerade och trygga innerstadsmiljöer.</p> <p>Heterogen stadsbild.</p>

Tabell 5: Mölndals stads samverkansråd med Mölndals innerstadsföreningar, en programteoretisk rekonstruktion

I bilaga 1 diskuteras samlat och på ett fördjupat sätt teman och indikationer som kan användas för att följa upp trygghetsarbetet, platsutvecklingen inkluderat, i Mölndals innerstad över tid, där även förslag på utvärderingsbara frågor formuleras.

Representanters uppfattning om samverkansrådets värde samt om möjlighet att verka för måluppfyllelse

När de representanter från samverkansrådet som deltar i denna studie beskriver värdet av samverkansrådets arbete så är bilden enstämmig. Ett viktigt värde som arbetet har medfört är att de kan delge varandra lägesrapporter och genom detta vara uppdaterade med vad som händer i olika delar av innerstaden. Ett annat värde är att de kan påtala olika brister som faller under de sakområden som de kommit överens om att de har ansvar för och att detta då kan åtgärdas. Samtidigt är det också detta som beskrivs som en avgörande brist i samverkansrådets arbete, så som det nu har bedrivits: att det som listas som sakområden egentligen handlar om sådant som de olika parterna redan har ett självklart ansvar för. Samverkan har därför i hög grad kommit att handla om att verka för att sådant som de olika parterna redan har ett ansvar för faktisk utförs, varför den inte medfört något nytt eller något betydande mervärde:

IP13: Avtalet blev ju väldigt ihåligt. Och inte värt nånting egentligen. För det som står, det är ju egentligen självklart. Det är det som redan var. Att staden har tre sidor där det står att man ska hålla rent på gator och torg och göra det och det, ja men det vet vi ju redan. Och fastighetsägarna tar hand om sin tomt och [näringslivet] i tar hand om event. I övrigt är det ju ingenting om att vi ska göra saker tillsammans som står på pränt. Vi ska prata med varandra... Det bästa som står i avtalet är visionen som vi delar. Om hur den här platsen ska va. Det är väl den viktigaste delen. Sen har vi inte kommer längre. Det blev inte mer av det.

IP03: Det är jättebra att man ska samverka, men det som behövs är ett tydligare ansvar. Att det finns någon som tar det för dom här grejerna. Att de finns det som staden ansvarar för och sånt som fastighetsägarna ansvarar för, det gör man ju ändå. Det är ju inte som att det har tillkommit någonting genom samverkansavtalet.

Vad som framkommer i materialet är att samverkansrådet har kunnat bidra till att olika typer av brister har kunnat åtgärdas så länge de faller inom parternas respektive sakområden, medan man i låg grad har upplevt sig kunna arbeta progressivt med platsutveckling. Man har kunnat benämna och prata om problem, men därefter har det inte skett så mycket rent praktiskt varför målen i låg grad har ansetts kunnat uppfyllas. Särskilt svårt har det varit vid tillfällen då det har varit otydligt under vilken parts ansvarsområde en fråga faller, liksom när en fråga inte faller under någon särskild parts ansvarsområde:

IP14: Det svåra är när det blir frågor där flera är berörda. Det är väl då det ofta fallerar. För är det en fråga som berör bara en part så kan ju parten ta med sig det tänker jag. Och genomföra det förhoppningsvis. Men när det blir flera så hamnar man mitt emellan. Eller när det inte tydligt är nåns ansvar. Vems ansvar är det här egentligen? Är det ditt eller mitt? Det är väl då det ofta blir svårt att genomföra.

I intervjuerna kopplas detta starkt till att det saknas en gemensam budget samt någon som har ett övergripande ansvar och mandat att agera utifrån det som man gemensamt kommer fram till behöver göras:

IP13: Ingen har ett övergripande ansvar, utan nu sitter man utan ansvar och mandat och ändå ska samverka om platsutveckling. Det är ju precis det. Tillsammans med att vi inte har någon gemensam budget. Sen, den som ska hålla i samverkansgruppen ska ju ha ett mandat att inte bara vara på möte x antal timmar, utan sen kunna ta hand om det vi kommer fram till och se till att det händer. Men det har vi inte haft. Vi har bara haft personen som haft mandat att kalla samman och sen är det bra med det. Så kommer vi fram till saker och så händer inget med det.

I intervjuerna framkommer det också tankar om att rådets sammansättning inte är fulländad, utan att fler parter kan behöva involveras:

IP03: Samverkansrådet är ju ingen organisation, och det saknas ju vissa delar. Så kanske behöver vi ha en annan form för det.

IP13: Ja, och det är ju lite begränsat nu med de här parterna. Det finns ju många andra som har en väldigt stor roll att spela som inte är med nu.

Att samverkansavtalet inte inneburit att samverkansrådet kunnat arbeta tillfredsställande för att uppnå målbilden framstår tydligt i intervjun, och denna bild är samstämmig. Därför finns det också en diskussion, framför allt inom staden, för hur arbetet ska kunna utvecklas inför att kontraktet förlängs.

Andras röster om arbetet med platsutveckling och den fysiska miljön i Mölndals innerstad

Samverkansrådet är inte en insats på samma sätt som trygghetsvärdar, ordningsvakter och fältgruppen. Därför har studiens övriga deltagare inte så mycket att säga om deras konkreta arbete. Däremot finns det gott om tankar om arbetet med den fysiska miljön och platsutvecklingsarbetet i innerstaden i stort. Dessa tankar tematiseras och diskuteras i detta avsnitt. Det är viktigt att här påpeka att det handlar om hur olika intressenter uppfattar hur det ur ett trygghetsperspektiv *arbetas* med Mölndals innerstad som en fysisk plats, inte hur man uppfattar platsen som sådan. Uppfattningar om hur tryggheten på platsen uppfattas redovisas och diskuteras längre fram i rapporten.

En första sak som framträder tydligt i materialet kan tematiseras som *kommunikation*. Det handlar dels om att flera av studiens deltagare uppfattar att det finns brister i hur Mölndals stad kommunicerar vad som görs och vad som är på gång i och med den fysiska miljön i innerstaden. En representant för en bostadsrättsförening beskriver angående det arbete med underlandet som är i uppstarten:

IP24: Att det görs någonting här, det är ju inte något vi känner till och vi är ju också markägare i innerstan. Så det hade gärna fått vara mer kommunikation här och för boende i området. Det är ju viktigt att alla känner till det. Att veta vad som sker skapar trygghet i sig för de som bor, och kanske gör att man också accepterar om det är lite sämre ett tag. Om man vet vad som är på gång.

Kopplat till temat kommunikation lyfter flera också *återkopplingen* efter olika typer av trygghetsmöten och trygghetsvandringar som bristande, vilket exemplifieras i nedanstående utdrag:

IP25: Trygghetsvandringar, vi vet om att det har varit en och det uppskattas ju. Det borde kanske vara lite fler dagar eller återkommande, det hade varit bra. Men däremot är det svårt att se vad som följs upp, man skulle vilja ha ett utskick till dom som bor i området, att detta sa vi och så här går vi vidare. Återkoppling är viktigt för känslan av trygghet, att nu gör vi något här. Det tror jag är viktigt.

Som framgår av utdragen ovan uppfattas kommunikation i form av information och återkoppling som något som inte bara är bra och viktigt, utan som något som i sig påverkar känslan av trygghet positivt. Med andra ord uppfattas detta vara en viktig del av själva trygghetsarbetet.

Kommunikation handlar inte bara om information *från* ansvariga aktörer, utan även om möjligheten att informera och bidra med synpunkter om miljön och tankar om hur den bör utvecklas *till* ansvariga aktörer. Här lyfter flera av studiens yngre deltagare att unga generellt inte nås av information om hur man ska göra om man vill vara med och påverka eller påtala brister i den fysiska miljön. En ung kommunutvecklare utvecklar:

IP27: Nu är vi unga kommunutvecklare och har liksom koppling till kommunen, och vi har skrivit i olika enkäter på jobbet och så, men jobbar man inte som vi, och vi är tio stycken typ, ja då har man ju ingen röst. Jag menar, innan jag började jobba som ung kommunutvecklare hade jag inte hört talas om hur man kan eller att man kan påverka och tycka till som ungdom.

Att man på ett enkelt sätt bör bjudas in att ha synpunkter på eller rapportera in brister i den fysiska miljön lyfts dock inte bara av de unga, utan detta är något som fler ser som något som kan utvecklas:

IP24: Det skulle finnas välkomnande budskap, liksom i stadsmiljön, att ser du nånting som uppfattas som otryggt, eller har du nåt klagomål eller något tips på den här ytan, ja men skanna den här QR-koden eller hör av dig hit, så kommer vi försöka göra bästa möjliga Mölndal. Så att man bjuds in som medborgare som rör sig här att även påverka sitt närområde.

Det ovanstående utdraget berör inte bara kommunikation, utan även ett andra tema som framstår som centralt i materialet när det handlar om trygghet kopplat till fysisk miljö och platsutveckling, nämligen *delaktighet*. Flera av studiens yngre deltagare berättar om en bristande upplevelse av delaktighet i hur miljön i innerstaden utformas och designas:

IP16: Vi ser att dom försöker, men det ger inget resultat. Inga idéer som unga har visar sig sen när det blir klart.

IP27: Om man tycker att det ska byggas en skatepark i stadsparken, där vistas ju både unga och gamla, men då känns det som att de tar mer hänsyn till [de äldres] åsikt. Det känns mer anpassat för gamla, de får ut mer av att gå dit och sätta sig än unga, medan vi unga kommer lite i skymundan liksom och inte har så mycket att säga till om.

Även representanter för idéburna organisationer och bostadsrättsföreningar uttrycker en önskan om en högre grad av delaktighet i planeringen av innerstadens utformning:

IP24: Här finns det ju betydligt mer möjlighet att involvera fler, till exempel de boende och så, som kan vara med som referensgrupper och så.

Om vi här återkopplar till samverkansrådet så är det som IP24 säger helt i linje med vad representanterna för samverkansrådet själva framfört under fokusgruppintervjun. Frågan om delaktighet berör dock större frågor, både om vilka grupper som ska inkluderas i delaktigheten, men också vad man ska tillåtas vara delaktig i. Som vi har sett tidigare i rapporten så finns det intressekonflikter där vissa gruppers trygghet bygger på att andra grupper – oftast ungdomsgäng och personer som uppfattas påverkade eller som dricker alkohol på allmän plats – *inte* vistas i området, vilket väcker frågan om huruvida delaktigheten är för dem som är *önskade* av resursstarka grupper eller om den kan gälla alla som *faktiskt* uppehåller sig i området. Frågan accentueras som starkast när det gäller personer i stadsmiljön som uppfattas ha någon slags social problematik. En områdesarbetare som deltar i studien, som arbetar i en annan del av Mölndal där arbetet i högre grad bygger på att inkludera även de personer och grupper som av andra kan uppfattas som problematiska⁶, lyfter denna fråga på ett kärnfullt sätt:

IP49: Frågan är ju varför vill man göra centrum tryggt. Vem är det som vill att centrum ska vara tryggt och på vilket sätt ska det vara tryggt? Är det tryggt att man sätter upp stänger så att man inte kan ligga ner på bänkarna och att det sitter kameror överallt? Vems trygghet är det- vem är det som ska vara trygg? Om dom personerna som hänger där ska vara trygga, då måste vi prata med dem.

Hur tryggheten i Mölndals innerstads offentliga miljöer beaktas för de som vistas där och samtidigt uppfattas som påverkade, dricker öl eller ha en social problematik lyfts av fler av studiens deltagare. En tjänsteman inom förvaltningen, med lång erfarenhet av arbete med denna grupp, berättar i en fokusgrupp om hur hen uppfattar att gruppens trygghet tillvaratas i innerstadens trygghetsarbete:

IP52: Det finns ju inte, utan det utgår ju från att man vill ha det rent, fräscht och snyggt och trevligt, och inte brötigt och ölburkar och personer som kan uppfattas som avvikande eller annorlunda i centrummiljön.

Samma deltagare resonerar vidare med en annan tjänsteman i förvaltningen, som också har lång erfarenhet av arbete med socialt utsatta personer och personer med alkohol- och/eller narkotika-problematik, hur många av dessa lever som med en relativt stor otrygghet i sin vardag i Mölndals innerstad:

IP52: Jag skulle säga att detta är en grupp som blir utsatta på olika sätt i ganska hög grad. Av varandra eller av andra. Främst kanske av andra i en liknande situation. Och tittar man på kvinnorna i dom här grupperna så är ju dom extra utsatta. Det är en extremt utsatt grupp, kvinnor i aktiva missbruk.

---

⁶ Mölndals stads områdesarbetare är ej i fokus i denna rapport då de inte är knutna till innerstaden. Dock diskuteras aspekter av deras arbetssätt i rapportens sista del i samband med att frågor som rör inkludering/exkludering och delaktighet diskuteras.

IP53: Ja det är ju mycket otrygghet i den här gruppen. Och sen tänker jag att man vill ju vara flera, för även om man ibland kanske utsätter varandra också, så är det ju så att om man har tre promille i kroppen och ligger på en bänk så är man ett fruktansvärt lätt offer för till exempel en ungdom som bara går fram och plockar dom på grejer om de kanske precis har fått sin pension eller så. För det är ju en väldigt utsatt miljö som befinner sig i, jämfört med om dom suttit hemma och druckit då, då hade dom varit trygga just i dom stunderna, men sitter de ute i den miljön och somnar och är rejält berusade ibland... så det är ju inte bara andra som är rädda för dom, utan dom har ju också en väldig otrygghet i sitt liv. Men det är väl det att det är vardag för dom. En normalitet liksom. Men vi frågar dom ju inte särskilt mycket om det heller.

Av utdragen ovan framträder bilden att socialt utsatta personer som exempelvis lever med en alkohol- eller narkotikaproblematik riskerar att mer ses som ett trygghetsproblem för andra än som målgrupp för trygghetsarbete, trots att de många gånger kan leva under påtagligt otrygga förhållanden.

Sammanfattning

I detta avsnitt har Mölndals stads samverkansråd med Mölndals innerstadsföreningar varit i fokus. Rådets samverkansform, utförande och resultatmål har beskrivits. Jag har också redogjort för vad rådets representanter ser för värden med samverkansrådet liksom för hur de ser på sina möjligheter att verka för måluppfyllelse. De värden som framkommit har handlat om att rådet bidrar till att skapa gemensamma och uppdaterade lägesbilder av innerstaden samt att brister i miljön som faller under någon parts ansvarsområde har kunnat påtalas och åtgärdas. Kopplat till frågan om hur samverkansrådets representanter ser på rådets möjlighet att verka för måluppfyllelse har ett antal problem identifierats. Övergripande uppfattas det som svårt att verka progressivt för platsutveckling, särskilt när frågor inte tydligt faller under någon parts ansvarsområde liksom när det inte är tydligt under vilken parts ansvar en fråga faller. Vad som efterfrågas är en gemensam budget samt att någon har ansvar för och mandat att agera för att förverkliga det som rådet kommer fram till. Därtill lyfts att rådets sammansättning kan behöva se annorlunda ut så att fler röster kommer fram. I avsnittet har också andras röster om arbetet med platsutveckling i Mölndals innerstad lyfts. Viktiga saker som framkommit är att en tydligare och högre grad av kommunikation från Mölndals stads sida om vad som görs och vad som planeras i innerstaden efterfrågas av flera av studiens deltagare. Det uttrycks också en önskan om att enklare kunna kommunicera idéer om, liksom brister i, den fysiska miljön och dess utformning. Vidare uttrycks det önskemål om en bättre återkoppling efter sådant som trygghetsvandringar och trygghetsmöten gällande hur det som framkommer tas om hand och vad som planeras att göras. Vad gäller upplevd delaktighet i och inflytande över hur den fysiska miljön utformas med avseende på trygghet, så förefaller särskilt unga och socialt utsatta personer ha svårt att få sina röster hörda.

Trygghetsarbetet i sammanfattning

I denna del av rapporten har trygghetsarbetet i Mölndals innerstad varit i fokus. Inledningsvis beskrevs och diskuterades den trygghetsfrämjande modell som arbetats fram i Mölndals stad som helhet och utifrån ett helikopterperspektiv. Dess centrala komponenter beskrevs övergripande och sattes i relation till varandra i syfte att teckna det trygghetsfrämjande sammanhang inom vilket de insatser och den samverkansform som denna rapport främst fokuserar på verkar, nämligen trygghetsvärdar, ordningsvakter, fältsekreterare samt Mölndals stads samverkansråd med Mölndals innerstadsföreningar. Sammanfattningsvis framträder en bild av ett arbete som i stort syftar till att öka den upplevda tryggheten och upplevelsen av att kunna röra sig fritt hos arbetets målgrupp, ett arbete som också syftar till att minska såväl rädslan som risken för att utsättas för brott i innerstaden. Ett annat mål med arbetet är att skapa en trygg och trivsamt fysisk och social miljö i innerstaden så att fler Mölndalsbor väljer att vistas och röra sig i innerstaden. Här blir det dock nödvändigt att precisera vilka som är arbetets egentliga målgrupp och göra en distinktion mellan vad som i materialet framträder som å ena sidan ”vanliga människor”, vars närvaro i innerstaden uppfattas som igenkännbar och legitim, och å andra sidan andra grupper som på ett eller annat sätt uppfattas som ordningsstörande. När det gäller den tidigare kategorin så handlar det i hög grad om individer som arbetar, bor, reser eller tar del av innerstadens kommersiella eller kulturella utbud. När det kommer till den senare kategorin så handlar det om grupper som vistas i innerstaden av skäl som inte uppfattas legitima eller igenkännbara på samma sätt. Konkret handlar det främst om grupper som uppfattas ha en social problematik, som dricker alkohol eller uppfattas som påverkade, samt ungdomsgång, men även i viss mån andra socialt utsatta grupper och individer samt narkotikaförsäljare. Arbetet med dessa grupper handlar i högre grad om att på olika sätt verka för att de ska uppehålla sig på andra platser. När det gäller personer som dricker alkohol på allmänna platser eller uppfattas som påverkade, så motiveras detta tydligt med att deras närvaro påverkar andras trygghetsupplevelse. När det gäller ungdomar är bilden mer komplex, då motiven till att verka för att de inte ska ”hänga” i vissa miljöer i innerstaden också handlar om att värna ungdomarnas egen trygghet och utveckling.

Att som trygghetsarbetare *närvara* i miljöer som kan uppfattas som otrygga har framträtt som en central aktivitet. Denna närvaro har dock lite olika karaktär och betoning hos olika aktörer. Jag har beskrivit trygghetsvärdarnas närvaro som en *vårdskapsnärvaro*, där det finns en betoning på att kommunicera, ge service och erbjuda sällskap och stöd – men också på att i egenskap av Mölndalsbo representera sin stad. Vårdskapsnärvaron har en mjuk och trygghetsfrämjande karaktär som främst är orienterad mot målgruppen, det vill säga de vars trygghet ska främjas, snarare än mot vad som antas orsaka otrygghet. Målgruppen beskrivs i vårdskapsnärvaron vara ”alla”, men huruvida grupper som ofta anses bidra till andras otrygghet inkluderas i detta finns det delade meningar om. Vidare har jag karakteriserat vårdskapsnärvaron som situationell och här-och-nu-orienterad, snarare än långsiktigt och relationsskapande.

Ordningsvakternas närvaro har jag beskrivit som en *patrullerande närvaro*. Även om det finns överlappningar så särskiljer sig denna typ av närvaro genom sin betoning på ordningshållande. Karaktäristiskt för detta ordningshållande är en orientering mot ”de ordningsstörande”, det vill säga den eller de som antas orsaka andras otrygghet. De ”ordningsstörande” är således oftare föremål för ordningsvakternas aktiviteter medan de vars trygghet som ska främjas fortfarande är aktiviteternas målgrupp. Därför har den patrullerande närvaron karaktäriserats som situationell med en repressiv betoning på att motverka och häva otrygga skeenden.

Fältgruppens närvaro har jag beskrivit som en *vuxennärvaro*, vilket också pekar ut fältgruppens huvudsakliga målgrupp – ungdomar. Utöver att situationellt främja tryggheten på de platser där unga vistas inkluderar vuxennärvaron ett relationsskapande och förebyggande arbete som också har de ungas utveckling och framtid i åtanke. Detta innebär att vuxennärvaron inkluderar ett socialpreventivt framtidsperspektiv. Vuxennärvaron innefattar också att verka för att unga väljer platser och aktiviteter som uppfattas som tryggare än att vistas i innerstaden. När detta inkluderar att motivera eller på annat sätt locka ungdomar till andra aktiviteter kan de aktuella ungdomarna sägas vara vuxennärvarons föremål medan målgruppen utgörs av de framtida ungdomarna. En annan sida av detta handlar om att också verka för att innerstaden ska uppfattas som trygg av andra. Eftersom ungdomsgång kan uppfattas som otrygghetsgenererande, samtidigt som det främst är de ungas egna trygghet som ska gynnas, finns det ett spänningsfält inbyggt i vuxennärvaron.

Medan ungdomar befinner sig i en kluven situation vad gäller trygghetsarbetets målgrupp – som både en grupp vars trygghet ska värnas och en grupp som i vissa sammanhang anses ordningsstörande – så är det tydligt att vissa andra sociala grupper i hög grad exkluderas från trygghetsarbetet. Särskilt gäller detta äldre personer, vuxna eller unga vuxna, som dricker alkohol eller uppfattas som påverkade. Till viss del handlar trygghetsarbetet också om att exkludera dessa ur innerstadens offentliga miljöer genom att på olika sätt verka för att de ska uppehålla sig någon annanstans. Detta blir tydligt i platsutvecklingsarbetet, men också i ordningsvakternas uppdrag och aktiviteter. Här finns en central spänning och problematik i Mölndals stads trygghetsarbete som vi kommer att återkomma till längre fram i rapporten.

Trygghetsläget

Fram tills nu har jag beskrivit vad som har legat till grund för de trygghetsåtgärder som gjorts i Mölndals innerstad; en observerad otrygghet bland grupper som bor, arbetar och vistas i innerstaden som påverkar rörelsefriheten i området. Jag har också beskrivit de orsaker som antagits ligga bakom otryggheten. Dels har det handlat om den fysiska miljön; att den har upplevts som eftersatt ur ett trygghetsperspektiv med många undanskymda platser och bristande belysning, att brister inte har åtgärdats och att vissa platser har upplevts designade utan trygghet i åtanke. Dels har det handlat om vilka som befinner sig i det sociala rummet och de aktiviteter som sker där; personer som dricker alkohol och/eller uppfattats som påverkade som upplevts ”ta över” miljön i innerstaden, narkotikaförsäljning samt ungdomsgång som upplevts som ”stökiga och högljudda”. Jag har också beskrivit det trygghetsarbete som utförs i relation till de upplevda problemen och vad som antas vara dess orsaker. Fokus har legat på trygghetsvårdar, ordningsvakter, fältgruppen samt samverkansrådet. I denna del av rapporten riktas nu blicken mot hur olika intressenter upplever att det *aktuella* trygghetsläget i Mölndals innerstad är och har utvecklats de senaste åren. Det är viktigt att här betona att denna del inte kan ses som en effektutvärdering av de insatser som tidigare beskrivits. Även om det finns goda skäl att anta att de utförda insatserna påverkar trygghetsläget i innerstaden, så är sambanden allt för komplexa och utsträckta i tid för att man kausalt ska kunna koppla exempelvis vad en trygghetsvård gör en fredagskväll till att trygghetsläget i innerstaden har förändrats. Det finns allt för många såväl externa som individuella faktorer som påverkar den upplevda tryggheten hos de individer som bor, arbetar eller vistas i ett område, och de insatser som görs för att öka tryggheten utgör bara en liten del. När det gäller trygghetsarbete inom ett territorium så finns det inte heller någon förutbestämd, konkret och tydligt avgränsad målgrupp, så som det kan göra exempelvis när insatser riktas mot ett antal utvalda individer som ingår i ett avgränsat program, även om det kan sägas finnas tänkta målgrupper på gruppnivå. Inte desto mindre är det av intresse att veta hur olika intressenter ser på det aktuella trygghetsläget och på de trygghetsinsatser som görs i Mölndals innerstad, eftersom detta tillsammans ändå kan säga något om trygghetsåtgärder som görs som helhet liksom om hur tryggheten i Mölndals innerstad utvecklas.

Röster om trygghetsläget i Mölndals innerstad

I det insamlade materialet framträder en bild av att Mölndals innerstad, av den absoluta majoriteten av studiens deltagare, uppfattas som en relativt trygg plats. Det finns inga betydande skillnader i denna fråga mellan olika intressenter, utan såväl näringsidkare, fastighetsägare, yngre, äldre, kvinnor och män – men också ordningsvakter, trygghetsvårdar och fältsekreterare – delar i stort denna bild. Vidare lyfter flera att trygghetsituationen i Mölndals innerstad de senaste åren har förbättrats i

vissa avseenden och på vissa platser. Samtidigt lyfter majoritet att det kvarstår problem kopplade till trygghet i innerstaden.

Mölnbals innerstad uppfattas som relativt trygg som helhet

När studiens deltagare har tillfrågats hur de uppfattar trygghetsläget i Mölnbals innerstad som helhet så svarar de ofta genom att jämföra med hur de uppfattar eller antar att trygghetsituationen ser ut i andra städer eller kommuner. Ofta är det Göteborg som utgör referenspunkt. Man svarar också genom att jämföra ur ett tidsperspektiv, det vill säga hur det har varit tidigare. Den absoluta majoriteten, oavsett om man svarar utifrån ett utförar- eller målgruppsperspektiv, anser att Mölnbals innerstad är en relativt trygg plats som helhet. En av studiens yngre deltagare fångar detta kärnfullt:

IP17: Alltså det kan vara en av dom bättre ställena kring hela Göteborg tycker jag gällande det här med trygghet och sånt. Det finns en del dåliga platser, men det finns massa andra ställen och städer som är mycket värre än i Mölnbal centrum. Mölnbal känns bra gällande trygghet.

Även om det finns en del ”dåliga platser” så är det tydligt att Mölnbals innerstad som helhet ändå uppfattas som bra ur ett trygghetsperspektiv, åtminstone jämfört med hur läget uppfattas eller föreställs vara i andra delar kring Göteborg och andra städer. En deltagare som representerar fastighetsägare och hyr ut lokaler till verksamheter i Mölnbals innerstad uttrycker också att Mölnbal generellt är en trygg plats:

IP14: Det jag hör från mina lokalyresgäster är att det är ju tryggt. Jag uppfattar att mina hyresgäster tycker att det känns tryggt idag.

Vad som är värt att notera, och som vi kommer att gå in djupare på nedan, är hur IP14 beskriver att det känns tryggt ”idag”, vilket ger uttryck för ett jämförande tidsperspektiv.

Även de deltagare som arbetar med trygghetsskapande insatser tycker att Mölnbals innerstad som helhet, generellt, är en relativt trygg plats, trots att de ofta har ett fokus på trygghetsproblem. En samordnare för ordningsvakter i innerstaden beskriver på ett typiskt sätt:

IP07: Nä men i det stora hela så tycker jag att det är- det är svårt, nu bor inte jag där själv, så jag verkar inte där som privatperson, men just ur ett arbetsperspektiv så tycker jag att det är en hyfsat bra trygghet. Samtidigt som jag kan förstå att människor som bor där upplever en viss otrygghet. Det är mycket folk i omlopp, man har lite socialt utsatta personer, man har lite krypt-in där det ofta blir ansamlingar med personer som är lite utstötta ur samhället, man har under broar och viadukter och... man har ett systembolag som ligger mitt i centrum som drar till sig ett visst klientel som dröjer sig kvar utanför, framför allt under sommarhalvåret då. Men i det stora hela tycker jag inte att det är- det är inget jättestort problem med otryggheten i Mölnbal centrum.

IP07 beskriver just hur Mölndals innerstad ”i det stora hela” är relativt tryggt, samtidigt som det också nämns att det finns problem kopplade till trygghet. En representant för en bostadsrättsförening som vänder sig till personer över 55 beskriver på ett likande sätt hur föreningens boende generellt uppfattar innerstaden som en relativt trygg plats, men lämnar också vissa förbehåll beträffande tiden på dygnet:

IP25: Vad jag hör så upplever folk att, på dagtid är det relativt tryggt i Mölndal centrum.

Om utdragen ovan fångar vad den stora majoriteten i studien uttrycker, så finns det även röster som beskriver Mölndals innerstad som något sämre ur ett trygghetsperspektiv även som helhet:

IP16: Jag skulle säga att [trygghetsläget] är mitt emellan. Det sker väldigt mycket grejer i Mölndal. Det kan inte gå en dag när det bara är lugnt i Mölndal centrum, det är alltid något som sker. [...] Sen kan man också känna sig trygg i Mölndal och man kanske inte tänker på dom grejerna. Alltså, det är inte otryggt heller, så mitt emellan.

I utdraget beskriver en av studiens yngre deltagare hur Mölndals innerstad är ”mitt emellan” ur ett trygghetsperspektiv. Det finns alltså problem i området kopplade till trygghet, samtidigt som det inte heller framställs som väldigt otryggt. Men den sammantagna bilden är alltså att Mölndals innerstad, av det stora flertalet av studiens deltagare, uppfattas som – relativt sett – en trygg plats som helhet dag.

Trygghetsläget upplevs ha förbättrats på flera platser...

När jag har ställt frågor till studiens deltagare om hur de uppfattar trygghetsläget generellt så jämför många med hur det har varit tidigare i innerstaden. Mölndals innerstad har under flera år genomgått en upprustning och ombyggnation, vilken fortfarande är pågående, som har påverkat stadsmiljön i hög grad. Därtill har trygghetsfrågan satts på agendan och satsningar har gjorts för att öka den upplevda tryggheten i innerstaden. Även om det är svårt att direkt härleda förbättringar i trygghetsläget till enskilda händelser eller insatser, så beskriver ändå flera av studiens deltagare hur tryggheten på vissa platser har förbättrats de senaste åren, om än att bilden här inte är lika entydig som när trygghetsläget i innerstaden som helhet beskrevs ovan.

Gallerian

Även om det, som vi längre fram i rapporten ska se, finns röster som uppfattar att det finns trygghetsproblem kopplade till Mölndals galleria, så lyfter många också öppnandet av gallerian 2018 som lyckat ur ett trygghetsperspektiv, vilket jämförs med hur området såg ut innan. Detta kopplas till såväl ljussättning och dess utformning som till att det är mycket liv och rörelse, men även till den frekventa närvaron av ordningsvakter. En av studiens yngre deltagare fångar denna uppfattning kärnfullt:

IP16: Gallerian är ett bra ställe. Det upplevs som en trygg plats. Det handlar om ljus. Ju ljusare det är desto mer ser man och då känner man sig tryggare. Så gallerian är ett bra exempel som gör det tryggt i Mölndal. Där har jag sett ordningsvakter också. Dom bidrar till trygghet.

Inte bara studiens yngre deltagare lyfter Mölndals galleria som ett lyckat exempel ur ett trygghetsperspektiv. En tjänsteman inom Mölndals stad jämför med hur det såg ut innan gallerian invigdes:

P18: Alltså, jag tänker på gallerian, hur man har byggt nu då. Det har ju ändå bidragit till trygghet. Som en trygghetsskapande insats i sig. Och att det blivit ordning och inte heller är helt uppgrävt. Den är ju också väldigt mysig att gå i. Om man jämför med Nordstan eller andra såna köpcentrum, så är ju ändå gallerian nåt, ja, det är mysigt att vara där.

Gallerian framställs i utdraget som en trygghetsskapande insats i sig, vilket kopplas till hur den har byggts och hur resultatet har blivit, men också till att den är färdig och att området inte längre är en arbetsplats. En deltagare i studien, som representerar en idéburen verksamhet, lyfter gallerian på ett liknande sätt, och jämför med vissa farhågor som fanns innan gallerian öppnades:

IP18: Jag började jobba här 2018 precis innan gallerian invigdes och då var ju storyn om gallerian att det kommer bli ett häng och att där kommer det bli jättefarligt att va. "Dom kan ju inte ha öppet så länge, hur tänkte dom nu egentligen?" Och så har det ju inte alls blivit. Den story jag hör om gallerian nu är att där är det fint att vara, där finns det vuxna människor i rörelse.

Området där Mölndals galleria nu står upplevs alltså av många ha förbättrats ur ett trygghetsperspektiv, och vad som då hänvisas till är att gallerian är trivsamt utformad, att den har en bra belysning, att det är mycket "liv och rörelse", men också till att det finns ordningsvakter på plats. Vi kommer dock lite längre fram i rapporten, i samband med att kvarvarande trygghetsproblem redovisas, se att denna bild inte är helt entydig utan att det också finns upplevda bekymmer kopplade till gallerian. Vi kommer också att se hur gallerian blir ett bra exempel på hur trygghet för vissa grupper kan ställas mot andra grupper trygghet i och rätt att vistas i det offentliga rummet.

Resecentrum

Även om resecentrum inte lyfts som en plats i Mölndals innerstad som typiskt utmärks av trygghet – snarare tvärtom – så menar flera av studiens deltagare att platsen ändå har förbättrats i vissa avseenden. Trots att platsen fortfarande till viss grad präglas av "häng" och av att grupper som av många ses som en orsak till otrygghet vistas där, så uppfattar flera av studiens deltagare ändå att trygghetsproblemen har minskat i omfattning. En av studiens deltagare, som representerar ett av Västtrafik upphandlat bussbolag som kör i Mölndal, beskriver:

IP20: Jag kan bara säga när det kommer till resecentrum, det är ju där min personal rör sig mest. Det är ju vaktbolag som rör sig kring resecentrum och det har ju skett en viss förbättring, det var ju ganska otryggt under en period, med mycket missbrukare som använde vänthallen som nån form av ölstuga, men som sagt där har det blivit bättre.

IP20 beskriver hur det skett en ”viss” förbättring, och vad han refererar till är just att vissa grupper inte använder platsen i lika hög grad som tidigare. I utdraget kopplas det till att bevakningsbolag rör sig kring resecentrum. Även trygghetsvärdar nämns av vissa deltagare i studien kopplat till trygghetsläget kring resecentrum:

IP19: Där går det ju trygghetsvärdar ibland också, och Västtrafik har ju också egna trygghetsvärdar nu.

Även studiens yngre deltagare beskriver en viss förbättring på platsen:

IP17: Jag har sett fältgruppen och även väktare och sånt vid Mölndal station, det har jag sett. Och det är såhär- förr var det mycket värre. Det sker incidenter då och då med alkoholister och dom andra som bara står där då, och dom kan nog inte göra så mycket åt det för dom vet inte när dom som hänger där skapar problem. Men det har blivit mycket bättre nu.

Även i detta utdrag framställts problemen som kopplade till personer som dricker alkohol eller uppfattas som påverkade, men även till ”andra som bara står där”. Även om IP17 inte gör någon tydlig orsakskoppling mellan fältgruppen och väktare till att situationen med dessa grupper blivit bättre, är det ändå fältgrupp och väktare som nämns i utdraget.

När jag har frågat de som utför trygghetsskapande insatser i innerstaden så har de gett liknande svar. Exempelvis säger en fältsekreterare om läget vid resecentrum:

IP06: Ja, alltså förr var det ju en del. Det var mycket mer förr än vad det är nu på Mölndals bro [vid resecentrum]. Förr var det ju liksom ofta stora ungdomsgäng som hängde där, både yngre i högstadiesålder men också då äldre unga. Så är det ju inte lika mycket nu.

I utdragen ovan är det ordningsvakter, trygghetsvärdar och fältsekreterare som har nämnts i samband med att deltagare har pratat om förändringar i vilka som vistas kring resecentrum. Men även förändringar i den fysiska miljön lyfts av vissa deltagare. Exempelvis beskriver en tjänsteman inom Mölndals stad hur utformningen av bänkar har förändrats och hur en trappa har tagits bort:

IP21: Dom ändrade ju bänkarna så att man inte kan sova på dom längre. Inne i vänthallen. På bron. [...] och så tog dom ju bort den där trappan som man kunde sitta på. Det är ju längesen nu, men det fanns ju en sån där.

Även denna typ av rumslig design menas bidra till att vissa aktiviteter som kan uppfattas som otrygghetsskapande försvåras, vilket får som konsekvens att vissa grupper ”byggs bort” eller exkluderas ur det offentliga rummet (Pettersson & Davidsson, 2017). Även om denna strategi här kopplas till en ökad trygghet för vissa grupper, så väcker det också frågor om vad som sker med de som styrs bort från det offentliga rummet liksom om huruvida det offentliga rummet ska byggas för att motsvara intressen och behov för de som faktiskt vistas där eller för en tänkt önskvärd målgrupp.

Sammantaget uppfattar alltså många av studiens deltagare att det skett förändringar kring resecentrum som kopplas till en ökad upplevelse av trygghet. Vad som är mest framträdande i materialet är just att personer dricker alkohol eller uppfattas som påverkade, liksom andra som ”häng” på resecentrum, i lägre grad vistas där, vilket kopplas till förekomsten av ordningsvakter och till att miljön till viss del designats för att försvåra oönskat ”häng”. Förbättringen kopplas också till närvaron av fältsekreterare och trygghetsvärdar. Det är dock viktigt att påpeka att vad deltagarna beskrivit är en upplevd relativ förändring, och som vi kommer att se längre fram i rapporten så upplevs det finnas kvarvarande problem kopplade till resecentrum. Det är också viktigt att minnas hur den upplevda förbättringen är kopplad till att vissa grupper exkluderas från det offentliga rummet, det vill säga att grupper flyttas eller styrs mot att vara någon annanstans. Detta väcker för trygghetsarbetet centrala frågor som vi återkommer till i rapportens sista kapitel.

Stadshusparken

Stadshusparken är också en plats som lyfts som ett exempel där trygghetsupplevelsen har förbättrats. I en fokusgrupp diskuterar två anställda inom Mölndals stad, som inte själva arbetar direkt med trygghetsfrågor, parken som ett exempel på hur trygghetsupplevelsen har förändrats:

IP21: Stadshusparken har väl blivit väldigt mycket tryggare. För den var ju otrygg förut. Men där ser det ju väldigt trevligt ut nu när man går.

IP22: Ja, med en stor lekplats också. Jättefint, upp mot kyrkan, på andra sidan gatan. Jag tycker att parken är ett lysande exempel på att skapa trygghet. Vi har ju den lilla gröna stugan, kaféet, träffpunkten i parken, som gör att det blir en naturlig mötesplats för alla möjliga människor. Och det har ju gjort mycket för känslan av trygghet. Så att främja goda platser är ju trygghetsskapande.

Det är värt att notera hur IP22 nämner att parken blir en naturlig mötesplats för alla möjliga människor, för i det insamlade materialet beskrivs också hur parken lockar till sig grupper som annars kopplas till otrygghet. Exempelvis beskriver en som samordnar ordningsvakter i Mölndals innerstad:

IP07: I parken som ligger där bort mot folkets hus, den lite större gräsplätten där, där är det ganska mycket häng på sommaren med lite missbrukare och lite blandat, och man kan känna att det luktar lite marijuana ibland när man går där och så där. För det är en väldigt fin plats och där förstår jag att det drar åt sig många människor. Både de som vill fika eller ha picknick eller spela lite boll eller brännboll om man vill. Samtidigt som det är ganska lugnt och skönt och snyggt och prydligt för dem som har det lite sämre i samhället.

IP07 beskriver hur personer som uppfattas ha en alkohol- eller narkotikaproblematik, liksom andra, drar nytta av parken. I det insamlade materialet tycks dock detta inte skapa samma upplevelse av otrygghet som när personer dricker öl eller uppfattas som påverkade kring resecentrum, i Mölndals galleria eller under Mölndals bro. En deltagare i studien, som representerar fastighetsägare i Mölndals innerstad, exemplifierar uppfattningen på ett kondenserat sätt:

IP22: Jag tycker det är väldigt bra när dom får vara i parken. Och man ser ju ofta att polisen eller ordningsvakter är där och hänger och tjuvar lite med dom. Det skapar också en trygghet, att dom får vara där. För dom är ju ofarliga så länge dom får vara i fred. Med det skapar också trygghet att det kommer någon och pratar med dom och att man ser att nån är där och har en dialog med dom.

I utdraget beskrivs alltså hur en miljö kan utformas för att potentiellt kunna rymma fler av de grupper som gör anspråk på Mölndals innerstad, det vill säga en rumsligt mer inkluderande miljö. Detta är något som är viktigt att ha i minne. Samtidigt är det värt att notera dels att stadsdelsparken ligger en liten bit från de mest kommersiella ytorna i innerstaden och inte heller i direkt anslutning till bostäder. Det är också värt att uppmärksamma hur polis och ordningsvakter nämns som bidragande till upplevelsen av trygghet.

Området kring Mölndals torg

Ytterligare en plats som av flera – dock, vilket vi längre fram ska se, inte av alla – av studiens deltagare lyfter som förbättrat ur ett trygghetsperspektiv är området kring Mölndals torg och särskilt Bergmansgatan. En representant för en bostadsrättsförening i innerstaden beskriver i en fokusgrupp på ett kärnfullt sätt:

IP24: Kring Bergmansgatan och så upplever jag att det är ganska tryggt i dagsläget och det hör jag också från våra boende. Det är klarbyggt kring Bergmansgatan med dom nya fina husen, det finns verksamheter där, med torget och uteserveringar på sommaren där människor rör sig.

Att området uppfattas som förbättrat ur ett trygghetsperspektiv kopplas i utdraget till att det är klarbyggt, men också till att det finns verksamheter och uteserveringar där det rör sig människor.

Sammantaget upplevs alltså trygghetsläget ha förbättrats på flera platser i Mölndals innerstad...

... men det finns en kvarvarande upplevelse av otrygghet

Även om upplevelsen av trygghet har förbättrats på flera platser i Mölndals innerstad så gäller inte detta överallt och inte heller i alla avseenden. I denna del redovisas vad deltagarna i studien beskriver för aktuella problem kopplade till trygghet i Mölndals innerstad.

Plats och tid

När deltagarna i studien har fått frågor om vilka aktuella problem kopplade till trygghet som de uppfattar i Mölndals innerstad, så är det vissa platser och tider som återkommer. Övergripande så är resecentrum och området kring och under Mölndals bro platser som återkommer frekvent i materialet som problematiska, trots att resecentrum också uppfattas ha förbättrats. Särskilt lyfts ”underlandet”, det vill säga området under Mölndals bro som sträcker ut sig vid Brons västra sida fram till Mölndals galleria, men även delen under bronns östra sida omnämns ofta av studiens

deltagare. Även om såväl Mölndals galleria som området kring Mölndals torg med kringliggande gator av flertalet beskrivs som trygga och trevliga platser, så finns det också de som lyfter problem kopplade till trygghet på dessa platser. Upplevelsen av trygghet är också kopplad till tid på dygnet, vilket i hög grad hänger ihop med ljus. Därför uppfattas även platser som är mörka och dunkla som mer otrygga, även på dagtid. Eftersom ljuset varierar med årstiden så är även tiden på året något som spelar roll. IP23, som representerar en fastighetsägare i Mölndals innerstad, uttrycker detta på ett kondenserat sätt:

IP23: Om du tittar på en vardag mitt i sommaren så uppfattas såvitt jag kan säga Mölndal som en trygg plats. När du kommer en mörk torsdag eftermiddag vid tre när mörkret har lagt sig, för mörker är alltid otryggt, det är mer otryggt. Håller du dig runt gallerian, ja då kanske du känner dig tryggare, men går du ner mot resecentrum in under bron, ja då kanske du inte känner dig lika trygg längre. För där är det ju mörkt och dunkelt. Och dom platserna drar ju till sig det klientelet som du känner dig otrygg med att möta ensam. Går du förbi det glada gänget i Stadsdelsparken en torsdag eftermiddag när solen skiner, då kanske du inte känner dig lika otrygg. Men går du förbi dom under bron en torsdag eftermiddag när det är mörkt, då kanske du känner dig mer otrygg.

I utdraget kopplas upplevelsen av otrygghet i innerstaden till såväl vissa platser som till tid. Upplevelsen av otrygghet kopplas också till vissa orsaker. Utöver mörker nämns, om än implicit, vissa sociala grupper som kopplas till otrygghet i innerstadsmiljön, men i utdraget synliggörs också hur tid och plats samspelar med hur närvaron av dessa grupper uppfattas. När deltagarna i studien beskriver vad de ser som kvarvarande orsaker till otrygghet i innerstaden så är det vissa teman som återkommer mer frekvent. I resterande del av detta avsnitt redovisas och diskuteras dessa teman.

Den fysiska miljön

En eftersatt fysisk miljö samt platser som inte är väl designade ur ett trygghetsperspektiv har länge lyfts som en orsak till otrygghet i Mölndals innerstad, och är en del av vad som ligger till grund för Mölndals stads trygghetsåtgärder. Som nämnts tidigare i rapporten konstaterades vid en trygghetsvandring 2017 att den fysiska miljön på flera platser uppfattades som "otrivsam" och "smutsig" med en avsaknad av "belysning samt konst och kultur" (Mölndals stad, 2018). Utformningen av den fysiska miljön uppfattades som ogenomtänkt ur ett trygghetsperspektiv med flera mörka och undangömda ytor (Mölndal stad, 2018, 2019) och ett uppdrag som trygghetsvårdarna har är att rapportera in brister i den fysiska miljön i syfte att detta ska åtgärdas. Som vi sett uppfattas den aktuella fysiska miljön ha förbättrats på flera ställen, inte minst genom öppnandet av Gallerian och genom att upprustningen kring Mölndals torg och kringliggande gator blivit klar. Samtidigt kvarstår det problem rörande den fysiska miljön som kopplas till trygghetsupplevelsen bland de som bor, arbetar och vistas i innerstaden.

Vad som i materialet tydligas framträder som problematiskt är dålig belysning och mörker. Framförallt är detta kopplat till området under Mölndals bro och "underlandet". IP25, som representerar en bostadsrättsförening för personer över 55, säger:

IP25: Vi är ju ute och rör oss mycket på dagarna och det jag hör väldigt ofta från dom som bor här är ju att det kan vara väldigt mörkt till exempel under Mölndals bro.

Om IP25 representerar äldre Mölndalsbor så lyfter en representant för studiens yngre deltagare belysningen i området på ett likande sätt:

IP17: Under bron, det finns inte så mycket ljus och lampor. Det är inte tryggt där.

Just dålig belysning och förekomsten om mörka och undanskymda ytor är alltså något som fortsatt ofta lyfts av studiens deltagare, liksom att miljön under bron generellt inte upplevs välförvaltd utan präglad av nedskräpning. Att området också präglas av undanskymda ytor där det är svårt att ha uppsikt är också något som lyfts av flera deltagare. Mörkret, de undanskymda ytorna, liksom den eftersatta miljön kopplas i materialet också till att vissa sociala grupper attraheras, vilket menas skapa otrygghet för andra. I en fokusgrupp diskuteras detta på följande sätt:

IP14: Sen är det ju underlandet, det är ju så att så fort det finns undangömda... liksom gränder där man kan gå in och ställen där man kan gömma sig i, då blir det ju genast otryggt.

IP13: Underlandet ja, det har vi ju pratat om i många år. Och jag har sagt det i 40 år, det finns ett väldigt billigt och enkelt sätt att få ordning på det och det är med ljus. Det finns ju en anledning till att man kallar människor för ljusskygga. För att man inte vill synas. Så då är det ju väldigt enkelt, det ska va så mycket ljus att man får ha solglasögon på sig för att man ska gå in där. Och det ska helst vara målat och snyggt.

I delar av det som kallas underlandet, närmare bestämt under bronns västra del, pågår ett byggnadsarbete. Flera av studiens deltagare lyfter att detta, när det blir klart, kan bidra till att miljön förbättras ur ett trygghetsperspektiv, samtidigt som flera också lyfter att trygghetsupplevelsen påverkas av byggnadsarbetet i sig:

IP24: Om vi tar Mölndals bro så är det ju väldigt otryggt. Nu har vi ju en byggnation där... ja ett nytt torn som byggs. Och när det byggs så är det mycket problematik kring det. Dels att det skärmar av och skapar otrygghet och det är- det ser inte så färdigt ut och så. Och där finns det ju färdiga detaljplaner som ser väldigt lovvärda ut, med neonljus och glasbyggnader under Mölndals bro och sånt där. Så där finns det ju en ansats. Men det här medellånga och kortsiktiga kring nybyggnation och så, hur skapar vi trygghet kring det? Och det upplever jag är ett relativt stort problem för Mölndals innerstad, att när vi bygger, hur ser vi till att tryggheten och det mysiga lullullet runt omkring ändå kan finnas i nån form? Och det är ju svårt, för vem ska bära kostnader för det och sånt där, om nånting inte är permanent så kanske det är dyrt att få det riktigt trevligt och tryggt. Men man behöver i alla fall ha någon form av känsla kring det och en diskussion kring det om vad som är möjligt.

I utdraget lyfts inte bara hur området kring Mölndals bro uppfattas som otryggt, utan också hur innerstadens ombyggnationer i sig är något som skapar otrygghet, varför det är nödvändigt att även ha ett medellångt och kortsiktigt perspektiv när det byggs, det vill säga att skapa trygga och trivsamma miljöer kring byggarbetsplatser och vid områden där det finns planer på att renovera, även om dessa miljöer inte är permanenta. Som en annan av studiens deltagare lyfte: ”Byggarbetsplatser kommer vi alltid att ha” (IP36). I Broprojektets slutfas har det, utöver ovan nämnt

byggprojekt, påbörjats ett arbete med att rusta upp en del av underlandet, trots att delar av denna utrustning inte kommer att vara permanenta. Samtidigt finns det andra delar, så som under bron östra del, som lyfts som fortsatt problematisk ur ett trygghetsperspektiv:

IP24: Sen är det ju den andra delen då över motorvägen under bron, där vid Nämndemansgatan till. Där är det ju ännu mindre rörelse. Och där är det ju väldigt otryggt. Och där hade man med små medel kunnat fixa så att det blir tryggt. Eller tryggare i alla fall. Med ljus och kanske ljud och andra sätt att strukturera flödet [av människor]. Och kanske prioritera, vad är det som finns på ytan? Jag ser att både nu och i framtida detaljplan så är det parkeringar åttio procent under Mölndals bro. Och parkeringar i sig skapar mellanrumstytter, och det är kanske inte svaret. Kan vi planera in parkeringar på andra ställen, som vid gallerian eller på andra platser som är dedikerat för det, så skapar man liv och rörelse och torghandel på andra ytor som människor upplever som otrygga men ändå behöver passera.

Även resecentrum, väntytter, rulltrapporna ner till tågspåren och perrongerna lyfts fram som otrygga genom att vara designade på ett sätt som skapar en känsla av instängdhet och utsatthet. I en fokusgrupp med yngre deltagare beskrivs detta tydligt:

IP28: En jättespecifik sak, men vid spårvagnarna så känns det lite så här... ja staketet i mitten av spåren, det gör att man känner sig ännu mer fast. Man kan inte riktigt... ja om någon kommer så finns det ingenstans att gå. Och nu när de bygger så blir det ännu värre för att det blir så mycket staket överallt.

IP27: Ja, och rulltrapporna och byggandet där liksom. Jag kan tycka att det är lite sunkigt ibland och luktar lite kiss ibland. Inte jättefräscht. Och den här triangeln där man väntar, väntrummet, där är jag aldrig. Jag är aldrig där i väntsalen. Det är folk som brukar sova där inne och det är liksom... upplägget av hur man sitter där inne är jättekonstigt tycker jag. Man vill ju inte sitta längst in i hörnet och man vill samtidigt inte sitta i mitten för att kunna gå om man blir omringad.

Det finns alltså platser vid resecentrum som av flera av studiens yngre deltagare lyfts som otryggt utformade genom att det finns en avsaknad av flyktvägar. Men även andra av studiens deltagare lyfter delen vid resecentrum uppe på bron som problematiskt ur ett trygghetsperspektiv av andra skäl:

IP24: Det finns ju delar kring just resecentrum, när det är mycket snö och kallt så är den här ytan också ganska otrygg för folk trängs och springer fram och tillbaka mellan olika delar som finns här. Så hade man kunnat få till mer väntyta under tak och om man hade kunnat göra nåt med stråket över Mölndals bro- så att det blir mer under tak. Och där kanske man kan ha en förebild som Allum [i Partille] som är en galleria över motorvägen. Men att skapa mer inomhusyta och mer företag och butiker och så, och det i sin tur skapar rörelse och folk som rör sig här, men också att det är värme och folk kanske saktar ner så det blir tryggare också.

Vad som nämns i utdraget är att platsen är designad på ett sätt som skapar trängsel, särskilt i samband med sämre väder, när människor behöver röra sig fram och tillbaka, samt att det inte finns tillfredsställande väntytter under tak. I utdragen ovan nämns också en del förslag på förbättringar av den fysiska miljön. Utöver sådant som belysning och att minska känslan av instängdhet så framträder ”människor i rörelse” som ett återkommande tema, det vill säga att

planera och bygga den fysiska miljön så att det skapas förutsättningar för att människor ska vistas och röra sig i hela innerstaden vid fler av dygnets timmar, så att inga platser blir ödsliga men utan att skapa trängsel och instängdhet. Att öka tryggheten i den fysiska miljön genom att strukturera flödet av människor på ett genomtänkt sätt lyfts av flera av studiens deltagare. En deltagare som representerar en idéburen organisation säger:

IP29: Det har alltid upplevts som ödsligt runt Mölndals bro vid vissa tider, det finns kanske för lite av normalt... att folk liksom rör sig till och från olika aktiviteter. Ska du inte handla eller gå på restaurang eller nåt sånt va så är du inte där på eftermiddan och kvällen. Så egentligen ska ju inte biblioteket ligga längst upp på ena ändan, utan den ska ju ligga mitt på gatan. Det ska ju va ett ställe där man rör sig till och från ... eller det skulle vara några lokaler som finns för uthyrning, att det finns folk som rör sig mellan olika aktiviteter. Och biografen, den skulle inte ligga borta vid Möllan, den skulle ligga borta vid innerstan på nåt sätt. Att få en puls på nåt sätt. Så fort det blir ödsligt så blir man orolig.

En representant för en bostadsrättsförening i innerstaden lyfter dels belysning och grönska, men också att planera och bygga för aktiviteter som påverkar flödet av människor:

IP24: Mycket ljus och grönska är ju något som vi vill att man tittar på, men det finns ju även mer långsiktigt inriktade delar. Vi har ju sett att det finns i Göteborg, att det finns en spontandansbana som byggdes för att skapa liv, det är ju kanske lite mer långsiktigt då. Man kan också tänka padel och minigolf, torghandel har nämnts, skridskobana på vintern, minibasket, boulebana, lekplatser och allmänt bara göra något åt platsen där missbrukare vistas och skapar otrygghet. Och grönska då. Det är mina inlägg från mina medlemmar. [...] Det vi motsätter oss är de där åttio procent parkeringsplatser. Tänk om, tänk nytt. Det kan vara dels lokaler med spännande verksamheter, men också grönytor och mjuka värden, allt är inte hugget i sten. Men medborgardialog där är väl vad som behövs för att hamna rätt.

Just att planera och bygga den fysiska miljön – att planera för att det finns aktiviteter som människor rör sig till och från – så att det finns människor i rörelse på fler tider av dygnet framträder som ett tydligt tema när studiens deltagare diskuterar vad de vill se för förändringar i den fysiska miljön i Mölndals innerstad. I det sista utdraget nämns också en hel del aktiviteter som inte nödvändigt är knutna till konsumtion, så som lekplatser, skridskobana och minibasket, vilket potentiellt kan attrahera grupper som ekonomiskt är mindre resursstarka, exempelvis ungdomar. På så sätt kan heterogeniteten också öka i den population som rör sig i innerstaden. I de utdrag ovan som rör önskade förändringar i den fysiska miljön är det också värt att notera hur de aktiviteter som nämns är sådana som torde vara igenkännbara, begripliga och accepterade av de flesta. IP29 nämner exempelvis ovan ”normalt” och IP24 nämner uttryckligen att man behöver göra ”något åt” platsen där ”missbrukarna” nu gör sina aktiviteter. Här återkommer vi till en spänning som finns i materialet som handlar om huruvida platsen är till för de som faktiskt vistas där eller om den främst är till för de som är önskade av vissa grupper. Vi återkommer till denna spänning dels nedan, men också i rapportens avslutande del.

Personer som dricker alkohol eller uppfattas vara påverkade

Som vi sett är personer som dricker alkohol eller uppfattas vara påverkade något som länge setts som en orsak till otrygghet i innerstaden genom att menas "ta över" vissa platser på andras bekostnad. När deltagarna i studien beskriver det aktuella trygghetsläget är detta fortsatt något som frekvent lyfts som en orsak till otrygghet. En deltagare som är kopplad till Mölndals galleria beskriver:

IP26: Det som skapar otrygghet, alltså den bilden vi ser, det är ju alltså missbruk. Det är ju mycket häng och mycket missbruk. Det händer ju att de kommer in och sitter i gallerian också. Men mest då utanför, under Mölndals bro som vi har pratat mycket om. Jag anser att det är en stor del av otryggheten.

I utdraget görs en stark koppling mellan personer som dricker alkohol eller uppfattas vara påverkade och andras upplevelse av otrygghet, framför allt utanför Mölndals galleria under Mölndals bro, det vill säga i underlandet. I materialet framträder en övergripande bild av att den grupp som det handlar om har samlats till underlandet från att tidigare har befunnit sig på flera ställen, även om de också vistas i gallerian ibland (då framför allt vid entrén nära Systembolaget och ICA som vetter mot underlandet). En deltagare i studien beskriver hur gruppen inte längre är lika synlig kring Mölndals torg längre, utan har "tryckts" till Mölndals bro:

IP37: Där har dom ju nästan försvunnit nu i och med att det har blivit lite mer ordning och reda. Och förändring. Medans då Broplatsen blev kvar. Och där har ju då dom samlats. Dom stackarna som inte har någonstans att ta vägen, dom har ju tryckts dit kan man säga.

En annan av studiens deltagare beskriver en liknande process än mer utförligt:

IP14: Jag har jobbat i Mölndal i [flera] år. Och i alla städer finns det ju alltid en grupp av människor som missbrukar i alla format. Och när jag började jobba i Mölndal, då satt dom på torget. Så blev dom bortkörda från torget, då satt dom i Stadshusparken. Så blev dom bortkörda från Stadshusparken, och så satt dom vid Stadsparken där uppe där man nu har byggt en lekplats. Så blev dom bortkörda där ifrån. Och så sen, ner under bron. Och så nu blir dom bortkörda därifrån.

Även flera av studiens yngre deltagare lyfter denna grupp som en orsak till otrygghet:

IP16: När man ser massa sådär alkoholister och sådär nere vid bron och vid resecentrum, man blir ju lite sådär... lite otrygg, om dom kommer fram och ska säga nånting, det känns lite otryggt också.

IP17: Ja, dom finns alltid i Mölndal centrum där nere vid bron vid station.

Så om vissa platser har förändrats så är det här en grupp som främst tycks flyttas omkring. Denna bild bekräftas när jag har intervjuat representanter för socialtjänsten som har ett ansvar för att arbeta med gruppen i fråga. Det blir då tydligt att det satsas relativt lite på gruppen i fråga i termer av möjlighet till aktiviteter, sammanhang och platser att kunna vara på. En viktig aktör i sammanhanget är Hela människan som drivs på frivillig basis av idéburna organisationer i Mölndal.

Hela människan driver en caféverksamhet tre dagar i veckan under dagtid. Under deras öppettider erbjuds också Bingo en gång i veckan samt att det finns möjlighet att prova på måleri samt teater. Representanter från Hela människan är också delaktig i vissa samverkansforum kopplade till Mölndals innerstad. När representanter från idéburna organisationer som deltar i studien diskuterar situationen för personer med en alkohol- och narkotikaproblematik så förstärks bilden av att det satsas relativt lite på gruppen:

IP18: Det är ju kyrkorna som driver hela människan nu, i Frälsningsarméns lokaler tre dagar i veckan. Så det bygger ju helt på ett ideellt engagemang som inte har någon maktfunktion. Så det är ju tack vare kyrkorna att dom finns och är engagerade.

IP29: Det finns ju en viktig del som vi upplever när vi hjälper dom människorna, att hitta både en plats att vara men också stödet för hela livet. Och där har inte kommunen varit så pigg på att hitta lösningar. Så att dom är där dom är nu [i Frälsningsarméns lokaler], det är nödlösningarnas nödlösning. Det går inte säga om ett år att "oj nu är den lokalen borta" då har vi problem som är jättestora. Så här måste vi ligga i framkanten, för blir dom hemlösa från den lokalen då har vi ett jätteproblem direkt. [...] Hela människan är en helt ideell organisation som andra såna här små föreningar. Och de gör ett fantastiskt arbete med en deltidsanställd jätteduktig- otroligt duktig kvinna, som driver caféet. Och det är ju ett sätt att få den här gruppen då som finns i alla städer, dom finns ju överallt, och dom vill inte hamna i en lagerlokal i Källered. Det går liksom inte. Utan dom vill ju va centralt. För då är caféet perfekt placerad för den är ju bara på andra sidan bron. Men det behövs pengar in i den för att få stabilitet och långsiktighet i det. Men engagerade människor finns som driver det helt ideellt, men det behövs minst en anställning, det behöver man.

Hela människan framstår som en viktig aktör för gruppen i fråga, samtidigt som deras verksamhet målas upp som en skör lösning byggd på frivilligt engagemang från enskilda individer. Därtill är öppettider begränsade och lokalen beskrivs som en "nödlösningarnas nödlösning". En representant för en idéburen organisation, som har god inblick, fortsätter:

IP18: Det har funnits en stark vilja från kyrkorna i Mölndal att skapa ett sånthär avtal med kommunen, ett IOP [Ideburet Offentligt Partnerskap]. Men det har varit lite trögt. Och det här är ju ett bekymmer och det har ju med trygghet att göra för vanliga Mölndalsbor. En önskan är ju att kommunen tillhandahåller en yta som är inomhus där Hela människan kan bedriva sin fantastiska verksamhet. Och det gör många andra kommuner, för dom här människorna finns överallt, och vi kan inte bygga bort dom hur mycket vi än försöker busa dom från den ena platsen till den andra. För det är större frågor. Men i och med att dom finns här i Mölndal, och det finns idéburna organisationer som vill ta sig an det här och ge dom en ny chans i livet och allt sånt där... men då kan en kommun gå in och säga "varsågod, här finns en lokal, det finns ett kök och en liten toalett där i hörnet där, den får ni använda för Mölndalsbornas skull". Kyrkorna ställer gärna upp, men behöver lite mer stöd och support och pengar in i arbetet.⁷

Den aktuella lokalen framställs som sagt som en nödlösning, men samtidigt beskrivs lokalen vara bra placerad då den faktiskt är i innerstaden ("bara på andra sidan bron"), om än i ett område som av de flesta av studiens deltagare beskrivs som otryggt – bland annat just på grund av närvaron av

---

⁷ I Broprojektets slutfas pågår det diskussioner om ett samarbete och en ny lokal för Hela människan, men i skrivande stund är det oklart var detta landar.

personer som kan uppfattas som påverkade eller ha någon annan typ av social problematik. Här berörs åter ett centralt dilemma i trygghetsarbetet i Mölndals innerstad, för när detta diskuteras hamnar diskussionen ofta i en ”not in my backyard”-återvändsgränd. En deltagare beskriver:

IP24: Ja, vi kan inte sätta dom i en industrilokal i Källered, jag förstår den poängen. Dessa människor vill också ha närhet till sina verksamheter. Men om vi skulle ha den här ytan som är underlandet och närliggande ytor till människor som inte har den här typen av problematik och försöka binda ihop det, men ändå försöka ha vissa ytor som kanske är lite mer... här vet jag att det har diskuterats en hänvisningsplats eller att det finns nåt slags hus... det finns ändå ganska mycket ytor att bygga nånting på, med ordentliga kök, tak över huvudet, toalett, men som ändå ligger ganska nära centrum. Men kanske inte direkt kloss an till det vanliga bostadsområdet eller dom centrala handelsytorna då. Givetvis ska dom kunna vara i centrum, men kanske inte blanda upp dom så dom stöter bort andra grupper.

I utdraget är det tydligt hur IP24 balanserar mellan två värden; att personer som kan uppfattas som påverkade eller som dricker alkohol ska få vara i centrum samtidigt som andra inte ska behöva känna sig otrygga. Här blir det tydligt hur otrygghetens orsaker kopplas till yttre fenomen i omvärlden medan sådant som ”de vanliga människornas” förståelse, kunskap och acceptans hamnar utanför diskussionen. Vad det leder till är ett trygghetsarbete som bygger på exkludering av grupper från den offentliga miljön (jmf Petersson & Davidsson, 2017). I utdraget nämner också IP24 en ”hänvisningsplats” dit personer som uppfattas ha en alkohol- eller narkotikaproblematik kan hänvisas och där de får vara i fred. Detta är något som diskuteras som ett försök till lösning, och en tilltänkt plats finns en bit ifrån innerstaden, Mölndals bro och Mölndals galleria, men ändå med gångväg in till stadskärnan. Även om det kan sägas vara en relativt kort distans mellan innerstaden och hänvisningsplatsen så bygger denna tanke på ett särhållande av olika grupper, och inte alla av studiens deltagare tror på detta som en långsiktig lösning utan snarare ännu ett led i försöken att ”bussa runt” gruppen till olika platser. Exempelvis säger en tjänsteman inom Mölndals stad, som har lång erfarenhet av att arbeta med gruppen i fråga på olika nivåer:

IP53: Det finns ett beslut på att det här ska byggas, det finns ett uppdrag så [kommunen] kommer bygga den här platsen. Vi är väl kanske inte helt övertygade om att det här är det bästa att göra. Jag tror att det kommer att bli... man kommer köra dit dom sen kommer dom gå med sina rullatorer tillbaka in till centrum. Dom kommer att få motion, men jag tror inte att det kommer att bidra till mycket annat. [...] Det ligger för långt ifrån och dom vill vara där det händer, dom vill vara nära systembolaget, dom vill titta på folk, dom vill se rörelse. Jag tror det i alla fall. Dom är sociala precis som alla vi andra. Så därför tror jag inte att dom kommer att sitta där. Sen har jag en oro att det kan bli centrum för droghandel och allt möjligt då i stället, att det blir en laglös plats. För där ser vi dom inte och då finns dom inte heller. Och då finns inte problemen, så är vi nöjda allihopa över Mölndals innerstad.

I det insamlade materialet är IP53 inte ensam om att hysa tvivel till att en hänvisningsplats är en lösning på problemen med en upplevd otrygghet i Mölndals innerstad. I utdraget berörs en viktig aspekt som sannolikt är viktig att ha med sig i utvecklingen av trygghetsarbetet i Mölndals innerstad, nämligen att även denna grupp vill vara ”där det händer”. Precis som många andra är de flesta i

denna grupp sociala personer som upplever både trivsel och trygghet bland andra människor och vill se liv och rörelse runt omkring sig.

Drogförsäljning

Drogförsäljning var också något som lyftes som en orsak till otrygghet i Mölndals innerstad, och var något som låg bakom satsningarna. När studiens deltagare diskuterar det aktuella trygghetsläget är detta fortsatt något som lyfts som en orsak till otrygghet. En representant för fastighetsägare som hyr ut lokaler i innerstaden säger:

IP14: Vad jag hör från våra hyresgäster som oroar är den öppna drogförsäljningen som sker. Inte kanske mitt på Brogatan, men på Bergmansgatan förekommer det en hel del öppen drogförsäljning. Längs in på gatan. Det är nog det som upplevs som mest otryggt.

En annan av studiens deltagare, som arbetar i kommunen, lyfter samma sak men på andra sidan av bron:

IP40: Där på Nämndemansgatansidan under bron, där är det ju också väldigt tråkigt. Och där sker ju en del narkotikaförsäljning och överlåtelser och sånt där. Det kan man ju se om man går där, som jag gör.

Narkotikaförsäljning i innerstaden är något som även studiens yngre deltagare lyfter som en orsak till otrygghet:

IP16: Man ser ju droger varje dag i centrum, det gör man. Det är också otryggt, det borde inte vara så. Ingen borde komma fram och fråga om man vill ha snark liksom. Det sker inte varje gång, men det sker då och då. Så jag tycker att polisen borde göra nåt åt det, säga åt dom att inte vara här.

Drogförsäljning är således något som av flera deltagare uppfattas fortgå i innerstaden trots satsningarna. En skillnad som är värd att notera är att när de yngre lyfter detta som en orsak till otrygghet är det inte bara att de bevitnar narkotikaförsäljning utan även att försäljare närmar sig dem med förfrågningar.

Ungdomsgäng

Ungdomsgäng som ”hänger” på olika platser i innerstaden är också något som lyfts som en kvarvarande orsak till otrygghet i innerstaden. Även om resecentrum av flera deltagare sägs ha förändrats till det bättre i detta avseende, så är det ändå en plats som omnämns när detta kommer på tal. Även Mölndals galleria omnämns ofta i materialet i samband med ungdomsgäng som ”hänger”:

IP10: Det hänger en del ungdomar inne i gallerian och vid resecentrum, för där är det varmt. Speciellt på vintern då. Och så under bron och så. Det är alldeles för unga personer som är där även dagtid. Som ska ha någon annanstans och vara på. Så är det ju.

När deltagarna i studien pratar om ungdomsgång i Mölndals galleria så handlar det ofta om att de tar över vissa platser, exempelvis platser som är tänkta som lugna viloplats för föräldrar med små barn. Något annat som lyfts när ungdomsgång i Mölndals galleria diskuteras är en hård jargong som skapar otrygghet bland förbipasserande:

IP10: Och det är mycket, det kan jag nog säga, om man säger- jag som kan sluta tidigare ibland och så där då, många gånger kan jag ta svängen om där på vägen hem, och som sagt det är mycket ungt. Oavsett tid på dagen liksom. På förmiddagen, och de ska ju faktiskt vara i skolan eller vara någon annanstans. Och det, vi pratar om det här med en hård jargong då, och dom har också tagit åt sig det. Och det är inga söta barn man ser många gånger. Och då kan klockan vara två på eftermiddan liksom.

Även studiens yngre deltagare lyfter ungdomsgång och en hård jargong som en orsak till otrygghet, inte bara i gallerian utan även kring Mölndals bro och resecentrum:

IP16: Alltså, det är många ungdomar som hänger där, och det kan ju också bli lite otryggt. Och om man går förbi och kollar på dom, då börjar dom tjafsas med en.

Som vi sett i utdragen ovan så nämner flera att de unga borde vara någon annanstans än i Mölndals galleria eller på resecentrum, eller att de skulle ”ha någon annanstans att vara på” som IP10 säger ovan. Kopplat till detta är det värt att nämna att Fässbergs fritidsgård, som var den mest centralt belägna fritidsgården, har stängts. Detta är något som nämns som problematiskt både av studiens yngre deltagare själva och av fältsekreterare och trygghetsvärdar, eftersom ungdomar då väljer att vistas på andra ställen. En trygghetsvärd kopplar detta till att Mölndals stad ibland ”skapar problem med ena handen och försöker lösa dem med andra”:

IP10: Stadens trygghetsarbete är väl lite tveeggat kan jag tycka lite grann, för alltså samtidigt så gör de ju så gott de kan, men sen lägger dom ner fritidsgårdar och så. Och på ett sätt så skapar ju det en otrygghet som man sen måste jobba med att motverka i andra led. Ja, för då hänger ungdomarna i gallerian eller resecentrum där det är varmt.

IP08: Ja, och då menar kommunen på ”men det finns ju en annan inte så långt bort”, men ungdomarna tycker att det är jättelångt bort för det är inte deras område liksom. Dom vill absolut inte gå dit för det är liksom- det är ett annat land för dom. Och då blir- det skapar också en otrygghet för dom.

En fältsekreterare resonerar vidare kring vad det kan få för konsekvenser när platser för ungdomar stänger ner eller när ungdomar inte hittar alternativa platser eller aktiviteter, och kopplar det till att alla ungdomar inte har det tryggt hemma:

IP12: Och varför hänger man ute och så himla sent då? För att det kanske inte är tryggt hemma liksom. Morsan och farsan kanske grälar hela tiden eller dricker alkohol och det är inte tryggt liksom. Och det är kanske tryggare för mig att komma till Mölndals bro än det är att vara hemma, för det är där man har sina kompisar och tryggheten. Det är jätteviktigt, för många gånger är det faktiskt ens gäng och ens vänner som är ens familj. Och vi tycker inte att det är tryggt för dom att vara på Mölndals bro, men sen så vet kanske inte vi och kanske inte känner ungdomen, och den kanske inte alls har det tryggt hemma och då väljer den personen att vara ute i stället.

Studiens yngre deltagare delar bilden att det är problematiskt när ungdomsgårdar stänger, och när de diskuterar detta gör de det inom ramen för en större upplevelse av att det finns allt mindre utbud för ungdomar i Mölndals innerstad. IP15 fångar detta kärnfullt:

IP15: Jag skulle nog säga att, när jag växte upp så var det bra. Det fanns massa saker. Men sen tycker jag att det har börjat försvinna. Och då börjar ungdomar att busa igen och det är inte bra. Och det skapar lite otrygghet i Mölndal. Men när jag var yngre fanns det massa saker att göra, och det var jättebra. Men sen... ja till exempel stängdes fritidsgården ner. Det var jättetråkigt. Så inte ungdomarna har nåt ställe att hänga på. Då blir dom rastlösa och när dom blir rastlösa så sker andra grejer.

Andra av studiens yngre deltagare lyfter på ett liknande sätt hur de uppfattar utbudet för unga i Mölndals stad som väldigt ringa:

IP27: Jag tycker faktiskt inte att det finns mycket att göra. Alltså, det finns faktiskt ingenting att göra här. Jag har ofta det problemet att jag inte vet vad jag ska göra, för när man är ungdom i den här åldern och inte har så mycket pengar och inte kan köra bil eller så, så är oftast [det tillgängliga alternativet] att vara hemma hos nån eller gå på promenad. Förr jag gick mycket på fritidsgården i Fässberg, när jag gick på skolan, men gör man inte det så blir det ju lätt att man vandrar runt. Då var det väldigt populärt att liksom sitta och hänga i gallerian för den var öppen. Men fritidsgården var öppen när jag gick på högstadiet, men sen när man börjar på gymnasiet och sen i den här åldern då och upp till 19 så finns det ju ingenting. Och det är ju ändå då många är mest liksom problematiska och kanske dricker och röker och så. Men vad finns det att göra alltså? McDonalds ligger ganska långt bort och Max är inte öppet så länge. Det finns ju det där... Roy tror jag att det heter, en restaurang som är öppet på natten, men det ligger så dåligt. På andra sidan bron, där är det inte tryggt. Det är en spiraltrappa ner, en industritrappa ser det ut som. Och under bron liksom, det är ingen som har koll på vad som händer där. Inget bra läge, man tror inte att det är sant. Om det bara hade funnits typ en McDonalds i centrala Mölndal som var öppet eller att gallerian var öppen... fast det hade folk inte tyckt om heller. Men om det hade funnits... om stadshusparken hade varit mer anpassad, med mycket bänkar och sittplatser så hade man ju hängt där. Och om det hade varit tak över huvudet och liksom lite mer att göra... ja lite musik eller... ja vad vet jag, liksom skateboard eller minigolfbanor på en plats som liksom blandar upp. När jag har [besökare] här, alltså vi kan inte göra nånting här i Mölndal, man åker in till Göteborg.

I det relativt långa utdraget finns det mycket som är intressant. Tydligt är hur IP27 menar att utbudet för unga, särskilt för de som går på eller har slutat gymnasiet och inte är ekonomiskt resursstarka, är väldigt begränsat. Av intresse är hur till och med sådant som ett nattöppet McDonalds, eller en nattöppen galleria, framställs som positivt, men än mer intressant är det hur IP27 i samband med detta lyfter att "fast det hade folk inte tyckt om heller". En tolkning som ligger nära till hands är att IP27 tar andra Mölndalsbors perspektiv på hur de skulle uppfatta att unga "hängde" i gallerian eller på McDonalds på nattetid. Detta indikerar ett ansvarstagande, men synliggör också de ungas situation där deras försök till aktiviteter bland ett skralt utbud lätt kan tolkas som en önskat "häng". I slutet av utdraget nämner IP27 fler förslag som liknar de vi tidigare har sett när det kommer till den fysiska miljön, nämligen att bygga för liv och rörelse, men på ett sätt som blandar upp och skapar en heterogenitet som inkluderar ungas behov och möjligheter till deltagande.

Trafik och skyltning

Ett ytterligare problem som lyfts av flera av studiens deltagare är trafiksituationen och skyltningen i innerstaden. Vad som då lyfts är att skyltningen är bristfällig, både för bilister och för de som besöker innerstaden till fots och anländer med kollektiva färdmedel. Även trafiken i sig lyfts som ett problem, där delar av innerstaden framställs som ogenomtänkt ur ett trygghetsperspektiv. Framför allt är det Bergmansgatan som lyfts fram, men även Brogatan:

IP13: Vi har ju Bergmansgatan, parallellt med blandad gåfartsgata. Det har inte blivit någon ordning på skyltningen och biltrafik och gångtrafik ännu. Den är otroligt seg den här hanteringen. Den otrygghet som jag kan säga är störst på den gatan, det är biltrafiken. Den är hemsk. Det finns en gåfartsdel vid torget som är lite mitt på. Där man då egentligen inte har sagt någonting annat än att det är gåfart, men när det inte står nånting så är det ju femtio i en innerstadsmiljö. Vilket är en hysterisk hög fart när man sen kommer till en korsning med gående människor hela tiden. Så man kan gasa från sju kilometer till femtio. Det är ju fullständigt hål i huvudet. Så man har inte kommit alls vidare i den trafikordningen som bör ske i en innerstad. Så det där är ju en trygghetsproblematik.

IP14: Det gäller ju även Brogatan egentligen. Det är ju fortfarande bilar på Brogatan, fast det är en gågata. Det är ju lite stökigt med skyltningen nerifrån, den är ju otroligt stökig.

I det insamlade materialet lyfts även varutransporter och att bilister parkerar på trottoaren i samband med att de ska göra kortare ärenden i området eller leverera varor till butiker. Att skyltningen i innerstaden är svårtolkad är också något som lyfts.

Trygghetsläget i sammanfattning

I denna del av rapporten har studiens deltagares uppfattningar om det aktuella trygghetsläget i Mölndals innerstad, liksom hur det har utvecklats de senaste åren, varit i fokus. Sammanfattningsvis uppfattas Mölndals innerstad generellt som en relativt trygg plats av studiens deltagare, även om det finns problem kopplade till trygghet. Flertalet av studiens deltagare menar också att trygghetsläget på vissa platser har förbättrats de senaste åren. Främst gäller detta Mölndals galleria, som beskrivs som ett lyckat projekt utifrån ett trygghetsperspektiv. Platsen där Mölndal galleria nu står menas i hög grad vara tryggare än vad som var fallet innan gallerian fanns liksom under byggnadstiden. Detta kopplas till ljussättning och dess utformning, men också till att det där finns en relativt heterogent sammansatt population av människor i rörelse och även patrullerande ordningsvakter. Även resecentrum menas av flera ha genomgått en viss förändring till det bättre ur ett trygghetsperspektiv, även om det fortfarande inte framställs som en särskilt trygg plats. Men flera deltagare menar att det finns färre ordningsstörningar, vilket kopplas till såväl närvaron av såväl trygghetsvärdar, fältsekreterare som ordningsvakter, men till viss del också av att bänkar har designats så att det är svårare att sova och ”hänga” på platsen. Stadshusparken är också en plats som lyfts som förbättrad ur ett trygghetsperspektiv. Platsens utformning, med en lekplats, caféverksamhet och annat lyfts fram, liksom att platsen är en naturlig mötesplats för olika grupper.

Värt att uppmärksamma är att parken även beskrivs kunna inkludera personer och grupper som annars framställs som ordningsstörande och otrygghetsgenererande utan att detta nödvändigtvis skapar otrygghet hos andra. Även närvaron av ordningsvakter nämns. Därtill nämns området kring Mölndals torg som förbättrat. Att området, som utöver torget också inkluderar Brogatan och Bergmansgatan med ihoplänkande tvärgator, är klarbyggt är en självklar orsak till detta, men också att området byggts på ett sätt som gör att det ofta är människor i rörelse på platsen. Detta kopplas i sin tur till förekomsten av butiker, verksamheter och uteserveringar.

Samtidigt uppfattas det bland studiens deltagare finnas en kvarvarande upplevelse av otrygghet i Mölndals innerstad. Särskilt kopplas detta till vissa platser. Trots viss förbättring kring resecentrum nämns området kring Mölndals bro frekvent. Framför allt lyfts ”underlandet” och området kring bronns östra sida. Därtill menar flera deltagare att det finns problem kopplade till trygghet i såväl Mölndals galleria som området kring Mölndals torg. När det gäller området runt Mölndals bro, med resecentrum och ”underlandet”, så nämns den fysiska miljön ofta. Särskilt lyfts mörker och dålig belysning, men också att det finns många undanskymda ytor. Att det byggs i området lyfts som otrygghetsgenererande i sig, då detta skapar otrygga miljöer. Kring resecentrum lyfts också att väntytter, rulltrappor och perronger upplevs odsliga och otrygga bland annat genom att skapa känslor av instängdhet och utsatthet, men också genom att inte strukturera flödet av människor på ett som gör att människor är i rörelse där på ett bra och naturligt sätt. Utöver den fysiska miljön är personer som dricker alkohol eller uppfattas vara påverkade, liksom ungdomsgång som ”hänger” kring bron och i underlandet, något som lyfts fram som en kvarvarande källa till otrygghet. De tidigare förefaller ha styrts bort från vissa miljöer för att nu framför allt ha hamnat i ”underlandet” och till viss del vid resecentrum. När det gäller Mölndals galleria så är det framför allt ungdomsgång som nämns. I materialet framträder en bild av att flera aktörer vill få dessa grupper att vistas på andra platser, samtidigt som det erbjuds få attraktiva platser som motsvarar gruppernas egna önsknings och behov. Det finns också deltagare i studien som inte tror att denna strategi, som bygger på särhållande, är rätt väg att gå. Ytterligare ett kvarvarande problem, kopplat till trygghet, är drogförsäljning som beskrivs som relativt öppen. När det gäller området kring Mölndals torg är det framför allt skyltning och trafiksituationen i området, i hög grad på Bergmans-gatan, som lyfts som en källa till otrygghet. Även drogförsäljning nämns kopplat till platsen.

En framåtblickande diskussion

I denna del kommer jag ta upp och utveckla ett antal teman som löpt genom rapportens tidigare delar och som framstår som centrala utmaningar för det framtida trygghetsarbetet i Mölndals innerstad. I avsnittet kommer vissa vägval att pekats ut. En ytterligare ambition med avsnittet är att bidra till en diskussion om hur trygghetsarbete kan formuleras ur ett mer socialt perspektiv. Även om anspråken i detta avseende är låga så är det av stor vikt att ett socialt perspektiv på trygghet och trygghetsfrågor utvecklas, varför alla bidrag är viktiga. Som nämnts i rapporten så har såväl brottsförebyggande arbete som trygghetsarbete en tendens att begreppsliggöras utifrån en polisiär och situationellt orienterad logik, och polisen får ofta tolkningsföreträde när det kommer till trygghetsfrågor kopplade till det offentliga rummet (Persson, 2014). Om kommuner och socialtjänst ska få ett större ansvar för trygghet i det offentliga rummet är det av största vikt att ett socialt perspektiv utvecklas och begreppsliggörs.

Trygghet genom inkludering eller exkludering?

Ett helt centralt tema, som vi har återkommit till flera gånger i rapporten, kan sammanfattas med begreppsparet inkludering och exkludering. Vi har i rapporten sett att vissa grupper ses som självklara målgrupper för trygghetsarbetet, grupper som alltså inkluderas bland de vars trygghet ska värnas. Det handlar om ”vanliga människor”, vilka definieras som människor som bor, arbetar eller vistas i det offentliga rummet av skäl som uppfattas som begripliga och legitima. Rent konkret handlar det oftast om människor som är där för att handla, shoppa, gå på restaurang, använda sig av lokaltrafiken eller ta del av innerstadens nöjesliv eller kulturella utbud. Det är också dessa som tydligast gynnas av trygghetsarbetet, precis som näringsidkare och fastighetsägare. De senare är också de som tycks ha lättast för att få vara med och påverka trygghetsarbetets utformning. Men det finns också de som vare sig gynnas av eller är trygghetsarbetets målgrupp, men likväl kan vara föremål för trygghetskapande insatser.

Den grupp som tydligast sticker ur i detta sammanhang är personer som uppfattas ha en social problematik, som dricker alkohol eller uppfattas vara påverkade, eller avviker på annat synligt sätt i stadsbilden. Här förefaller det finnas en stor utmaning för det framtida trygghetsarbetet i Mölndals innerstad, och troligen också på andra platser och i andra städer som har en liknande karaktär. Det är också här det blir som mest tydligt att det sociala perspektivet behöver stärkas i trygghetsarbetet. Även om trygghetsvärdarna till viss del även inkluderar denna grupp i sin verksamhet, så är den övergripande bild som framträder att detta är en grupp som anses problematisk ur ett trygghetsperspektiv och som sällan är trygghetsarbetets målgrupp. För ordningsvakterna är gruppen främst föremål för kontroll, avvissning eller avlägsnanden. För fältgruppen är det inte en grupp som det arbetas aktivt med, annat än genom att förebygga att ungdomar utvecklar en dylik problematik eller

rekryteras till gruppen. Det pågår ett visst uppsökande arbete, främst genom att Hela människan kan kontaktas av andra aktörer, men detta uppsökande arbete framstår när företrädare för socialförvaltningen har intervjuats som relativt begränsat. Även ordningsvakterna i innerstaden vittnar om att de önskar ett tydligare och mer upparbetat samarbete med någon eller något som ”tar vid” när de har avvisat eller avlägsnat personer som tillhör gruppen från platser i innerstaden. Det är här dock viktigt att minnas att den grupp som vi pratar mycket väl kan ha olika insatser för en eventuell problematik, men ändå välja att vistas i innerstaden under delar av dygnet. Att man uppfattas uppvisa någon typ av problembild och vistas i innerstaden behöver alltså inte betyda att man inte har insatser för en problematik. Men den övergripande bilden är att detta är en grupp som oftast exkluderas ur trygghetsarbetet som målgrupp, och många gånger även ur det offentliga rummet. Vad som framträder som den övergripande strategin i materialet är att trygghet ska uppnås i Mölndals innerstad genom att dessa personer särskiljs från övriga och flyttas till en plats där de inte blandas upp med andra Mölndalsbor. Vi har sett att denna tanke präglat arbetet under lång tid, där gruppen i fråga har förflyttats, eller ”byggts bort från”, först Mölndals torg, sedan stadhusparken, därefter ovanför stadhusparken, för att nu ha hamnat i ”underlandet”. I ”underlandet” pågår det nu i sin tur ett arbete med att ”bygga bort” dem även därifrån och i stället erbjuda dem en hänvisningsplats på en avskild plats en bit bort från innerstadens centrala delar. Det går inte att säga att det inte finns en omsorg av gruppen i fråga; det har länge funnits en aktiv diskussion om hur gruppen ska hanteras på ett bra sätt, och det arbetas också på flera håll för att de ska erbjudas en bra plats där de även kan få stöd och hjälp. Hänsyn tas till att de inte ska placera hänvisningsplatsen allt för långt bort från de centrala delarna. Samtidigt bygger tanken i hög grad på att någon ska ”ta hand” om dem så att området kring Mölndals bro och Mölndals galleria blir en plats för andra Mölndalsbor. Med andra ord leds trygghetsarbetet i denna del i hög grad av en tanke om särskiljande. Som flera av rapportens deltagare har konstaterat så är detta en grupp som finns i alla stadsbilder, som alltid har funnits och troligen alltid kommer att finnas. Detta väcker djupare frågor som rör vems trygghet som ges ett värde samt för vem innerstaden är till. Motsatsen till särskiljande är uppblandning, och en fråga som då uppstår är om det är möjligt att bygga och planera en innerstadsmiljö som kan härbärgera en heterogenitet där fler grupper av människor får plats, hur en sådan innerstadsmiljö i sådana fall skulle behöva se ut, och vilka resurser och kompetenser som då behöver finnas där. Men man kan också vända på frågan; är det verkligen möjligt att ”bygga bort” grupper från en stads mest centrala och attraktiva delar? Som en intervjuad tjänsteman (IP34) inom Mölndals stad säger så kan även vissa av de som sitter i underlandet ha en lång relation till Mölndals stad – kanske ha varit Mölndalsbor sedan många generationer och ha en stark anknytning till platsen. Och precis som andra människor kan även dessa vilja vistas bland andra människor, där olika grupper rör sig, och där det är ”liv och rörelse”, för såväl deras trivsel som trygghets skull. Ytterst väcker detta frågan om trygghetsarbetet ska vara till för de som *faktiskt* vistas i Mölndals innerstad, eller om det ska utformas som ett projekt för en *önskad* grupp av människor. Naturligtvis kommer det alltid finnas individer som betar sig ordningsstörande, som faktiskt är hotfulla eller begår brott – dessa individer går att hitta bland alla grupper och kategorier av människor – och för att värna andras trygghet kommer det alltid behövas insatser, såväl

trygghetsfrämjande som repressiva och polisiära. Men ett trygghetsarbete kan också inkludera att öka kunskap, förståelse och acceptans för socialt utsatta grupper. För att utveckla ett sådant trygghetsarbete krävs andra grepp där den sociala dimensionen får ett större utrymme. Vi ska återkomma till detta lite längre fram i denna del av rapporten.

Ungdomar är också en grupp som sticker ut i materialet. Här är situationen mer komplex. Å ena sidan är det tydligt i materialet att ungdomsgång på vissa platser många gånger ses som en källa till otrygghet, och det arbetas på olika sätt med att få ungdomsgång att inte ”hänga” på eller kring Mölndals bro och i Mölndals galleria, utan i stället vistas på andra platser och ägna sig åt andra aktiviteter. Samtidigt är ungdomar är särskild målgrupp för fältgruppen, vars arbete syftar till att skapa trygghet just för ungdomar som bedöms vara i riskzon. Här finns det således spänningar och slitningar i arbetet som fältsekreterarna behöver hantera. Engagemanget för ungdomar gäller naturligtvis deras trygghet här-och-nu, men är i hög grad också ett framtidsprojekt på så sätt att det också handlar om att förebygga en oönskad utveckling hos de ungdomar som blir föremål för insatser. Sett ur ett sådant perspektiv så är det alltså inte bara de ungdomar som faktiskt vistas i innerstaden som är målgrupp för arbetet utan – kanske framför allt – de framtida ungdomarna, som är målgrupp. Kopplar vi detta till hur miljön i innerstaden är utformad och vilket utbud av aktiviteter som uppfattas finnas för ungdomar på dessa platser, som passar ungdomars ekonomiska situation och önskemål, så framträder bilden att även ungdomar i praktiken till viss del exkluderas från innerstaden. Problematiken framstår som särskilt stor i gymnasieåldern och för de som är över 18 år. Som flera av studiens yngre deltagare har vittnat om så uppfattas inte innerstaden vara gjord för dem, samtidigt som de inte heller upplever att de erbjuds så många alternativ. Och när ungdomar ”hängar” i Mölndals galleria eller på Mölndals bro så uppfattas detta av andra som otrygghetsskapande, vilket väcker önskemål om att de ska vara någon annanstans. Även här uppstår frågan om ungdomars trygghet, trivsel och känsla av att vara välkomna i innerstaden – att innerstaden är deras lika väl som andras – kan tillvaratas i högre grad genom att de inkluderas som subjekt även här-och-nu när trygghetsskapande insatser och den fysiska miljön planeras. Kan en innerstad utformas på ett sätt där ungdomar i grupp inte behöver särskiljas från andra Mölndalsbor för att inte uppfattas som otrygghetsskapande? Kan insatser och den fysiska miljön utformas för att härbärgera – eller kanske till och med berikas av – en större heterogenitet? Kan det skapas attraktiva platser i innerstaden där ungdomar kan ”hänga” utan att skapa otrygghet hos andra genom sin närvaro? Hur ser i sådana fall ett sådant trygghetsarbete och en sådan fysisk miljö ut, och vilka kompetenser är då nödvändiga? Men åter igen är det möjligt att vända på frågan; är det möjligt att bygga en trygg miljö *utan* att skapa förutsättningar för denna typ av uppblandning? Det är här värt att göra en koppling till det områdesarbete som sker i andra delar av Mölndal, där det förefaller vara mer naturligt att inkludera de som *faktiskt* bor och vistas i områdena – även, eller kanske till och med särskilt, de som kan uppfattas som problematiska ur ett trygghetsperspektiv – i projekt som syftar till att skapa trygghet och trivsel. Kanske kan vi här skönja ett socialt perspektiv som kan vara till gagn även i trygghetsarbete på platser som Mölndals innerstad? Vi kommer att återkomma till detta nedan när vi diskuterar delaktighet.

Trygghet för eller trygghet med?

Kopplad till frågan om inkludering och exkludering är frågan om delaktighet. Delaktighet är lite av ett "buzzword" som används i diverse sammanhang utan att innebörden preciseras. När det gäller trygghetsarbete så kan det exempelvis handla om att få "göra sin röst hörd" men också om att ha en faktisk *impact* och få vara med och påverka hur trygghetsskapande insatser eller stadsmiljön utformas för att ta tillvara olika gruppers behov och intressen. I rapporten har vi tidigare sett hur olika intressenter uppfattar sina möjligheter att komma till tals, och den bild som har framträtt är att många upplever att kommunikationen med Mölndals stad många gånger skulle kunna förbättras och förenklas. Studiens yngre deltagare har vittnat om svårigheter att komma till tals och om en bristande upplevelse av att kunna påverka vad som sker i och med Mölndals innerstad. När det gäller socialt utsatta grupper, så som exempelvis de som uppfattas ha en alkohol- eller narkotikaproblematik, så framträder bilden att deras röster vare sig efterfrågas eller har någon *impact* i någon större utsträckning. Men detta sätt att tänka kring delaktighet bygger fortfarande på tanken att det finns ett antal tydliga *aktörer*, de som ska "göra" något för att öka tryggheten, samt ett antal *objekt*, de vars trygghet ska värnas. Trygghet blir då något som antas uppstå genom att aktörerna exempelvis är tillräckligt många, har rätt befogenheter, gör rätt saker, planerar och bygger på rätt sätt o.s.v. Vidare antas sannolikheten för att trygghet faktiskt skapas öka genom att aktörerna lyssnar på och gör objekten delaktiga i hur insatser och stadsmiljöer planeras och utformas. Men det är fortfarande aktörerna som ska göra något för objekten – trygghet blir något som ska *levereras*. Även om Mölndals stad strävar efter att involvera såväl invånare som andra aktörer i innerstaden i trygghetsvandringar, trygghetsmöten och beslut, och även om samverkansrådet har representanter från såväl Fastighetsägarföreningen i Mölndals innerstad, Företagarföreningen i Mölndals innerstad och från Mölndals galleria, så framstår trygghetsarbetet i innerstaden till en övervägande del ändå bygga på tanken att trygghet är något som ska levereras av vissa aktörer till de som bor, arbetar och vistas i innerstaden.

Ett annat sätt att tänka om delaktighet kopplat till trygghet är att det är delaktighet som i sig skapar trygghet, detta bland annat genom att upplevelsen av tillhörighet, ägande och relation till platsen antas öka. Detta sätt att tänka finns till viss del redan inbyggt i Mölndals stads trygghetsvärdars verksamhet, som i detta avseende är ett viktigt undantag. Här finns tanken om att om man kan "mobilisera lokalsamhället och de medborgare som bor och lever i staden" så kan detta leda till "mer trygghet för medborgarna, av medborgarna" eftersom "människor som känner att de är en del av samhället och känner en identitet med sitt område känner en högre känsla av trygghet än andra människor" (Mölndals stad, 2017a). Tanken kopplas också till en ökad "tillsammanskänsla", gemensamt ägande och gemensamt ansvar (ibid.). I intervjuerna med trygghetsvärdar så framträder tydligt en stolthet, såväl över Mölndal som till trygghetsvärdskapet, liksom en stark känsla av att göra något för sin stad och att "ge tillbaka till Mölndalsborna". Detta är ett särskilt värde som särskiljer dem distinkt från Västtrafiks trygghetsvärdar som anlitas via ett väktarbolag, som i högre grad kan sägas "leverera" trygghet till Mölndalsbor och andra resenärer. Vad det handlar om är att begreppsparet aktör/objekt löses upp och förlorar lite av sin mening. Samtidigt kan trygghets-

vårdarna i sin tur fortfarande sägas ha de som bor, arbetar och vistas i Mölndals innerstad som sina objekt.

När de områdesarbetare som har intervjuats inom ramen för Broprojektet pratar om trygghet, som alltså är verksamma i andra delar av Mölndals stad, så förefaller denna syn på delaktighet och trygghet ha utvecklats ännu längre. En områdesarbetare beskriver:

IP32: När man pratar om trygghet så pratar man mycket om att en plats liksom ser trygg ut, det där med buskage och allt sånt där, och dom aspekterna kan ju naturligtvis vara viktiga. Men det som är huvudfokus för oss är nog den andra delen med delaktighet och ansvar och ägandeskap och sådär. Men man kan ju ibland ta hjälp av att jobba med den fysiska miljön för att hjälpa den andra delen på traven och så, men det vi ser mer är att kanske delaktigheten är den springande punkten. Att det hjälper ju inte att någon bara kommer hit och klipper ner lite buskar, utan om man ska förändra någonting i miljön så ger det ofta mer om man gör det i delaktighet. För det här med att känna ett ägandeskap av en plats, att man har varit med och liksom fått fylla den med innehåll, och varit med och varit delaktiga och skapa den, då känner dom också att det är deras plats, vilket gör att det är en plats som dom vill ta hand om. [...] Och ibland så behöver ju liksom ansvarstagande lite hjälp på traven, och när jag tänker på trygghetsarbete då är det det här med mobilisering och skapa delaktighet. Och vi använder delaktighet som en metod, och egentligen spelar det ingen roll vad vi gör utan det viktigaste är egentligen att göra delaktighet, så det blir ett trygghetsskapande arbete.

I utdraget framträder en närmast omvänd bild av vad trygghetsarbete är, där trygghet inte alls är något som ska ”levereras” av aktörer till objekt genom att rätt aktiviteter utförs eller genom att miljön utformas på ett visst sätt. Trygghetsskapande aktiviteter, liksom arbetet med att utforma och förvalta miljön på ett ”tryggt” sätt, förefaller snarare vara ett sätt att skapa delaktighet vilket är vad som ytterst skapar trygghet. Synsättet implicerar att vad som görs är underordnat att det görs i delaktighet med de som bor, arbetar och vistas i området. Synsättet ompositionerar också ”trygghetsarbetaren” – i det här fallet områdesarbetaren – på ett intressant sätt. I stället för att leverera trygghet till objekt blir trygghetsarbetaren här någon som agerar för att mobilisera och koordinera andra aktörer, att göra de som berörs delaktiga i att skapa en trygg miljö, något som också antas ske genom delaktigheten. Trygghetsarbete blir då något annat än att planera och förvalta stadsmiljöer eller att upprätthålla ordningen på vissa platser. Trygghetsarbete blir också något annat än att främja trygghet genom närvaro, service eller sällskap, men också något annat än ett socialpreventivt arbete (även om arbetet också kan ha sådana inslag och funktioner).

Tanken om trygghet som delaktighet väcker genast frågan om vem som ska inkluderas i delaktigheten, vilket åter gör begreppsparet inkludering/exkludering relevant. Som nämndes när dessa begrepp diskuterades så utgår områdesarbetarna i hög grad från de som faktiskt vistas i området snarare än från en bild av vilka som är önskade där:

IP31: När vi pratar om delaktighet så pratar vi om delaktighet för alla i området. Jag menar, hos oss så kan det till exempel vara dom ungdomarna som polisen är ute och jagar. Men dom är lika välkomna i vår verksamhet. Sen behöver dom ju sköta sig när de är i verksamheten, men vi stänger inte av någon, vi stänger inte ute dom. Sen är det nåt man kan behöva arbeta med, om det uppstår konflikter och så.

De områden som områdesarbetarna verkar i är måhända mer tydligt avgränsade som platser än vad Mölndals innerstad är, och miljön karaktäriseras i högre grad av bostäder. Detta kan tänkas bidra till att det blir mer självklart att utgå ifrån de som faktiskt vistas på platsen och således sträva efter att inkludera fler. Samtidigt visar det på ett mer socialt sätt att tänka som kan vara applicerbart även i andra miljöer: att skapa trygghet genom att engagera och mobilisera de som *faktiskt* vistas på en plats i trygghetsskapande aktiviteter. Vad det kan handla om för aktiviteter behöver i så fall anpassas efter den aktuella miljön och utifrån vilken grupp det gäller. I utdraget förefaller dock detta sätt att arbeta kräva just arbete, eftersom konflikter och svårigheter alltid kan uppstå när olika grupper möts. Men att arbeta med detta blir då en sida av vad trygghetsarbetet består i, och här kan vi sköna ett mer socialt synsätt på trygghetsarbete liksom ytterligare en sida av tidigare nämnd ompositionering av trygghetsarbetaren: att i stället för att verka för att konflikter inte ska uppstå genom att hålla isär olika grupper, använda en social kompetens för att arbeta med och hantera de konflikter som eventuellt uppstår när olika grupper möts. För detta krävs social kompetens och kunskap, och kanske kan vi här sköna åtminstone delar av vad ett stärkt socialt perspektiv i trygghetsarbete kan innebära.

Citerade arbeten

- Askheim, O. P. (1994). Forebyggingens tapte ære. *Nordisk Sosialt Arbeid*, 4, ss. 243–254.
- Braun, V., & Clarke, V. (2022). *Thematic analysis: a practical guide*. Los Angeles: SAGE.
- Bruland Selseng, L. (2015). Focus on the young ones: discourses on substance abuse and age. *Nordic Studies on Alcohol and Drugs*, 32(3), ss. 277–293.
- Davidsson, T., & Petersson, F. (2018). Towards an actors-oriented approach to social exclusion: a critical review of contemporary exclusion research in Swedish social work context. *European Journal of Social Work*, 21(2), ss. 167–180.
- Johansson, K. (2014). Crime prevention cooperation in Sweden: a regional case study. *Journal of Scandinavian Studies in Criminology and Crime Prevention*, 15(2), ss. 143–158.
- Kelling, G., & Coles, C. (1997). *Fixing broken windows: restoring order and reducing crime in our communities*. New York: Touchstone.
- Lindgren, L. (2014). *Nya utvärderingsmonstret*. Lund: Studentlitteratur.
- Mölnadal stad. (2017b). Uppdragsbeskrivning Trygghetsvärdar.
- Mölnadals stad. (2017a). Förslag gällande Trygghetsvärdar. Tjänsteskrivelse.
- Mölnadals stad. (2018). *Knutpunkten: analys av dåtid, nutid och framtid*. Sammanställt av Lund Gillberg, E. Mölnadal: Mölnadal stad.
- Mölnadals stad. (2019). Ansökan om ekonomiskt stöd för utvärdering/uppföljning av brottsförebyggande arbete.
- Mölnadals stad. (den 19 Juli 2022). *Vision Mölnadal 2040*. Hämtat från <https://www.molndal.se/startside/kommun-och-politik/vision-molndal-2040.html>
- McDavid, J., Huse, I., & Hawthorn, L. (2013). *Program evaluation and performance measurement: an introduction to practice*. Los Angeles: SAGE.
- Newcomer, K. (1997). Using performance measures to improve programs. *New Directions for Evaluation*, 75, ss. 5–15.
- Nilsson, L., & Sorbring, E. (2018). *Samverkansforskning*. Stockholm: Liber.
- Nilstun, T. (1985). Att identifiera mål i offentlig förvaltning. *Statsvetenskaplig tidskrift*, 3, ss. 321–330.
- Persson, M. (2014). *The dynamics of policy formation: making sense of public unsafety*. Örebro: Örebro universitet.

- Petersson, F., & Davidsson, T. (2016). Definitioner och diskussioner om social exkludering som begrepp och perspektiv. i F. Petersson, & T. Davidsson, *Social exkludering: perspektiv, process, problemkonstruktion*. Lund: Studentlitteratur.
- Petersson, F., & Davidsson, T. (2017). Göteborgs centralstation: en exklusiv mötesplats för vissa. i B. Andersson, F. Petersson, & T. Davidsson, *Den motspänstige akademikern: festskrift till Ingrid Sahlin*. Malmö: Égalité.
- Polismyndigheten. (2015). *Utsatta områden: sociala risker, kollektiv förmåga och oönskade händelser. Rapport från NOA (Nationella Operativa Avdelningen)*.
- Sahlin, I. (2000). *Brottsprevention som begrepp och samhällsfenomen*. Lund: Arkiv förlag.
- Sahlin, I. (2010). Inledning. i I. Sahlin (Red.), *I trygghetens namn* (ss. 15-35). Göteborg: Daidalos AB.
- Sandstig, G. (2010). *Otrygghetens landskap*. Göteborg: Göteborgs universitet, institutionen för journalistik, medier och kommunikation.
- Socialstyrelsen. (2022). *Socialt fältarbete med barn och unga: kartläggning av uppsökande och förebyggande socialt fältarbete i kommunal regi*. Socialstyrelsen.
- SOU. (2021:49). *Kommuner mot brott: betänkande av utredningen om kommunernas brottsförebyggande ansvar*. Stockholm: Statens offentliga utredningar.
- Young, J. (1999). *The exclusive society: social exclusion, crime and difference in late modernity*. London, Thousand Oaks & New Dehli: SAGE Publishing.

Bilaga 1

Denna bilaga svarar mot ambitionen att, med hjälp av den genomförda studien, identifiera centrala teman i trygghetsarbetet som kan fungera som indikatorer i samband med framtida trygghetsuppföljningar. Som flera gånger nämnts i rapporten så är trygghet både komplext och subjektivt. Därför är det svårt att på ett enkelt sätt koppla enskilda individers upplevelse av trygghet till de insatser och det arbete som görs i ett område. Även om frågor som ”I vilken grad känner du dig trygg på platsen x?”, om den ställs till tillräckligt många, kan säga något om trygghetsupplevelsen på en plats i stort och därför vara meningsfull att ställa, så finns det många faktorer – såväl individuella och tillfälliga som strukturella och kulturella – som påverkar varför svaret blir som det blir. Därför är det svårt att koppla svaret på en sådan fråga till det arbete eller de satsningar som görs. Denna rapport lägger i stället en grund för att kunna säga något om vad som framträder som påverkbara *förutsättningar* för en upplevd trygghet i en innerstad av Mölndals karaktär. Genom att formulera frågor kring sådana förutsättningar kan en stabilare grund byggas som kan användas kontinuerligt för att följa upp trygghetsarbetet över tid.

Tre övergripande teman, som framträder som intimt kopplade till trygghet, kan sammanfattas med *den fysiska miljön, den sociala miljön* samt *utförare av trygghetsarbete*. Nedan presenteras förutsättningar/indikationer som relaterar till upplevelsen av trygghet kopplat till respektive övergripande teman. Först beskrivs dessa förutsättningar, varpå förslag på frågor följer i tabellform. Frågorna är formulerade för att kunna användas både inom ramen för interna uppföljningar och för att följa upp hur trygghetsläget uppfattas bland de som bor, arbetar eller vistas i Mölndals innerstad. Frågorna behöver anpassas något utifrån det aktuella sammanhang i vilket de används.

Den fysiska miljön

Den fysiska miljön är något som studiens deltagare återkommer till i rapporten. Fysisk miljö berör dels hur den är utformad, dels hur den är förvaltd, ur ett trygghetsperspektiv. När det kommer till *utformning* är det vissa teman som framträder tydligt i studien. Det handlar för det första om *ljus och belysning*, det vill säga att platser, ytor och stråk uppfattas som ljusa och upplysta. Det handlar också om *överblickbarhet*, det vill säga att den miljön ska vara förutsägbar, att man ska kunna se vad som väntar lite längre fram och att det inte finns undanskymda platser. Därutöver handlar det om att de som besöker en plats inte ska känna sig instängda eller inträngda. Med andra ord behöver platser ha *flyktvägar i flera riktningar*. Därtill förefaller upplevelsen av trygghet vara starkt länkad till att den fysiska miljön uppfattas vara *ombesörjd*, det vill säga att den signalerar att någon bryr sig om den. Det kan handla om att växter, dekorationer och annat som uppfattas positivt får plats där det annars kanske bara hade funnits betong och tomma ytor. Även *skyltning* är något som lyfts. Detta handlar såväl om att besökare till fots ska ha lätt att hitta i innerstaden som att fordonstrafiken ska fungera. *Trafiksituationen* i sig är också något som lyfts som något som kopplad till trygghets-

upplevelsen i innerstaden. Ovan nämnda förutsättningar – eller indikatorer – på trygghet gäller både i miljöer som planeras vara permanenta och i mer tillfälliga miljöer, så som kring byggarbetsplatser.

När det gäller *förvaltning* av den fysiska miljön så framträder också ett antal teman tydlig studien. Det handlar då om att platser, ytor och stråk inte tillåts stå och förfalla, utan att det finns en god *renhållning* liksom att platser hålls *upprustade*. Det handlar om att platser, ytor och stråk hålls *fria från skadegörelse och klotter* liksom att *brister i den fysiska miljön åtgärdas snabbt*. Utöver det ovan nämnda så framstår även *kommunikation, kännedom* och *delaktighet* som starkt kopplad till trygghetsupplevelsen hos de som bor, arbetar eller vistas i innerstaden, det vill säga att de som berörs av den fysiska miljön har kännedom om vad som planeras och hur problem hanteras, men också att det finns forum och/eller kommunikationskanaler där man kan göra sin röst hörd, komma med förslag och påpeka brister. En viktig aspekt här är att alla som berörs har kännedom om dessa forum/kommunikationskanaler och att dessa är enkla och lättillgängliga.

Fysisk miljö	Indikationer/frågor
<i>Utformning</i>	Är ytor och stråk ljusa och upplysta?
	Är överblickbarheten god på ytor och stråk?
	Är ytor och stråk öppna och utformade med flyktvägar i flera riktningar?
	Är ytor och stråk väl ombesörjda (växtlighet, utsmyckning m.m.)?
	Är skyltningen tydlig och god för de som besöker innerstaden till fots?
	Är skyltning tydlig och god för bilister och andra som vistas i innerstaden med fordon?
	Är ytor, vägar och stråk planerade och utformade för att minimera risken för olika typer av olyckor (exempelvis trafik- eller fallolyckor)?
	Är platser som har en tillfällig karaktär utformade med hänsyn till trygghetsaspekter (belysning, överblickbarhet, ombesörjda, skyltning, olycksrisker)?
<i>Utformning, kommunikation, kännedom och delaktighet</i>	Nås de som berörs av information om vad som görs och planeras beträffande innerstadens fysiska utformning?

	Finns det forum/kommunikationsvägar där de som berörs av innerstadens utformning kan vara delaktiga och påverka hur innerstaden planeras och utformas?
	Är ovan nämnda forum/kommunikationsvägar välkända och lättillgängliga för alla som berörs?
	Återkommuniceras det till de som berörs hur eventuella förslag och/eller synpunkter hanteras?
<i>Förvaltning</i>	Är platser, ytor och stråk renhållna och upprustade?
	Fungerar belysning och annan teknik (hissar, rulltrappor, dörröppnare etc)?
	Är platser, ytor och stråk fria från skadegörelse och klotter?
	Åtgärdas brister i den fysiska miljön snabbt?
<i>Förvaltning, kommunikation, kännedom och delaktighet</i>	Nås berörda av information om hur innerstaden förvaltas (exempelvis vem som är ansvarig och när renhållning, reparationer, sanering och/eller upprustningar sker etc.)?
	Finns det forum/kommunikationsvägar där de som berörs av innerstadens fysiska förvaltning kan påtala brister i eller synpunkter på den fysiska miljön och/eller hur den förvaltas?
	Finns det forum/kommunikationsvägar där de som berörs av hur innerstadens miljöer förvaltas kan bli delaktiga och påverka hur förvaltningen sker?
	Är ovan nämnda forum/kommunikationsvägar välkända, enkla och lättillgängliga för alla som berörs?
	Återkommuniceras det till de som berörs hur inrapporterade brister i eller synpunkter på den fysiska miljön hanteras?

Den sociala miljön

Precis som den fysiska miljön så lyfts även vad vi kan kalla för den sociala miljön i innerstaden som starkt kopplad till olika gruppers trygghetsupplevelse. Den sociala miljön på en plats är intimt kopplad till den fysiska miljön, som i flera avseende utgör den sociala miljöns förutsättningar. Den sociala miljön är genom den fysiska miljön länkad till vilka aktiviteter som sker på en plats, men också till vilka som vistas där. Därför är det viktigt att ta hänsyn till både vad som finns och vad

som inte finns på och kring innerstadens platser, ytor och stråk. En plats fysiska utformning kan både attrahera och stöta bort grupper, men även vad som inte finns i närområdet påverkar vad olika grupper väljer att vistas och göra liksom vilka platser och aktiviteter som väljs bort. Graden av *liv och rörelse* på innerstadens ytor eller stråk framträder som starkt kopplat till trygghetsupplevelse hos de som vistas där på så sätt att platser som präglas av liv och rörelse uppfattas generellt som trygga medan ödsliga och tomma platser generellt beskrivs som otrygga. Det har också framträtt i rapporten att olika gruppers trygghet kan ställas mot varandra. Detta tycks särskilt gälla när en viss grupp uppfattas ”ta över” en plats. Att platser, ytor och stråk därför befolkas av en *heterogen population* framträder därför som en relevant indikator som kan kopplas till trygghet, medan platser där en viss grupp ”tar över” riskerar att framstå som otrygga. Med heterogen population avses här att inte någon specifik grupp – oavsett om detta handlar om ungdomar, vuxna, resursstarka, personer med en social problematik etc. – får företräde till en plats på bekostnad av andra grupper. Med andra ord kan en plats, yta eller ett stråk som karaktäriseras av en sådan population rymma och hårbärgera flera olika grupper samtidigt.

Förutsättningar för att ”liv och rörelse” ska finnas i hela innerstaden under så många av dygnets timmar som möjligt, liksom att de som befolkas innerstaden utgörs av en så heterogen population som möjligt, förefaller vara att dels att *den fysiska miljön*, dels att *verksamheter, aktiviteter, faciliteter och utsmyckningar planeras och lokaliseras* på ett sätt så att de som bor, arbetar och vistas i innerstaden både har skäl och möjlighet att röra sig i innerstadens alla delar så att inga ytor eller stråk förblir ödsliga eller homogent befolkade. Det kan då handla om att lokalisera myndigheter, butikslokaler, offentliga toaletter, konstverk, bibliotek, fritidsgårdar, träningslokaler, bänkar, aktivitetshus, caféverksamheter, lekplatser, idrotts- eller aktivitetsanläggningar och hållplatser liksom andra nöjes-, konst- eller kulturutbud, på ett sätt som strukturerar och styr rörelser i innerstaden på ett ändamålsenligt sätt. Det handlar också om tillgänglighet, attraktivitet och öppettider. Precis som med den fysiska miljön så förefaller även *kommunikation, kännedom och delaktighet* vara kopplat till trygghetsupplevelsen hos de som bor, arbetar eller vistas i innerstaden, även om det här handlar om hur, när och var verksamheter, aktiviteter, faciliteter och utsmyckningar planeras och lokaliseras i innerstaden.

Social miljö	Indikationer/frågor
<i>Faktisk social miljö</i>	Präglas platser, ytor och stråk i innerstaden av liv och rörelse under olika tider på dygnet?
	Befolkas platser, ytor och stråk av en heterogent sammansatt population?
<i>Sociala miljöns förutsättningar</i>	Är innerstaden utformad så att de som bor, arbetar och vistas där har skäl att röra sig på alla platser, ytor och stråk i innerstaden under så många av dygnets timmar som möjligt?

	Är verksamheter, aktiviteter, faciliteter och utsmyckningar lokaliserade, tillgängliga och öppna så att de som bor, arbetar eller vistas i innerstaden har skäl och möjlighet att röra sig på alla platser, ytor och stråk i innerstaden under olika tider på dygnet?
	Är innerstaden planerad och utformad för att kunna attrahera och tillgodose behov och önskemål hos en heterogen population på samtliga platser, ytor och stråk under så många av dygnets timmar som möjligt?
	Finns det verksamheter, aktiviteter, faciliteter och utsmyckningar som kan attrahera och tillgodose behov och önskemål hos en heterogen population på samtliga platser, ytor och stråk under olika tider på dygnet?
<i>Kommunikation, kännedom och delaktighet</i>	Nås de som berörs av information om hur, när och var verksamheter, aktiviteter och utsmyckningar planeras och lokaliseras i innerstaden?
	Finns det forum/kommunikationsvägar där de som berörs av verksamheter, aktiviteter och utsmyckningar, liksom av var dessa lokaliseras, kan vara delaktiga och påverka hur, när och var dessa planeras och lokaliseras?
	Är ovan nämnda forum/kommunikationsvägar välkända, enkla och lättillgängliga för alla grupper som berörs?
	Återkommuniceras det till de som berörs hur eventuella förslag och/eller synpunkter hanteras?

Utförare av trygghetsskapande insatser

När det handlar om utförare av trygghetsskapande insatser, i rapporten exemplifierade genom trygghetsvärdar, ordningsvakter och fältsekreterare, så har vi genom de programteoretiska rekonstruktionerna identifierat förväntade effekter som kan formuleras som resultatmål. Samtidigt har vi konstaterat att flera av dessa är ambitiöst formulerade och dessutom svåra att knyta till enskilda insatser. När det exempelvis handlar om sådant som risken för att utsättas för brott, eller den psykiska hälsan i allmänhet, är det min rekommendation att använda sig av befintlig statistik. Även sådant som rädslan för att utsättas för brott, liksom den upplevda tryggheten på en plats, är svårt att på ett enkelt sätt koppla till trygghetsskapande insatser, eftersom såväl rädsla och trygghet är subjektiva upplevelser och såväl tidigare erfarenheter i livet som medias rapportering och annat

kan spela en stor roll. Samtidigt kan vi, likt när fysisk och social miljö var i fokus ovan, utifrån rapporten säga något om vad som framträder som förutsättningar för upplevd trygghet kopplat till utförare av trygghetsskapande insatser.

Ett tema som framträder tydligt är *synlighet*. Detta är i sin tur kopplat till om de, oavsett om vi har att göra med trygghetsvärdar, ordningsvakter, fältsekreterare eller andra utförare, syns och aktiva *på rätt platser* och *vid rätt tidpunkter* på dygnet, det vill säga där de uppfattas bidra på ett positivt sätt. Det är också kopplat till om de syns och är aktiva *tillräckligt ofta* på dessa platser. Detta handlar naturligtvis om att insatserna utförs med en frekvens så att de överhuvudtaget uppfattas bidra på ett positivt sätt, men också om att de som arbetar, bor och vistas på en plats inte ska uppfatta insatsen i fråga som ett uttryck för ett plötsligt försämrat trygghets- eller säkerhetsläge. Detta knyter an till en relaterat tema, nämligen *kännedom* om utförare av trygghetsarbete bland de som bor, arbetar eller vistas i innerstaden. Denna kännedom handlar naturligtvis om att utförarna överhuvudtaget *känns igen*. Det handlar också om att veta *när* och *var* olika utförare är aktiva. Som vi har sett i rapporten så är vetskapen om att exempelvis trygghetsvärdar finns kring resecentrum vissa dagar/tider på dygnet något som kan påverka hur vissa väljer att resa. Något som komplicerar detta är att vetskap om var och när ordningsvakter patrullerar också kan få som konsekvens att ordningsstörningar sker när de inte är på plats. Kännedom handlar också om vetskap om *varför* utförarna finns på platsen i fråga. Att veta varför olika utförare vistas på en plats framstår som en förutsättning för upplevelsen av trygghet. Som vi sett i rapporten så går det inte heller att utesluta att det finns grupper och individer som, på grund tidigare erfarenheter, kan känna sig ifrågasatta av vissa utförare av trygghetsarbete. Kännedom om utförarnas roll och funktion blir då av särskild vikt. Kännedom berör också *hur man tar kontakt med* och *vad man kan förvänta sig* av olika utförare av trygghetsarbete. Att de som bor, arbetar eller vistas i innerstaden vet hur man kontaktar och vad man kan förvänta sig är en förutsättning för att de olika utförarnas syften och funktioner ska kunna tas i anspråk. Detta handlar exempelvis om att unga vet vad fältsekreterare kan erbjuda eller länka vidare till för typ av resurser. Det handlar också om att de som vistas i innerstaden vet att trygghetsvärdar kan vara sällskap eller behjälpliga exempelvis med att kontakta polis eller brottsofferjour i samband med brott. Kännedom har att göra med hur insatserna marknadsförs och kommuniceras av såväl Mölndals stad som av utförarna själva. Länkat till detta är också *förtroende* för utförare av trygghetsarbete. Förtroende är, likt trygghet, svårt att mäta och något som påverkas av många faktorer. En indikation på att det finns ett förtroende är att de som arbetar, bor och vistas i Mölndals innerstad faktiskt söker kontakt med och använder sig av de olika utförarna. Här bör man uppmärksamma om det finns grupper eller kategorier av människor som bor, arbetar eller vistas i innerstaden som inte söker kontakt eller använder sig av de olika utförarna.

Likt när den fysiska och sociala miljön fokuserades är frågan om att kunna påverka och att vara *delaktig* även här relevant. Som tydligast är detta i trygghetsvärdarnas ambition att öka känslan av tillhörighet genom tanken att Mölndalsbor agerar för andra Mölndalsbor. En förutsättning för denna ökande känsla av tillhörighet, och deltagande i trygghetsarbetet, är kunskap om att det är möjligt att delta, liksom om hur man ska gå till väga om man vill delta i trygghetsarbetet. En annan

förutsättning är att alla faktiskt känner sig välkomna och inbjudna att kunna delta. Här bör man särskilt uppmärksamma om det finns grupper eller kategorier som inte representeras i det trygghetsarbete som Mölndalsbor utför själva. Delaktighet handlar också om att kunna ha synpunkter på och möjlighet att påverka utformningen av de insatser som utförs, men också om att kunna bidra med idéer om andra tänkbara trygghetsskapande insatser som skulle kunna förverkligas.

Utförare av trygghetsarbete	Indikationer/frågor
<i>Synlighet</i>	Är utförare synliga och aktiva på rätt platser?
	Är utförare synliga och aktiva vid rätt tider på dygnet?
	Är utförare synliga och aktiva i innerstadsmiljön tillräckligt ofta?
<i>Känedom</i>	Känns utförare igen?
	Nås berörda av information om var utförare är aktiva i innerstaden?
	Nås berörda av information om när utförare är aktiva i innerstaden?
	Nås berörda av information om varför utförare är aktiva i innerstaden?
	Nås de som berörs av information om hur utförare kan kontaktas?
	Nås de som berörs av information om vad man kan förvänta sig av utförare?
<i>Förtroende</i>	Söker de som bor, arbetar och vistas i innerstaden kontakt med de utförare som är aktiva där?
	Är alla grupper/kategorier av de som bor, arbetar och vistas i innerstaden representerade bland de som söker kontakt med utförare?
<i>Delaktighet, kommunikation</i>	Finns det kommunikationsvägar/forum där de som berörs kan vara delaktiga och ha synpunkter på eller lämna idéer gällande utförare/utförande av trygghetsarbete?
	Är ovan nämnda kommunikationsvägar/forum välkända och lättillgängliga för alla grupper som berörs?
	Är den grupp av Mölndalsbor som själva är delaktiga i att utföra ett trygghetsarbete heterogent sammansatt?

	Nås alla grupper/kategorier av information om att, och hur, man kan bli delaktig i att utföra trygghetsarbete?
--	--